

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra Sociologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Šárka Hastrmanová

**Rezidenční diferenciacie socioekonomických společenských tříd - případová
studie hl.města Prahy**

**Residential Differentiation of Socio-economic Classes – The Case Study of
the City Prague**

2008

Vedoucí práce:

JUDr. Michal Illner

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Praze dne 20.4.2008

Šárka Hastrmanová

Poděkování:

JUDr. Michalu Illnerovi za cenné rady při vypracování diplomové práce.

Mé rodině a přátelům za podporu a toleranci při studiu.

Šárka Hastrmanová: Rezidenční diferenciacie socioekonomických tříd – případová studie hl. města Prahy.

Diplomová práce. Katedra Sociologie FF UK. Vedoucí práce: JUDr. Michal Illner

Abstrakt

Sociální nerovnost je jedním z nejvíce diskutovaných sociálních problémů, nerovnosti mezi socioekonomickými společenskými třídami se promítají i do charakteru soudobých měst, které tak následně ovlivňují nejen po fyzické stránce, ale i po stránce sociální. Sociálně prostorová diferenciacie je proces, při kterém dochází k prostorovému oddělování určitých skupin obyvatel na území města. Sociálně prostorová diferenciacie nemusí být nutně ve svých důsledcích jevem negativním, ale zkušenosti se vznikem segregovaných chudinských ghett a deprivovaných městských čtvrtí v amerických velkoměstech naznačují jakého významu může tento jev nabýt, pokud mu nebude věnována dostatečná pozornost.

Diplomová práce v teoretické části nastiňuje souvislosti, příčiny, typologii a možné důsledky procesu rezidenční diferenciacie ve městech. V teoretické části jsou rovněž popsána možná preventivní opatření. Práce je inspirována teoriemi americké sociologické školy. Současně je prostor věnován i srovnání kontextu amerických a evropských měst. V druhé části se autorka věnuje diskusi nad metodologickými nástroji použitelnými k identifikaci míry segregace.

Případová studie hlavního města Prahy, která tvoří stěžejní část diplomové práce, sekundární analýzou dat ve třech dimenzích (demografické a sociologické charakteristice obyvatelstva, typologií zástavby a kvalitě života) zobrazuje situaci 22 správních obvodů Prahy. Současná sociální struktura jednotlivých správních obvodů je doposud vyvážená a na území Prahy se nevyskytují žádné vysoce segregované lokality nebo skupiny obyvatel. Probíhající procesy nicméně naznačují, že v budoucích letech dojde k výraznému sociálními rozvrstvení. Procesy, které formují nový charakter města Prahy jsou zejména suburbanizace, gentrifikace, revitalizace brownfields a zhoršující se sociální status sídlišť. Z hlediska sociodemografické struktury dochází k výraznému ubývání obyvatel v centrálních oblastech města, odchodu mladých, vzdělaných lidí s vyššími příjmy a rodin do okrajových oblastí města, stárnutí populace v oblastech vnitřních kompaktních částí města a koncentraci nízkopříjmových obyvatel do nekvalitních lokalit.

Šárka Hastrmanová: Residential Differentiation of Socio-economic Classes – The Case Study of the City Prague

Abstract

The social inequality is one of the most discussed problem in today's world. Inequality among different socioeconomic classes are also reflected in the character of today's cities. Residential segregation is a spatial form of social inequality in the area of towns. Spatial differentiation is the process which caused spatial segregation of different groups of inhabitants. The spatial differentiation has not only negative effects on the condition of towns and population, but also the experience with segregated poor ghettos and deprived neighborhoods in American cities shows how important this urban phenomena could be if we do not pay enough attention to it.

The thesis in theoretical part outlines the context, causes, typology and possible consequences of the residential segregation in cities, there are also described policy preventive precautions. The paper is inspired by the American school of urban sociology, together with comparison of the environment of European and American cities. The second part is dedicated to the methodological discussion about the most useful tools to measure and identify segregation.

The case study of the city Prague, which is the key part of this paper, display the situation of 22 administrative districts using the secondary analysis of census data in four dimensions (the demographic and sociologic structure of population, typology of estates and the quality of life). Current social situation of each administrative district is more or less balanced and in the area of the city there are any highly segregated groups of population or areas. Nevertheless the urban process that is proceeding signify the coming social polarization of the Prague's society. The processes that are forming new character of the city are mainly: suburbanization, gentrification, revitalization of brownfields areas and worsen social status of estate housing. The processes that are causing changes in socio-spatial structure (decreasing number of inhabitants in the central part of the city, outgoing young, educated, high-income people and families to suburbs, aging of the population in the inner city and concentration of low-income inhabitant in poor locations) growing disparities in income and wealth, and increasing differentiation of housing quality.

„Any city, however small, is in fact divided into two, one the city of the poor, the other of the rich: these are at war with one another, and in either there are many smaller divisions, and you would be altogether beside the mark if you treated them all as a single.“

Plato, Republic IV, 422 B

„As yet, Western Europe does not have an urban underclass to compare with that of the United States. But the growth of long-term unemployment seems to be dragging it inexorably in that direction. In cities across Western Europe – such as Frankfurt, Berlin, Lyon, Paris, Amsterdam and Liverpool – the shadowed lives of the urban poor are getting darker.“

Economist, July 1994

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Teoretická část studie.....	10
2.1. Sociálně prostorová diferenciaci a segregaci – definice.....	10
2.2. Příčiny sociálně prostorové diferenciaci a segregaci	12
2.2.1. Typologie příčin a podmínky segregaci	13
2.3. Specifické formy prostorové segregaci	15
2.3.1. Suburbanizace	15
2.3.2. Gentrifikace	17
2.3.3. Ghettoizace.....	20
2.3.3.1. Etnická segregaci	21
2.3.3.2. Slumy – segregaci městské chudoby	24
2.3.3.3. Ghettoizace na službách závislých obyvatel.....	25
2.3.4. Místo bydliště jako statusový symbol	26
2.3.5. Segregaci podle životního stylu – městské subkultury	26
2.4. Důsledky sociální prostorové diferenciaci a segregaci	27
2.5. Možnosti prevence prostorové segregaci.....	29
3. Empirické doklady segregaci v městech Evropy a Ameriky	32
3.1. Segregaci v evropských městech	34
4. Metodologické nástroje měření diferenciaci a segregaci.....	37
4.1. Užité způsoby identifikaci segregovaných lokalit a socioekonom. společ. tříd	37
4.3.1. Dimenze rovnoměrnosti (<i>evenness</i>).....	40
4.3.2. Dimenze kontaktu (<i>exposure</i>)	42
4.3.3. Dimenze koncentrace (<i>concentration</i>).....	43
4.3.4. Dimenze centralizace (<i>centralization</i>)	43
4.3.5. Dimenze shlukování (<i>clustering</i>)	44
4.4. Faktorová analýza	45
4.5. Limity použití kvantitativních metod při identifikaci segregaci.....	47
5. Případová studie hl. města Prahy	49
5.1. Prostorová pásma města	50
5.1.1. Analýzy socio-prostorové diferenciaci Prahy v české sociologii.....	52
5.2. Dimenze demografická	54
5.2.1. Struktura obyvatel podle pohlaví a věkových skupin.....	54
5.3. Dimenze socioekonomická.....	58
5.3.1. Vzdělanostní struktura obyvatel.....	58
5.3.2. Struktura obyvatel podle ekonomické aktivity a profese.....	62
5.3.3. Struktura rodinného uspořádání domácností.	66
5.3.4. Národnostní složení domácností.	68
5.3.5. Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých správních obvodech.	70
5.4. Dimenze typologie bydlení.....	72
5.4.1. Struktura bydlení v jednotlivých správních obvodech.....	72
5.4.2. Úroveň vybavenosti domácností	77
5.4.3. Vývoj struktury bydlení jednotlivých správních obvodů.....	78
5.5. Dimenze kvality života.....	81
5.5.1. Úroveň občanské vybavenosti správních obvodů.....	81

5.5.2. Kriminalita v jednotlivých správních obvodech	82
5.5.3. Spokojenost s kvalitou života – vlastní percepce center sociálního napětí	84
5.5.4. Kvalita životního prostředí.....	85
6. Závěr.....	87
7. Seznam literatury	90
8. Profily 22 správních obvodů hlavního města Prahy	95
8.1. Profil správního obvodu - Praha 1.....	96
8.2. Profil správního obvodu - Praha 2.....	98
8.3. Profil správního obvodu - Praha 3.....	100
8.4. Profil správního obvodu - Praha 4.....	102
8.5. Profil správního obvodu - Praha 5.....	104
8.6. Profil správního obvodu - Praha 6.....	106
8.7. Profil správního obvodu - Praha 7.....	108
8.8. Profil správního obvodu - Praha 8.....	110
8.9. Profil správního obvodu - Praha 9.....	112
8.10. Profil správního obvodu - Praha 10.....	114
8.11. Profil správního obvodu - Praha 11.....	116
8.12. Profil správního obvodu - Praha 12.....	118
8.13. Profil správního obvodu - Praha 13.....	120
8.14. Profil správního obvodu - Praha 14.....	122
8.15. Profil správního obvodu - Praha 15.....	124
8.16. Profil správního obvodu - Praha 16.....	126
8.17. Profil správního obvodu - Praha 17.....	128
8.18. Profil správního obvodu - Praha 18.....	130
8.19. Profil správního obvodu - Praha 19.....	132
8.20. Profil správního obvodu - Praha 20.....	134
8.21. Profil správního obvodu - Praha 21.....	136
8.22. Profil správního obvodu - Praha 22.....	138
9. Historický přehled členění hl.m. Prahy.....	140

1. Úvod

Cílem diplomové práce „Rezidenční diferenciacie socioekonomických tříd – případová studie hl. města Prahy“ je v první řadě rozbor urbánního fenoménu sociální prostorové diferenciacie (v extrémních podobách se projevující segregací). Podnětem pro výběr tématu byla především jeho aktuálnost a narůstající význam z hlediska udržení sociální stability ve vývoji současných velkoměst. Autorka byla rovněž inspirována vlastní zkušeností z pobytu ve vysoce segregovaných lokalitách amerických měst. Prostorová segregace není v městech postkomunistické Evropy dosud velmi rozšířeným fenoménem, přesto jsou její tendence v náznacích již patrné, proto autorka shledává velkou důležitost v započetí diskuse nad tímto problémem na úrovni místních politik.

Diplomová práce seznamuje s procesem sociální prostorové diferenciacie pojmenováváním jeho příčin, důsledků a možných preventivních opatření. V další části práce diskutuje možné metodologické uchopení problematiky segregace a hledá vhodné nástroje pro její měření s přesahem i do jiných oborů. Stěžejní částí práce je potom samotná případová studie hlavního města Prahy, která se zaměřuje na konkrétní aplikaci teoretických konceptů a metodologických nástrojů měření. Studie zpracovává téma rezidenční diferenciacie ve čtyřech dimenzích. První dimenzi tvoří rozbor demografické struktury zkoumané oblasti, druhou sociologická struktura obyvatelstva, třetí struktura zástavby a čtvrtou dimenzi představuje zhodnocení kvality života. Jednotlivé dimenze nabízejí komplexní pohled na strukturu a tendence, kterými území Prahy prochází. Přílohou práce je 22 profilů jednotlivých správních obvodů Prahy, které nabízejí další zajímavé informace o charakteru území doplněné o fotografie a přehled základních statistických údajů.

2. Teoretická část studie

Prostorová diferenciace (jež extrémním případech nabývá formy segregace) je jedním z významných procesů, který utváří charakter města. Tvář města ovlivňuje nejen po fyzické stránce, ale také po stránce sociální. Proč je tedy důležité se tímto tématem zabývat? Podle amerického autora Wiliama Shwaba existují zejména tři hlavní důvody, proč se tématem prostorové segregace zabývat a čím nám její studium může být užitečné. První důvodem je, že zjištěná míra segregace nám může sloužit jako indikátor míry sociální nerovnosti ve společnosti. Současně pochopením komplexního procesu fungování sociální segregace poskytuje cenná kritéria pro hodnocení efektivity sociálních programů a politik zacílených na omezení segregace. V neposlední řadě nám zkoumání segregace umožňuje získat vhled do hlavních prostorových procesů, ovlivňujících celkovou strukturu a fungování společnosti. [Burjanek 1997:22]

2.1. Sociálně prostorová diferenciace a segregace – definice

Sociálně prostorovou segregací se rozumí výrazně nerovnoměrné rozmístění různých skupin obyvatelstva v území. Za segregaci z hlediska vztahu k bydlišti lze označovat za sídelní nebo rezidenční segregaci. Rezidenční segregaci je možné definovat jako proces oddělování určitých skupin obyvatelstva od zbytku společnosti do různých oblastí, zón sídel na základě socioekonomických, etnických, kulturních a jiných charakteristik. [Sýkora, Temelová 2005:6] Samotnou segregaci lze pojímat jako proces a zaměřovat se na popis a zkoumání jeho dynamické složky - tedy proces vytváření sociální nerovnosti v prostoru města, nebo též jako stav, kdy vypovídá něco o stávajícím charakteru určitého území a jeho jednotlivých částech. Prostorovou diferenciací se potom rozumí odlišení skupin populace z prostorového hlediska v rámci města nebo jiného územního celku. Prostorová segregace je vyjádřením extrémní formy diferenciace skupin obyvatel v určitém území.

O rezidenční segregaci můžeme hovořit, pokud v některých oblastech dochází k nadprůměrnému nebo naopak podprůměrnému zastoupení určitých skupin obyvatelstva vzhledem k jejich celkovému průměru na zkoumaném území. Rezidenční segregace je úzce svázána s prostorovou koncentrací [Massey, Denton 1998: 282-283]. Nejčastěji je rezidenční segregace založená na odlišnosti etnického či rasového původu, sociálně ekonomického

statusu nebo náboženství, méně pak už k prostorové diferenciaci dochází v rámci demografických ukazatelů.

Sociálně-prostorová diferenciacie sídel a regionů je odrazem rozrůznění společnosti podle socioekonomických, etnických, kulturních a dalších charakteristik obyvatelstva. Segregace je tak prostorovým důsledkem sociálních rozdílů a sociálních nerovností v dané společnosti. Sociální diferenciacie přitom sama o sobě nemusí nutně vést k prostorové segregaci. Zpravidla však sociální rozrůžňování přináší i procesy sociálně prostorové diferenciacie vedoucí k vytváření segregace ve smyslu prostorově odlišného rozmístění rozmanitých sociálních skupin obyvatelstva [citováno podle Sýkora, Temelová 2005:10, též Burjanek 1997].

Ekologická interpretace segregace se obrací ke klasickým ekologickým teoriím, kdy je rozmístění obyvatelstva v prostoru města vysvětlováno na základě představy, že různé skupiny obyvatel soupeří a snaží se ovládat různé oblasti. Sociální struktura města se neustále proměňuje s tím, jak skupiny zabírají nová teritoria a obsazují prázdné prostory a tím vytlačují skupiny, které jednou oblasti dominovali (invaze). Tento proces dovoluje zase jiným skupinám obsadit lokality, které předcházející skupina opustila (sukcese). První ekologické teorie, reprezentované zejména americkým sociologem Burgessem předpokládají, že sociální struktura ve městech vytváří soustřednou prstencovou strukturu, kdy nejbohatší se usidlují v zónách nejdále od centra a chudší obyvatelstvo naopak nejbližší centru [Andersen, 2003: 17].

Ekonomický přístup naopak zdůrazňuje, že lidé se usidlují v oblastech nedaleko průmyslu a místa práce. Individuální volba jedince je pak ovlivňována zejména cenou pozemků a nemovitostí. Ceny pozemků se vzdáleností od centra snižují, což má za následek, že velikost a kvalita obydlí se zvyšuje. Sociální struktura města je na základě této teorie vytvořena tak, že chudší obyvatelé žijí spíše oblastech s vysokou hustotou zalidnění (centrální části měst), kdežto vysoko příjmové domácnosti v oblastech vzdálenějších od centra. [ibid: 18]

Demografická interpretace sociální struktury vychází z předpokladů rezidenční mobility ve spojení s životním cyklem jedince. Mladší jedinci jsou velmi mobilní, kdežto rodiny s dětmi a starší lidé už o něco méně. Není to jen tím, že v mladším věku se potřeby a nároky na bydlení častěji mění, ale také tím, že bydlení po delší čas v určitém místě přeroste ve zvyk a při změně bydliště to bude pocíťováno jako ztráta. To vše se odráží i na demografických

rozdílech mezi novými a starými částmi města. Starší části jsou obvykle častěji obydleny starší generací, kteří tam žijí již delší dobu, naopak mladší rodiny s dětmi častěji osidlují nově vznikající předměstí.

V Evropě na rozdíl od USA územní plánování a bytová politika při větší intervenci státu a místních úřadů dokázala více regulovat vývoj městských oblastí a zabránit tak negativním důsledkům segmentace trhu s byty, jehož častým následkem je právě prostorové segregace sociálně slabších skupin. Proces rezidenční segregace zejména v amerických městech také podporovali diskriminační praktiky institucí, které působí na trhu nemovitostí. V USA takto docházelo především k diskriminaci afroameričanů, kterým se cíleně bránilo v nákupu reality v čistě bělošských čtvrtích. V Evropě lze tento trend, ač ne tak rozsáhlý, vysledovat zejména v politice uplatňované vůči určitým etnickým imigrantům. Míru segregace ve městech také ovlivňuje přidělování sociálního bydlení. Nedostatek sociálního bydlení vede k tomu, že na čekací listině často končí pouze lidé extrémně chudí, kteří nemají jinou alternativu. Přidělování tohoto sociálního bydlení, které se často nachází v méně lukrativní oblastech charakteristických vysokou mírou mobility, vede k další koncentraci chudších skupin obyvatel. [Anderson 2003:21]

2.2. Příčiny sociálně prostorové diferenciaci a segregace

Různé formy prostorové diferenciaci jsou dány odlišnými příčinami, které jsou provázané s charakteristikami diferencovaných skupin – jedná se tedy zejména o (1) vertikální diferenciaci (určenou sociálně-ekonomickým statusem) a (2) horizontální diferenciaci (určují ji charakteristiky jako rasa, etnikum, demografické znaky, kultura, životní styl, typ domácnosti apod.) Druhá typologie naopak vychází z (3) fyzických charakteristik bydlení (typ, stáří stavby) a (4) segregovaného území (rozsah území, typ a poloha lokality) [Sýkora, Temelová 2005:7]. Rezidenční segregace nemá obvykle pouze jednu příčinu, ale je výsledkem komplexního působení různých sociálních a ekonomických procesů a podmínek [Massey a Denton, 1988].

Často se při studiu prostorové diferenciaci používá odlišení termínů separace a segregace, kdy separaci je označován proces, při kterém se určitá skupina sama prostorově vyčleňuje, a segregace naopak proces, který je důsledkem diskriminační politiky. V této definici je však termínu segregace užíváno v jeho negativní konotaci a je užíván jako

normativní hledisko. V následující typologii či analýze je však termínu segregace užíváno jako hodnotově neutrálního termínu.

2.2.1. Typologie příčin a podmínky segregace

Jak už jsem v předchozí kapitole nastínila, neexistuje jasné vymezení příčin segregace. Každý posuzuje příčiny z jiného hlediska a člení je i do různých typologií. V rámci své studie poukáži a detailněji rozeberu především dvě následující typologie příčin procesu segregace - typologii Wiliama Schwaba a Michaela Pacioneho [citováno podle Burjanek 1997: 424, Pacione 2005 : 378-380].

William Schwab ve své typologie příčin využívá pohledu vycházejícího od samotných aktérů procesu segregace. Z jeho členění vyplývají čtyři základní typy příčin segregace: ekologická segregace, dobrovolná segregace, nedobrovolná segregace, role státu a peněžního systému. *Ekologická segregace* souvisí s odlišnými charakteristikami populace – zejména rasou, etnikem, sociálním statutem, tradiční kulturou a životním stylem. Tento typ segregace je závislý především na ekonomické síle jedince, z kterého vyplývají i jeho možnosti ve vynaložených nákladech na bydlení, typ obydlí, vzdálenost od centra, občanské vybavenosti místa bydliště. *Dobrovolná segregace* je cílenou aktivitou určité populace, která vyjadřuje vůli bydlet ve vzájemné blízkosti s lidmi jazykově či kulturně spřízněnými (viz. enklávy, segregace subkultur - na základě životního stylu). Dobrovolná segregace využívá prostorovou blízkost pro uspokojování společných zájmů, k uchovávání společné subkultury, vytváření pocitu identity. U dobrovolné segregace nehraje roli pouze sounáležitost se skupinou ale i vymezení se a minimalizace kontaktů se skupinou odlišnou (viz. gated communities). Dobrovolná segregace využívá adresy místa bydliště jako strategie, která zvyšuje pravděpodobnost žádoucích kontaktů.

Dalším typem podle autorovi typologie je *segregace nedobrovolná*, která vzniká, pokud se podmínky pro bydlení stávají nevyhovující a změně bydliště brání institucionální, finanční, diskriminující nebo jiné překážky. Do procesu segregace může vstupovat jako aktér také stát a peněžní systém. Rezidenční segregace je pak důsledkem omezeného legislativního rámce pro bytovou politiku (zejména pozemková politika, regulace nájmu, podmínky pro hypotéky apod.) a diskriminující politiky finančních úřadů, které mohou odmítat nebo podporovat

pouze vybrané typy klientů, nebo současně bránit investicím do projektů v nepříliš „lákavých“ městských lokalitách [Schwab 1992 : 370-371].

Podle Pacioneho je socio-prostorová diferenciace založena především na základě charakteristik segregované skupiny populace: socio-ekonomickém statusu, životním cyklu a stylu (rodinném statusu), geografické mobility a příslušnosti k etnické minoritě. [Pacione 2005 : 378]

Efekt sociální třídy na místo bydliště je velmi rozhodující a ovlivňuje sociálně prostorový charakter většiny soudobých měst. Socio-ekonomický status vyjadřuje ekonomický potenciál jedince a je často také svázán s dosaženou úrovní jeho vzdělání a s profesí. Lidé s vyšším společenským statusem mají vyšší příjmy, tudíž jsou i na trhu s nemovitostmi ve výhodné pozici, kdy si sami určují místo a způsob bydlení, na rozdíl od nízko příjmových domácností, které jsou ve volbě omezeny svou slabou pozicí na trhu.

Uspořádání městského prostoru je současně závislé na životním cyklu jedince a měnících se životních stylech. Jedinec orientovaný prioritně na rodinné hodnoty spíše v městském prostoru vyhledává rodinné domy se zahradou v suburbiích města, naopak jedinec orientovaný na kariéru a sociální mobilitu častěji preferuje byt ve vnitřních částech. Městskou obytnou strukturu rovněž formuje i životní cyklus jedince – tedy zejména vztah mezi životním cyklem a mobilitou jedince (mobilita v rámci města je svázána s určitými životními obdobími, např.: osamostatnění se – odstěhování z původní rodiny, stěhování v rámci vzdělávání, zakládání nové domácnosti a rodiny, odstěhování se potomků), kdy se mění nejen nároky na prostor ale i ekonomický potenciál jedince. [ibid : 379]

Etnická příslušnost je jedním z nejpatrnějších faktorů rezidenční segregace. Rozvoj městské průmyslové společnosti byl spojen s nárůstem migrace do rozvinutého městského prostředí z jiných méně rozvinutých zemí. Kulturní odlišnosti imigrantů a původních obyvatel často vedly k problémům v komunikaci vyústějící v odlišné stupně sídelní segregace. Přesto že se mnoho imigrantů časem asimilovalo do majoritní společnosti, pro ostatní, většinou více viditelné a tradice pevněji dodržující, etnické skupiny se socio-prostorová segregace stala způsobem městského života.

Podle E.E. Bergela je existence skutečné segregace současně závislá na následujících šesti předpokladech. Segregovaná skupina musí být (1) početná - pokud počet členů není dostatečně velký nemůže k ní dojít. Rozhoduje i (2) ekonomické postavení - čím je

ekonomický příjem menšiny nižší, tím spíše dochází k její segregaci¹. Další podmínkou je (3) stupeň kulturních odchylek od norem hostitelské země. Závislost se projevuje i na stupni (4) tradičního institucionalizovaného odmítání menšiny (předsudcích). (5) Třídní postavení – k segregaci častěji dochází u „nejvyšších“ a „nejnižších“ tříd (podobná situace jako u ekonomického postavení a sociálního statusu). V neposlední segregace řadě také závisí na (6) stupni konzervatismu v psychologickém slova smyslu - čím konzervativnější je skupina, tím více lpí na vlastní kultuře a tím více se odmítá asimilovat, pro udržení skupinové integrity se vyhýbá sociálním kontaktům a prostorovou separaci využívá jako jeden z prostředků [Bergel 1955: 85-86, citováno podle Musil 1967: 163-164].

2.3. Specifické formy prostorové segregace

Prostorová segregace má spojitost i s dalšími městskými procesy, jejichž důsledkem bývá oddělování některých sociálních skupin v rámci prostoru města. Mezi tyto specifické formy segregace se řadí – suburbanizace, gentrifikace, ghettoizace (především etnická, ghettoizace skupin obyvatel závislých na službách a specificky vznik městských slumů) a vznik *gated communities*². [Temelová, Sýkora 2005:8, taktéž Burjanek 1997:425] Všechny tyto specifické formy a jejich definice a s nimi související sociální podmínky a příčiny jsou obsahem následujících kapitol.

2.3.1. Suburbanizace

Suburbanizací se rozumí růst měst prostorovým rozpínáním do okolní venkovské a přírodní krajiny. Je doprovázena nižší hustotou osídlení než je v samotném městském centru, dále rozvolněnou, řídkou, rozptýlenou zástavbou a vysokou prostorovou segregací jednotlivých lidských aktivit (bydlení, zaměstnání, nákupy). V zázemích měst v důsledku suburbanizace vznikají sociálně homogenní sociální zóny architektonicky charakterizované jako jedno či dvoupodlažní domky s vlastní zahradou a také nerezidenční suburbanizace

¹ Segregace je také více pravděpodobná u skupin, jejichž příjem je vyšší, potom se ale jedná spíše o dobrovolnou segregaci (viz *gated communities*).

² *Gated communities* – angl. překlad – uzavřené, ohrazené komunity. Jde o seskupení domů bohatých obyvatel nepřístupná ostatním lidem z vnějšku.

charakterizovaná komerční zástavbou, průmyslovými parky často lokalizovanými podél dálnic³. K suburbanizaci dochází výstavbou v lokalitách oddělených od kompaktního města rozsáhlejšími neurbanizovanými prostory. Urbanizaci příměstské krajiny umožnil zejména růst bohatství obyvatelstva, technický pokrok v dopravě (rozšíření využívání osobního automobilu) a rozvoj dopravní sítě [Sýkora 2002: 14, Šilhánková 2007 :7].

Suburbánní formy osídlení se vyznačují vyššími nároky na spotřebu energií a náklady na výstavbu technické infrastruktury a občanské vybavenosti. Obyvatelstvo žijící v suburbiích je velmi závislé na dojíždě osobním automobilem do práce, školy, za službami a kulturou. Vysoká prostorová koncentrace některých funkcí (oddělení míst bydliště, nákupních zón, pracoviště) a jejich značná prostorová segregace vyvolává neustálé přepravní toky. Právě zvýšení automobilové dopravy vede k negativnímu vlivu na přírodní prostředí, čímž se paradoxně „zdravé prostředí“, za kterým se lidé z vnitřních částí města stěhují, radikálně zhoršuje. Na druhou stranu využití hromadné dopravy je z hlediska velmi nízké hustoty osídlení neefektivní.

Suburbanizace má především důsledky sociální, neboť do suburbií se z vnitřních lokalit města stěhují především domácnosti s vysokým sociálním statusem – vzniká tak rezidenční segregace. Společenským důsledkem suburbanizace je posilování individualizace, ztráta sociální soudržnosti, oslabování sociálního kapitálu a občanské společnosti. Snižování sociální soudržnosti zapříčiňuje prostorová segregace funkcí a časově náročná dojíždka. Rozvoj příměstských oblastí zároveň, jako nepřímý důsledek, podporuje úpadek vnitřních částí měst. Odchod obyvatel s vyššími příjmy z centrálních částí města přináší snížení sociálního statusu těchto čtvrtí. Významný dopad má taktéž přemísťování komerčních funkcí z centra na předměstí. V západních zemích je proces suburbanizace ve svých negativních důsledcích spojován s fenoménem *urban sprawl*. Urban sprawl (v češtině překládán jako sídlištní kaše) se vyznačuje prostorově velmi roztráštěným a nekompaktním rozvojem, extrémně nízkou hustotou osídlení a velmi vysokou segregací funkcí.

Vznik městských suburbií je vysvětlován mnoha přístupy, jedno ze zajímavých shrnutí nabízí Bourne, jenž definuje deset základních poloh interpretace fenoménu suburbanizace.

³ Proces suburbanizace lze pojímat ve dvou úrovních definice. První definice, častěji používaná, tímto procesem označuje urbanizace krajiny v zázemí měst, druhá pojetím širší definice proces za suburbanizaci označuje i rozrůstání zástavby vně města („vnitroměstská suburbanizace“, tedy okrajových periferních oblastech, které nejsou součástí kompaktní zástavby města.

Prvním nejvíce tradičním pohledem na interpretaci je nazírání procesu suburbanizace jako přirozeného procesu rozrůstání se okrajů sídel, kdy expanze vychází od středových částí k okrajovým s tím, že všechny vznikající části jsou s centrem města stále funkčně spojeny. Tato interpretace se také odvolává ke klasickým teoriím ekologické školy. Druhá interpretace vnímá suburbanizaci jako únik – únik od problémů bytových podmínek, nezdravého životního prostředí v průmyslových centrech měst. Třetí - suburbanizace jako nástroj makroekonomiky, kdy vytváří poptávku po veřejných zakázkách a nové pracovní pozice; a čtvrtá - suburbanizace jako ukládání kapitálu, úrovně interpretace jsou založeny na perspektivě strukturální a ekonomické, kdy s sebou suburbanizace nese vznik nových pracovních pozic, zhodnocení kapitálu, zisk z budování nové zástavby. Pátá interpretace označuje proces suburbanizace za sociální inženýrství, který zahrnuje chudé a sociálně znevýhodněné. Šestá poloha interpretace suburbanizaci prezentuje jako racionální volbu pro lokace s nižšími náklady, více efektivnější a méně zatížené regulativy jako vnitřní části města. Sedmá interpretace shledává suburbanizaci jako výsledek preferencí a zájmů spotřebitele – více životního prostoru, nové bydlení, sociálně homogenní prostředí. Osmá definuje suburbanizaci jako sociopolitickou strategii vytvářející místní autonomie a dostávající požadavku výlučnosti určité oblasti. Devátá interpretace pojímá suburbanizaci jako únikovou strategii (asyl), která je řízená strachem z ostatních, z vnitřního města, jeho nestability, ceny nemovitostí, chudoby a zdůrazňuje bezpečnost a výlučnost určitého místa. Poslední interpretace odkazuje na touhu návratu do venkovského způsobu života tak, že se bydlištěm více přiblíží přírodě bez ztráty výhod vázaných na život ve městě [citováno podle Pacione 2005 : 378, Bourne 1996: 164 - 184].

2.3.2. Gentrifikace

Gentrifikace⁴ je proces socioprostorové změny, spojený s rehabilitací určitého městského sousedství. Jedná se ve většině případů o revitalizaci starých dělnických chudších oblastí v centru evropských měst. Obnovování těchto oblastí za základě financování vnějšími investory a zvyšování kvality úrovně bydlení v těchto revitalizovaných oblastech vede

⁴ Angl. gentrification –název je odvozený od anglického slova *gentry*, jež v překladu původně označovala nižší anglickou venkovskou šlechtu.

ve svých důsledcích k zvyšování nákladů na bydlení a také k vysídlování původních obyvatel, kteří tyto vzrůstající náklady na bydlení nejsou schopni financovat [Daniels 2005:474].

Většina měst v rozvinutých zemích se s procesem gentrifikace setkala už od 50. let minulého století, jednalo se především o gentrifikaci centrálních oblastí měst, výrazně se gentrifikace promítla například do vývoje měst jako je Londýn a New York. V současnosti je gentrifikace patrná ve všech velkých městech rozvinutých zemí, tento proces probíhá v posledních letech i v zemích východní Evropy a Třetího světa. V 70. letech byla gentrifikace považována za základní součást širšího procesu městské proměny spojeného s ekonomickými a sociálními trendy v rozvoji kapitalistické společnosti. Na gentrifikaci bylo nahlíženo jako na jeden z aspektů globalizace, která je spojována s proměnou městské ekonomiky od průmyslu k sektoru služeb a s velkým rozvojem kancelářských prostor ve vnitřních oblastech města. Gentrifikace je svým charakterem opakující se proces, v některých městech, příkladem Londýně a New Yorku, již od doby prvních rehabilitačních procesů určitých oblastí dochází k jejich gentrifikaci opakovaně (re-gentrifikaci) [Pacione 2005: 212 - 218].

Proces gentrifikace je vysvětlován především dvěma způsoby. V prvním případě se vysvětlení opírá o charakteristiku uživatele městské lokality, ve které je proces gentrifikace zaznamatelný, tedy především o charakter skupiny odcházející a příchozí. Soudobé postmoderní interpretace zdůrazňují především roli kulturního kapitálu zúčastněných skupin obyvatel. Přesto lze ale z dlouhodobějšího studia gentrifikace konstatovat, že rozhodující je především ekonomický potenciál těchto dvou skupin, který podmiňuje změnu jejich sídelní polohy. Druhý způsob vysvětlující proces gentrifikace poukazuje na pobídkovou stránku gentrifikace a klade tak velký důraz na roli státu, který svými dotacemi často proces gentrifikace podporuje, a na roli finančních institucí, jež jsou poskytovateli finančních prostředků nutných pro rehabilitaci. Tato představa je především spojená s konceptem „*rent – gap*“. Koncept „*rent-gap*“ byl poprvé publikován Smithem v roce 1979. [citováno podle Pacione 2005: 215, Smith 1996] Jde o míru rozdílu mezi aktuální hodnotou určité stavební plochy a potenciální hodnotou při jejím nejlepším využití. Pokud se propad nájmů ukazuje jako významný, lze podle autorů očekávat, že oblast bude stavebními developery identifikována jako ekonomická příležitost a bude s tímto ohledem revitalizována. Přesto, že tento koncept může vysvětlit existenci procesu gentrifikace, jeho slabina spočívá v identifikaci kdy a kde proces nastane a proč nějaké městské části gentrifikací procházejí a jiné ne.

V rámci rozboru procesu gentrifikace je důležité zaměřit také pozornost, na roli aktérů tohoto procesu, především na ty, jimž rehabilitace přináší výhody. Pro město je proces gentrifikace ekonomicky přínosný především zvyšováním příjmů z daní a poptávkou po kvalitnějších službách, gentrifikace dále přináší prospěch majitelům nemovitostí spočívající v nárůstu hodnoty jejich majetku v závislosti na zvyšování nájmů, zkvalitnění životního a obytného prostředí a určité změny doznává i styl života [Burjanek 1997: 425]. Příchozím vlastníkům, pokud vstupují do procesu gentrifikace na začátku, se jejich investovaný majetek zhodnocuje nárůstem ceny jejich objektu spolu s tím jak se zvyšuje atraktivita gentrifikované lokality. Developerské společnosti získávají investicemi do upadajících objektů a jejich následnou revitalizací pro pronájem nebo prodej ekonomicky lépe postaveným skupinám obyvatel, spekulanti na trhu s nemovitostmi skupující domy v chudších oblastech, neinvestující a následně prodávající za násobek jejich ceny při vzrůstu poptávky po nich. V neposlední řadě na procesu gentrifikace vydělávají místní občané, neboť rehabilitace s sebou ruku v ruce nese snížení úrovně kriminality, zlepšení životního prostředí, investice do občanského vybavení a veřejných služeb. Nejvíce negativně zasaženi procesem gentrifikace jsou původní obyvatelé revitalizovaných oblastí, jejichž přemístění není ani tak dobrovolné, ale spíše vynucené vzrůstajícími nájmy, které si nemohou dovolit [Pacione 2005: 215].

K nesporným kladům gentrifikace patří zlepšování kvality bytového fondu, a to i v situaci, kdy na to město nemá dostatek vlastních prostředků. Tato skutečnost má ovšem i druhou stránku: renovace budov ve svém důsledku často vytlačuje původní obyvatele zvyšováním nájemného. Vysídlení předchozích rezidentů a uvolnění trhu s nájmy v rámci gentrifikace je nejvýznamnějším sociálním dopadem rehabilitačních programů. Odsun postihuje nejčastěji dělnickou třídu, neboť kvůli její nestabilní pozici ve společnosti obecně a na trhu s nemovitostmi obzvláště. Paradoxně, pokud je dělnická třída jednou koncentrována ve vnitřních částech města především z důvodu její limitované kupní síly, je nyní z tohoto místa bydliště opět odsunována, právě z opačného důvodu, neboť gentrifikované oblasti se pro ní stávají finančně nedostupné. Vysídlování v důsledku boomu vyvolaného gentrifikací na místním trhu s nemovitostmi je patrné ve čtyřech základních rovinách. V první řadě zasahuje nájemníky s nízkými příjmy, kteří jsou vystěhováváni z domů určených pro revitalizaci (plánované jako budoucí luxusní byty pro obyvatele s vysokými příjmy), dále nedobrovolné přemísťování vícegeneračních rodin a zejména starších nájemníků, kteří jsou závislí na stálém

a omezeném příjmu a nadále nezvládají platit náhle se radikálně zvyšující poplatky za nájmy. Dalšími „prohrávajícími“ v procesu gentrifikace jsou často nově založené rodiny s dětmi, které si prozatím nemohou dovolit bydlení v oblastech, které jsou tradičně považovány za lokality rodinných domácností. Gentrifikaci lze do jisté míry také nazývat nedobrovolnou migrací z oblastí původního bydliště, z důvodu ztráty přátelských, společenských vazeb a podpůrných sociálních, náboženských a ekonomických institucí. Opouštění bydliště a gentrifikace jsou procesy propojené v cyklu změny v městském prostoru. Gentrifikace přináší sociální konflikt a zároveň zlepšuje úroveň kvality městského prostředí. Na druhé straně pokračující úpadek určité městské části bez revitalizačních zásahů může vést ke vzniku městských slumů, chudinských oblastí a částí měst, které jsou charakteristické oslabeným sociálním a stavebním prostředím (viz. slumy). [ibid: 218]

2.3.3. Ghettoizace

Dalším z extrémních projevů segregace je vznik městských ghett. Ghettem⁵ bývají v městském prostoru označovány oblasti, ve kterých dochází k často nedobrovolné koncentraci členů určité sociální skupiny, kteří mají v této oblasti převažující podíl na její celkové populaci. Ghetto je obvykle charakterizováno chudobou, nezaměstnaností a nekvalitním bydlením [Burjanek 1995; Temelová, Sýkora, 2005; Gottdiener a Budd, 2005]. Ghettoizace postihuje především chudší, nekvalifikovanou a diskriminovanou populaci ve specifických částech města. S určitým dělením ghett přichází i Marcuse [1997], který rozlišuje dvě formy ghett – klasické ghetto a ghetto vydědenců. Klasické ghetto je charakterizované prostorovým oddělením, podřadností dané oblasti ve vnímání u městské populace a nedobrovolným vymezením vlastní identity. Ghetto vydědenců pak podle autora přináší další prvek, kterým je specifický vztah segregované menšiny s většinovou populací

⁵ *Ghetto* – překlad z hebr. – odloučení. Pojem ghetto není identický s pojmem slum či chudinská čtvrť, i když i v ghettu je někdy chudoba rozšířeným jevem. Pro vymezení ghetta je důležité, že právní či faktické překážky brání obyvatelům, kteří v něm sídlí, měnit bydliště a volně se přemisťovat do jiných čtvrtí města. Ghetto je pojímáno z hlediska charakteristik (subkulturní rysy v životě obyvatel, vytváření svébytných struktur moci a vlivu, zvláště forem ekonomiky, pracovního trhu, modifikované formy sociální struktury) jako samostatný společenský systém. Ghetta jsou budována na prostorovém půdorysu města, který je relativně autonomní vůči zbývajícím částem města i vůči jeho komunitě [Velký sociologický slovník, 1996: 348].

spočívající v současném působení ekonomického a prostorového vyloučení. Vedle nejčastějších ghett etnických nebo rasových urbanisté též hovoří o segregaci na službách závislé populace a městské chudoby (slumy) [Pacione 2005: 379-380, Burjanek 1997: 425].

2.3.3.1. Etnická segregace

Projevem segregace je i vznik etnických ghett. Základ etnické segregace vyplývá z rasového, náboženského nebo národnostního základu. Etnická odlišnost může mít základ v odlišnosti kulturních znaků, jako je jiný jazyk a zvyky, ale také fyzické odlišnosti. Tato odlišnost může být vnímána buď ze strany majoritní skupiny nebo i ze strany menšinové populace. Etnické menšiny jsou v prostoru města povětšinou segregovány, ale míra této segregace závisí především na dvou faktorech. Prvním faktorem je to, jaký má menšinová společnost status v rámci celkové populace a druhý odkazuje na sociální distanci mezi segregovanou minoritou a majoritní společností. Pro menšiny u nichž je sociální distance od většinové společnosti malá, je segregace často jen dočasným jevem. Naopak u skupin jež vnímají sociální i prostorovou distanci jako významnou, je větší pravděpodobnost, že prostorová oddělenost bude přetrvávat [Nightingale, 2003:262-268].

V rámci etnické segregace je třeba také hovořit o procesu integrace etnické skupiny. Integrace členů minority probíhá na dvou úrovních – behaviorální a strukturální.⁶ První úroveň, nazývaná též jako proces akulturace, je zaměřena na zvnitřnění chování, postojů, smýšlení, hodnot většinové společnosti minoritou a sdílení zkušeností v rámci jejich každodenního kulturního života. Strukturální integrace je naopak zaměřena na institucionální dostupnost sociálního systému společnosti členům minority, rovněž se týká možnosti úspěšně se ucházet o místo na pracovním trhu, ve vzdělávacím systému, na trhu s nemovitostmi a vstupovat do klíčových pozic při politickém rozhodování, v obchodu a v jiných oblastech společenského života. Obě úrovně procesu integrace jsou dlouhodobou záležitostí, první

⁶ Asimilace imigrantů v sobě, kromě dvou základních úrovní, zahrnuje jednotlivé procesy: identifikační asimilaci (rozvinutí smyslu sounáležitosti s majoritní kulturou), strukturální asimilaci (participace ve strukturách širší komunity, klikách a institucích), rodovou asimilaci (vznik rodových vazeb, meziethnické manželské svazky), občanskou asimilaci (vstup do občanského, politického života jinak než jen jako reprezentace minority), kulturní asimilaci (změna kulturních vzorců včetně náboženských představ). [M.Gordon 1964]

úroveň je především závislá na postojích členů minority, druhá je více závislá na charakteru menšinové populace a postojích majority vůči ní.⁷

Jak uvádí americký autor Michael Pacione etnická ghetta nemusí mít nutně jen negativní dopady na danou minoritu. Etnická ghetta podle něj mohou jejich členům přinášet i pozitivní důsledky pro život. Ghetta tedy plní pro jejich obyvatele čtyři zásadní funkce: obranou, únikovou, záchovnou a mocenskou [Burjanek 1997: 425, Pacione 2005: 384-385].

Obranná funkce je tou nejdůležitější. Pokud jsou postoje ze strany majority k menšině velmi diskriminační, zajišťuje ghetto etniku fyzickou bezpečnost tím, že na jejím území není jedinec vystaven nepřátelským postojům a útokům širší společnosti. Příklad této ochranné funkce dokládají i existence židovských ghett v historii evropských měst. Druhou funkcí ghetta je funkce podpůrná nebo-li jeho funkce úniková: jedinec v prostoru ghetta nachází útočiště a známé prostředí, kde se udržují jemu tradiční hodnoty, zvyky a jazyk. Tento typ ghett, který je často charakteristický svou soběstačností (plně samostatně zajištěný vzdělávací, sociální systém, zdroje jídla, kulturní a náboženské zájmy), nezávislostí na okolí a podpůrným charakterem pro své obyvatele, lze svým charakterem označit za dobrovolnou segregaci. Autoři tento typ spíše než jako ghetto označují za etnickou enklávu. Dobře založené enklávy mohou vytvořit velmi důležité prostředí pro příchozí migranty, kde jim dříve příchozí předávají informace a poskytují pomoc.⁸

Další funkcí etnických ghett je zachování a podporování kulturního dědictví. Jak poukázal Wirth ve své studii o ghettu [1971, citováno podle Pacione 2005], právě prostředí ghetta, jako prostředí prostorově a sociálně izolované, nejlépe dovolilo židovským minoritám udržovat jejich tradice a tradiční životní styl. Právě uzavření se a vyhýbání se kontaktům, kromě obchodních záležitostí, vedlo také často k minimalizaci násilí a konfliktu mezi skupinami. V tomto případě můžeme hovořit rovněž o dobrovolné a cílené vlastní segregaci menšinové skupiny. Ghetto může v další zmíněné funkci sloužit jako zdroj mocenské a politické podpory. Pokud jde o politický vliv může ghetto vytvářet pevnou voličskou základnu a jmenovat tak své politické zástupce reprezentující zájmy minorit v místních

⁷ Ukázkou může být srovnání postojů amerických obyvatel vůči imigrantům z Evropy a afroameričanům. Vůči Evropanům nepanovaly nikdy tak vysoké odmítané postoje či neexistovala etnická nesnášenlivost ze strany Američanů, proto se také imigranti přicházející z evropského kontinentu rychleji a snáze integrovali do většinové společnosti.

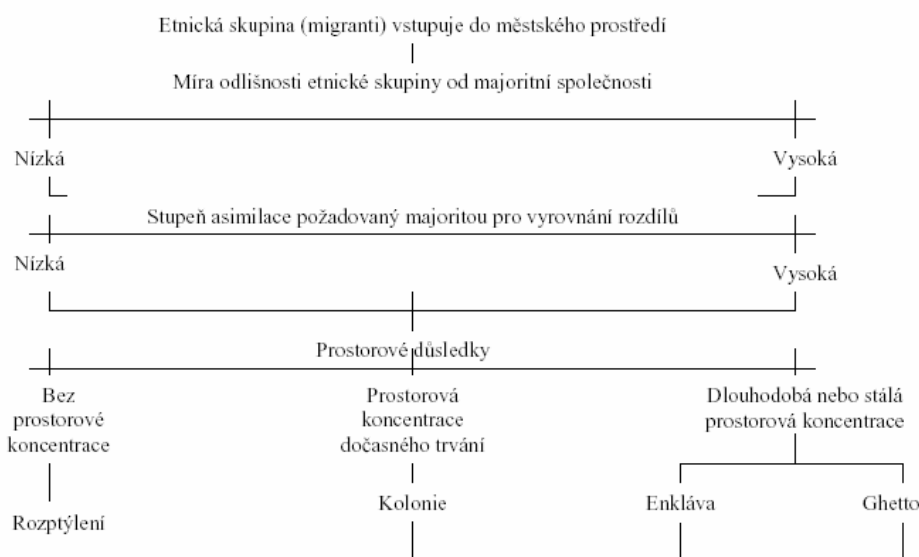
⁸ Příkladem fungujících enkláv jsou tzv. proslulá Chinatowns ve velkých amerických městech jako San Francisco, New York apod [Pacione 2005: 385].

úřadech. Ghetta mohou být ovšem zároveň základnou pro ilegální násilné akce (např.: IRA v Severním Irsku).

Vznik etnických ghett v prostoru města může být vnímán i ze strany majority jako pozitivní: z jedné strany je nad uzavřenou komunitou jednodušší „kontrola“, zároveň separace umožňuje snáze se vyhýbat nechtěnému kontaktu s jiným životním stylem a kulturou. Uchování tradic menšiny v rámci ghetta zabraňuje i oslabování a ovlivňování kultury a tradic majoritní společnosti o prvky z jiné kultury.

Prostorové důsledky procesu segregace etnika jsou ovlivněny mírou diskriminačních postojů vůči menšině a mírou soudržnosti členů menšiny. Následující obrázek naznačuje typologii forem segregace etnika v městském prostředí vznikajících vývojem v rámci širších společenských faktorů. Členové menšinové skupiny nedosahují takové prostorové koncentrace, pokud nejsou dostatečně odlišní od většinové populace. Naopak v důsledku větších rozdílů vznikají tři formy prostorové segregace: kolonie, enklávy a ghetta.

Obrázek 2.1.: Etnické skupiny, asimilace a její důsledky na prostorovou strukturu

Zdroj: adaptováno z Figure 18.8 [Boal 1976]

Etnické kolonie vznikají, pokud rozdíly mezi menšinou a většinovou společností nejsou velké, a rezidenční segregace je pak pouze dočasným stavem v procesu asimilace této skupiny. Vznik kolonií je často podmíněn s migrací, jejich existence je proto také závislá na

příchodu nových migrantů.⁹ Některé formy etnické segregace mají trvalejší charakter, ten vychází buď z přetrvávající vnitřní koheze dané skupiny – jde o enklávy, nebo z vnějších podmínek bránících rozmístění do širšího prostoru města – jde o ghetta. Z jmenovaných příčin vzniku enkláv a ghett vyplývá i charakter segregace: u enkláv se jedná o dobrovolnou formu segregace a u ghett o formu nedobrovolnou.

2.3.3.2. Slumy – segregace městské chudoby

Segregace ve městech se projevuje i vznikem míst s koncentrací sociálně znevýhodněných skupin obyvatel - slumů¹⁰. Pro slumy bývají charakteristické následující znevýhodňující sociální podmínky. Slumové populace dosahují vysoké míry nezaměstnanosti spojené s nízkou úrovní vzdělání, oblasti jsou typické velmi špatně fungujícím vzdělávacím systémem (školy jsou nekvalitní, vyučující v nedostatečném počtu s neodpovídající kvalifikací a celkově nedostatkem vybavení od učebnic a dalších učebních pomůcek). Mnoho obyvatel je v důsledku nezaměstnanosti závislé na sociální a zdravotní podpoře. Mezi obyvateli panuje nedostatek smyslu pro sounáležitost s místní komunitou, to především z důvodu její velké (zejména etnické) heterogenity a také neustále se proměňující struktury obyvatel. Rodiny žijící ve slumových oblastech jsou náchylné k nestabilitě (charakteristická je vysoká rozvodovost, neúplné rodiny a nemanželské děti) a jedinci k různým typům závislostí (koncentrace drogově a alkoholicky závislých). Slumy bývají také místem s častým výskytem kriminální činnosti (krádeže, loupeže, násilnosti, prostituce, ilegální „černé“ obchody), působení delikventních gangů. Obecně se zde vytváří příznivé podmínky pro fungování sociálních hnutí (gangů) a náboženských sekt, které pro svou činnost využívají právě deprivace a frustrace místních obyvatel. [Pacione 2005: 380]

Slumy bývají nežádoucími místy v městech, přesto bývají atraktivní pro chudší obyvatele, kteří nejsou schopni platit vysoké nájemy v lepších obytných oblastech. Za chudší obyvatele se v tomto smyslu považují nejčastěji lidé žijící ze sociální podpory, dočasně se

⁹ Klasický příklad vzniku etnických enkláv evropská migrace v meziválečných letech na území Spojených států Amerických.

¹⁰ Pro tento útvar se používají i označení: anglicky dále *shanty towns*, *squatter settlements*, portugalsky *favelas*, *barrios de lata*, španělsky *callampas*, *villas miserias*, *viviendas marginales*, *colonias proletarias*, *barriadas*, francouzsky *bidonvilles*, italsky *borghetti*, turecky *gecekondu* [Burjanek 1997: 427].

ocitající ve finanční tísní a členové etnických, rasových menšin (vliv diskriminace na trhu práce a na trhu s nemovitostmi). Existují však i skupiny, pro které je prostředí těchto chudinských čtvrtí atraktivní. Jedná se především o kriminální delikventy, pro ty je anonymita a absence řádu vhodným prostředím pro skrytí jejich kriminální činnosti, a dále pak pro skupiny „bohémů“ (jak popisuje například slavný americký muzikál „Rent“ odehrávající se v New Yorských chudinkých čtvrtích). Ze slumů často vznikají etnická ghetta nebo oblasti nazývané „*skid rows*“¹¹ (charakteristické především pro americká města – Los Angeles, Seattle). Vysoká míra anonymity a nefunkční sociální prostředí slumů vyvolávají potřebu sdružování jejich obyvatel v rámci různých spolků. Tuto roli plní především gangy náctiletých, komunity působící při místních kostelech, etnické organizace a bary, které místním slouží jako místa pro seznámení se, utváření sociálních vazeb, výměnu informací o možnosti práce a půjčování peněz.

2.3.3.3. Ghettoizace na službách závislých obyvatel

Kromě etnických a chudinských ghett lze také ve vývoji moderních měst vysledovat vznik ghett na službách závislých obyvatel (*service-dependent ghettos*). Jedná se o koncentraci sociálně potřebných skupin obyvatel – jako jsou starší lidé s nízkými příjmy, lidé mentálně nebo fyzicky hendikepovaní, invalidní, chronicky nezaměstnaní nebo lidé závislí na sociální podpoře ve formě dávek a jiných sociálních službách [Burjanek 1997: 427, Pacione 2005: 380]. Vznik těchto ghettoizovaných částí měst byl dán vývojem poválečné situace v mnoha zemích, který tyto skupiny zanechával v chudinských – často centrálních – oblastech města. Soustředění sociálních zařízení a služeb v zónách chudoby přitahuje další populaci, která je na nich závislá, poté iniciuje cyklus usidlování těchto lidí v jejich okolí, což vede ke vzniku ghettoizace na službách závislých obyvatel.

¹¹ *Skid row* nebo také *skid road* je pojmenování upadajících městských čtvrtí, kde se projevuje extrémně vysoká závislost na alkoholu a drogách. Pojmenování vychází z jazykového obratu „*be on skids*“, což ve volném překladu znamená „jde to s ním z kopce“. Upadající charakter oblastí původně označovaných za *skid rows* není dnes vždy patrný, neboť byl nebo je měněn procesem gentrifikace (viz. Harlem v New Yorku).

2.3.4. Místo bydliště jako statusový symbol

Místo bydliště také může být často označováno za symbol, jenž vyjadřuje status obyvatele - lukrativnost lokality vypovídá o ekonomickém potenciálu jejích obyvatel. V tomto případě se jedná o druh cílené segregace především středních a vyšších vrstev ve společnosti. V 80. letech minulého století byl vznik těchto „lepších adres“ často obsažen v urbánní police v amerických měst. Vznik tzv. *gated communities* nebo *common-interest development*¹² byl plánován a tyto obytné celky byly prodávány jako prostorově oddělené prostředí [Pacione 2005: 380-381]

Sociální exkluzivita těchto míst je garantována především jejich vysokou cenou a také dalšími nadstandartním vybavením. Čtvrtě mají často vlastní vnitřní zákony, posílenou ochranu – ve formě plotů, hlídačů, kamer monitorujících prostor, čipových klíčů. Komunity bývají vysoce segregované, což je doprovázeno i diskriminačními praktikami ze strany obchodníků s nemovitostmi, kteří často pro udržení lukrativnosti místa určují i přesné věkové hranice, minimální příjem nebo množství dětí pro zájemce o bydlení. V rámci těchto komunit vznikají i nová nákupní centra s vybranými obchodními značkami. Takto vytvořené enklávy se stávají soběstačnými a oddělují se od veřejného prostoru zbytku města.

2.3.5. Segregace podle životního stylu – městské subkultury

Sociální chování i odlišný životní styl může být jednou ze složek dobrovolné segregace. Kulturní faktory, které spoluurčují volbu místa bydliště, směřují člověka do takové části města, kde se „cítí dobře“, kde může projevovat svoje životní hodnoty a životní styl. Například senioři rádi vyhledávají poklidné oblasti, kde mají bližší kontakt s přírodou, mladé dobře placené páry spíše zamíří do gentrifikovaných čtvrtí poblíž městských center [Pacione 2005: 382].

Segregace může být spojena se sexuální orientací lidí a jim blízkým specifickým životním stylem - homosexuálně orientovaní jedinci často obývají určité oblasti měst, velmi známým příkladem je čtvrť Soho v Londýně a v Americe San Francisco (s jeho čtvrtí Castro). Tyto městské části jsou vyhledávány, neboť jedinci se tu cítí pohodlněji a zároveň bezpečněji

¹² Jiné výrazy pro *gated communities*: *condomínio fechado*, *barrios privados*.

před diskriminačním chováním okolí. Zároveň prostředí dává jedinci i psychologickou podporu, složení obyvatel odpovídá i skladba obchodů, od knihkupectví přes kliniky, bary a kluby. Takového části měst bývají často označovány použitím anglického výrazu „*queer spaces*“¹³, mohou být základnou pro politickou aktivitu tvořící identitu homosexuální komunity jako takové. [Duncan 1996:156-169]

2.4. Důsledky sociální prostorové diferenciaci a segregace

Rezidenční segregace je proces, který má jak pozitivní tak i negativní důsledky. Jaké důsledky má úzce souvisí s formacemi prostorové koncentrace, tedy zejména, zda se jedná o segregaci dobrovolnou či nedobrovolnou. Pokud je segregace založená na dobrovolné separaci určité skupiny populace, její pozitiva, jak je pojmenovává Schwab [1992:368] , spočívají především v tom, že lidé příbuzní svým sociálním postavením, jazykem, náboženstvím, etnicitou žijí ve vzájemné blízkosti, což jim pomáhá zvýšit pocit bezpečí, komunitní sounáležitosti, podporuje tvorbu sociální sítí, podnikání a podobně. Projevují-li lidé podobné „symbolické“ potřeby (prestiž) a materiální potřeby (nároky na životní prostor, kvalitu životního prostředí), pak tyto potřeby podporují rozvoj sousedských vazeb a tím utvářejí soudržnější lokálnější prostředí. Segregace na dobrovolné bázi tak může napomáhat k uchování a rozvoji různých subkultur. V sociálně a kulturně stejnorodých lokalitách je také celkově snazší vzájemná komunikace mezi jejich obyvateli, sladění zájmů, způsobu života, minimalizace možnosti konfliktů apod. (viz kapitola Etnická ghetta – pozitivní důsledky ghetta). Jak komentují Frisbie a Kasarda [1988:63] život v segregovaných oblastech (zejména etnicky segregovaných) přináší i určité ekonomické výhody, hlavně pokud se v daném území vytváří relativně soběstačná ekonomika, kdy členové menšinové populace sami podnikají a vytvářejí tak sami sobě i svým členům pracovní pozice, zboží a služby.

Nedobrovolné segregace je potom na druhé straně často doprovázena právě negativními důsledky. Ty většinou souvisejí s vytvářením bariér v životních šancích dané populace. Tyto nedobrovolně segregované skupiny častěji žijí v nejhorších částech města, obývají nevyhovující a chátrající domy a jejich okolí nabízí pouze velmi omezenou nabídku služeb. Život dětí v těchto oblastech je více rizikovější, vzdělání jehož se jim dostává je na velmi

¹³ Slovo queer v překladu znamená podivný, výstřední, pochybný. V hovorové významu označuje homosexuálně orientované jedince.

nízké úrovni, čímž se ona nerovnost nadále rozvíjí a posiluje. Lidé jsou častěji konfrontováni s kriminálním a deviantním chováním, což znesnadňuje podnikatelské aktivity. Tyto vnější problémy lokalit, se promítají i na psychické stabilitě obyvatel – jež jsou často deprimovaní, frustrovaní, apatičtí a zažívají pocit odcizení. V nedobrovolně prostorově segregovaných oblastech je proto také častější výskyt drog a obyvatelé potom náchylnější k drogové či alkoholové závislosti. Obyvatelé jsou často zatíženi teritoriálním stigmatem, tedy pocitem hanby za domovskou lokalitu, „špatnou“ adresu bydliště. Negativní důsledky skupinové izolace mohou vyústit v nepokoje a násilné akce (viz. situace v amerických městech – *riots* a nedávné nepokoje v pařížských příměstských oblastech). Oddělení různých skupin do odlišných obytných prostorů ve městě však především snižuje komunikaci mezi nimi, což ve svém důsledku oslabuje soudržnost společnosti jako celku.

Hodnocení důsledků segregace souvisí zejména s otázkou, do jaké míry ovlivňuje charakter a sociální struktura oblasti jejich obyvatele v chování, postojích, psychice i životních příležitostech. V tomto ohledu se používá termínu „vliv sousedství“ (*neighbourhood effect*) nebo „vliv lokality“ (*area effect*). V literatuře se hovoří o následujících šesti vlivech prostředí: vliv koncentrace, lokalizace, sociálního prostředí, socializace, fyzického prostředí a veřejných služeb. Američtí autoři Musterd a Ostendorf považují neighbourhood efekt nejen za důsledek segregace, ale současně i za příčinu, jež nadále tento proces rozvíjí. Hlavní pozornost výzkumů v této otázce je tedy věnována především negativními vlivům sociálního prostředí obytných čtvrtí na sociální mobilitu jedinců a domácností, na životní šance, na dosaženou úroveň vzdělání a schopnost začlenit se do většinové společnosti. [Temelová, Sýkora 2005: 13; Musterd, Ostendorf 2003]

Rezidenční segregace je prostorovým důsledkem rozdílů mezi skupinami obyvatel. Tyto rozdíly však nemusí být nutně zdrojem sociální nerovnosti. Sociální a kulturní rozdíly mají, jak už bylo zmíněno v předešlých kapitolách (viz kapitola 2.2.1.), jak vertikální tak i horizontální charakter. Právě vertikální stránka (určená sociálně ekonomickým statusem) rezidenční segregace, kdy dochází k prostorové koncentraci skupin obyvatel nacházejících se na různých pólech sociální stratifikace, je zdrojem společenských problémů, přitahuje největší pozornost a je oprávněným předmětem kritiky a důvodem pro hledání způsobů, jak tento typ segregace omezit [Illner 2005: 41].

2.5. Možnosti prevence prostorové segregace.

Urbanisté se shodují, že určitý stupeň segregace v rámci měst, je vždy přítomný, ale neznamená že je nutně dysfunkční. Absolutní rovnoměrná rozptýlenost není možná a není ani nutná. Prevence prostorové segregace by měla být přítomna v případech, kdy je míra segregace nadprůměrná a kdy se její efekty dají označit za dysfunkční nejen pro strukturu města ale i pro samotné obyvatelstvo. Existuje obecné přesvědčení, že místními politikami a účinnými opatřeními lze minimalizovat nerovnosti v sociálně ekonomických podmínkách obyvatel různých rezidenčních oblastí a předcházet tak vzniku nebo alespoň zmírňovat následky rezidenční segregace. První podmínkou pro předcházení problémů spojených s hrozcí sociální segregací a pro řešení problémů sociálního vyloučení v prostorech, kde tyto problémy existují, je především uznání této problematiky jako relevantní ze strany politické prezentace. Protože však segregace je komplexním jevem, který ovlivňuje mnoho faktorů, nelze jednoduše vytvořit doporučení funkční na všechny situace. Základním pravidlem ovšem zůstává: sledovat, zda-li segregovaná území vznikají na základě dobrovolné či nedobrovolné volby jedinců. Pokud se jedná právě o druhou možnost, tak naznačuje mnohé o budoucím vývoji segregované skupiny či území.

Mezi oblastí, které svými opatřeními mohou ovlivňovat rezidenční segregaci, patří oblast bytové politiky, územní plánování, sociální ekonomika a místní ekonomický rozvoj. V oblasti bytové politiky se tak intervence zaměřují dvěma směry, tj. na straně poptávky a na straně nabídky na trhu s byty. Za účinnější se považuje zejména druhý směr, který je uplatnitelný za použití programů restrukturalizace města. Cílem těchto programů je především diverzifikovat bytový fond v rezidenčních čtvrtích (zajistit existenci bydlení různé kvality, ceny a způsobu bydlení) a umožnit tak vzestupnou sociální mobilitu ve skupinách příjmově slabších. Během restrukturalizačních programů dochází i ke zlepšování občanské vybavenosti a kvality životního prostředí v chudších oblastech města, čímž jsou pak přilákáni obyvatelé vyšších příjmových kategorií. Další aktivity obnovujících programů se zaměřují i na rozvoj a vznik nových ekonomických aktivit, které vytvářejí pracovní příležitosti pro různé kvalifikační a příjmové úrovně. Restrukturalizační programy tak vedou nejen k omezení negativních důsledků segregace ale zároveň i k zlepšování městského prostředí. [Musterd a kol 1995, citováno podle Temelová 2005:15]

Udržitelný rozvoj spočívá na třech základních pilířích: ekologickém, sociálním a ekonomickém. Sociální pilíř by měl být v bytové a územní politice reprezentován snahami o prostorovou sociální spravedlnost. Ta je dosažitelná přístupem využívajícím sociálně prostorovou integraci – tedy princip rovnoprávnosti a sociální rovnosti pro všechny obyvatele, přiměřené a dostupné služby: bydlení, doprava, elektrická energie, vytápění, zaměstnání, zdravotní péče. Environmentální spravedlnost a sociální rovnost je potom specifikována jako kvalitní životní prostředí pro všechny obyvatele spolu s všeobecně dostupným, bezpečným a kvalitním veřejným prostorem [Maier 2005: 47-50].

Protože v historii se segregace nejčastěji odrážela na etnický či rasově odlišných menšinách a sociálně slabším obyvatelstvu, politický záměr svou pomoc nejčastěji obrací na jejich situaci. Přesto se paradoxně tyto kroky svým způsobem mohou ještě více negativně promítat do postavení a přijímání menšiny většinovou společností (prohlubování stigmat a nevraživosti). Na druhou stranu politika pro jejich „bezproblémovost“ téměř opomíjí rozvoj „segregace bohatých“, vznik již dříve zmíněných gated communities, které přesto mají negativní vliv na celkovou soudržnost a sounáležitost městské společnosti.

Zajímavé je sledovat vývoj prevence extrémní segregace projevující se vznikem ghett. Nejčastěji se v historii měst ghetta objevovala na americkém kontinentu, tamější politika volila pro řešení problémů s ghetty souvisejícími strategií integrace, tedy snahy o podporování vzestupné sociální mobility, zapojení do politických procesů, vystěhovávání z ghett. Tento nástroj se neukázal jako účinný, proto se v posledních letech bytová politika obrátila a snaží se ghetto podporovat v jeho ekonomickém, sociálním a kulturním rozvoji tak, že z charakteristického ghetta vznikají etnické enklávy, charakteristické větší sociální soudržností a sounáležitostí, solidaritou, vytvořenými sociálními vazbami a politickou angažovaností – tedy životaschopné komunity.

Dalším účinným nástrojem, který může ovlivňovat rozvoj nedobrovolné segregace je, jak uvádí Nelson, politika tzv. kontroly městského rozvoje (*urban containment*). Jde o pokus regulovat využití území takovým způsobem, který omezuje nebo dokonce odstraňuje sociální vyloučení. [Nelson 2004, citováno podle Temelová, Sýkora 2005: 16] Jak naznačují mnozí autoři zabránění negativní sociální segregace lze v rámci územního rozvoje pouze pomocí regulace – tedy omezování společensky negativního chování investorů, nelze totiž od nich očekávat aktivní stimulaci investic zabraňující segregaci.

Jak komentuje Karel Maier územním plánováním lze sociální segregaci, na rozdíl od funkční segregace, regulovat pouze nepřímo. Jako jeden z možných regulativů nabízí všeobecnou dostupnost infrastruktury, dále cíleným umisťováním ploch pro veřejně prospěšné stavby pro veřejně prospěšné služby, plochy zeleně (v místech absence rodinných domů s vlastní zahradou). Za nejvíce účinné pro prevenci sociální segregace však architekt označuje promísení ploch s různým typem bydlení, kdy je žádoucí různá velikost pozemků pro výstavbu rodinných domů a prolínání zástavby rodinných domů s bytovými.

3. Empirické doklady segregace v městech Evropy a Ameriky

Evropská segregace je velmi komplexním problémem nabývajícím různých dimenzí, ale při srovnání s americkými městy rozhodně segregace nedosahuje takových rozměrů [Burjanek, 1997; Temelová, Sýkora 2005: 16]. Jedná se zejména o absenci tak významně procentuálně zastoupené minority jako jsou afroameričané v USA, kde je právě rasová segregace klíčovým faktorem vysvětlující koncentraci chudoby černošského obyvatelstva do ghett v amerických metropolitních oblastech [Massey, Eggers 1990]. V Evropských městech se nevyskytuje taková intenzita vytváření městských ghett, kde by minoritní společnost tvořila až 80 či 90% obyvatelstva dané oblasti. Dokonce i v nejvíce segregovaných oblastech¹⁴ na území Evropy nepřesahuje poměr členů minority více než polovinu. Rozdílnost úrovně segregace minorit v rámci měst je také ovlivněna charakterem vesnického a městského prostředí, proto jsou segregací v Evropě zasažena především velké industriální města (Paříž a Lyon) nebo vstupní migrační města (Londýn a Marseilles), kde je i větší koncentrace migrantů. V menších městech, která jsou v Evropě početnější, dochází obecně k nižší koncentraci minorit [Murdock, 1991]. Koncentrace menšin byla v evropských městech také často ovlivněna historickým vývojem a cílenou politikou „*guest worker*“ (Německo, Francie, Velká Británie).

Baršová popisuje odlišnost prostorové struktury různých skupin obyvatelstva, kdy pro evropská města je typičtější segregace lidí s vyšším sociálním statusem, kteří se shlukují do rozlehlejších a sourodých oblastí, naopak lidé sociálně a ekonomicky slabší se koncentrují v početnějších menších zónách. V amerických městech je typická šachovnicová segregace chudých [Baršová 2002, citováno podle Temelová, Sýkora 2005]. Na rozdíl od amerického prostředí se ne vždy problémy koncentrují v centrálních částech, v evropských městech jsou za rizikové označovány zóny zejména ve vnějších zónách města nebo poválečné komplexy sociálního bydlení vystavené na okrajích měst. [Friedrichs a kol. 2003, citováno podle Temelová, Sýkora 2005].

Rozdíl mezi americkou a evropskou segregací spočívá i v segregovaných skupinách, v amerických městech jsou nejvyšší měrou segregovány především dvě etnické skupiny afroameričané a hispánci, v Evropě k segregaci dochází u všech migrujících skupin a nejsou zde patrné zvýšené segregační praktiky pouze vůči určité etnické skupině. V Evropě jsou etnické menšiny zpravidla koncentrované v malých územích uvnitř měst. Jejich velikost je v

¹⁴ Nejčastěji uváděny jsou oblasti Kreuzberg v západním Berlíně a Bijlmermeer obytná čtvrť v Holandsku.

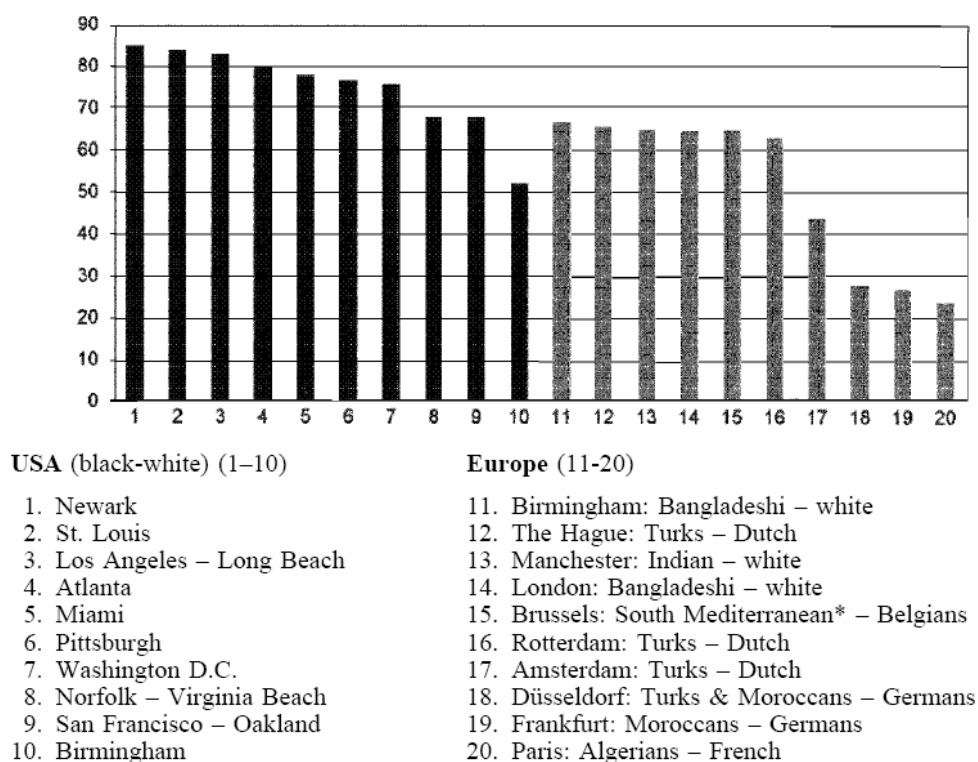
porovnání s americkými městy menší a jejich rezidenční vzorec není tolik segregovaný. Ghetta známá z USA vznikají v evropských společnostech pouze výjimečně. Rezidenční segregace minoritní skupiny je spojena s mírou její asimilace v rámci většinové populace, v Evropě často dochází k menší segregaci skupin imigrantů z jiných evropských zemí než ze zemí ostatních. To je podmíněno zejména většími kulturními rozdíly a rasou odlišnou od hostitelské země (Maročané v Holandsku, Turci v západním Berlíně, Indové v Británii). Čím více jsou si obě skupiny kulturně podobnější (ovlivňuje délka života v hostitelské zemi, jazyková přizpůsobivost, vzdělání a socioekonomický status), tím se snižuje pravděpodobnost, že menšinová společnost bude prostorově oddělena [Huttman 1997: 21-37].

Rezidenční segregace v evropských městech více než z rasových důvodů a etnických odlišností, jak je tomu na americkém kontinentě, vychází častěji z rozdílů v socioekonomickém postavení.

Rozdílnost procesu segregace na evropském a americkém kontinentu spočívá rovněž v přístupu k tomuto problému. V Americe jsou při výzkumech o úrovni segregace častěji zmiňovány diskriminační podmínky (vztahnost k rase a jejímu postavení ve společnosti), v Evropě je tento problém více nazírán z optiky prostorových vztahů, kdy se více v jejím hodnocení zkoumá prostorová lokalita, typ a úroveň bydlení a majetku ve spojitosti s různými skupinami. V USA se klade oproti tomu větší důraz na měření odlišnosti, efektů legislativních kroků a integračních postupů ve spojitosti s rasou.

Pokud porovnáváme situaci a přístup ve zkoumání rezidenční segregace je potřeba mít na zřeteli charakter struktury bytového fondu a zejména dostupnost sociální bytové výstavby, která je v Evropě jednoznačně rozšířenější. Zároveň je v evropském výzkumu kladen větší důraz na historické faktory, které často ovlivnily místo usídlení členů menšiny (př. čtvrtě gastarbaitrů po Evropě). V evropském výzkumu segregace se, více než v americkém, zohledňuje vysvětlení z optiky socioekonomického statusu a kulturních aspektů, už z toho důvodu se také mnohdy v Evropě na segregované lokality pohlíží s důrazem na jejich pozitivní funkce a na asimilaci naopak jako na negativní proces, který vede k sociální izolaci, ztrátě pozitivní identifikace a životního stylu. V evropské politice se častěji než o rozptýlení etnických enkláv mluví o renovaci stávajících. Vysvětlení rezidenční segregace na základě socioekonomického statusu zvyrazňuje, že jde často právě o status menšiny, která nedovoluje imigrantům dovolit si bydlení srovnatelné s většinovou populací (nezaměstnanost, vyšší nájem pro imigranty než pro místní) [Huttman 1997: 21-37].

Obrázek 3.1.: Porovnání indexů odlišnosti (dissimilarity index) u vybraných měst USA a Evropy.

Zdroj: Musterd, Winter, 1998

3.1. Segregace v evropských městech

Je tedy vůbec segregace v Evropě považována za problém? Podle vývoje posledních let lze jednoznačně konstatovat, že se naopak jedná o jeden z velmi významných a na intenzitě nabývajících problémů většiny současných evropských metropolí. Zvyšování pozornosti místních politiků je umocněno narůstajícími občanskými nepokoji a vzrůstajícím napětím mezi obyvateli z odlišného kulturního prostředí, dále pak vzrůstající podpora extrémistických pravicových politických uskupení. Jako doklad významnosti tohoto urbánního fenoménu hovoří nedávné nepokoje v Paříži, Lyonu, Bruselu, ale i dřívější ve Velké Británii, Holandsku a Německu. Tyto události ještě více zvyšují představu o velké rozdílnosti skupin populace a médii šířená představa amerických ghett ještě více prohlubují strach z budoucího vývoje. [Musterd, Winter, 1998: 666] Evropská politika, řešící problém segregace jej nazírá ze dvou hlavních pohledů: z hlediska deprivace segregované menšiny nebo z hlediska negativních důsledků, které přináší segregované menšině. Vnímání problému segregace je tak více zaměřeno pouze na upadající a zanedbané oblasti měst, než na socioprostorové rozdělení

města (tedy prostorové oddělování bohatých a chudých obydlí). Za problém je poté označována prostorová dimenze deprivace, ale ne deprivace sama o sobě. S tím souvisí i úroveň nezaměstnanosti a nerovnosti ve vzdělání. Jediným důvodem, proč řešit problém segregace v určitých místech, je tedy redukován na to, že v nich bydlí tolik sociálně deprimovaných obyvatel. Druhý pohled na segregaci v politikách evropských států vychází z negativních důsledků pro znevýhodněné (zvyšující se riziko kriminality, úroveň vzdělávání, apod.), tyto nezamýšlené důsledky mají poté negativní vliv na začleňování jedinců do širší společnosti a negativní stigmatizace u ostatních obyvatel.

Prostorová segregace v evropských městech založená na odlišnosti socioekonomického statusu a etnicity nedosahuje v porovnání s městy americkými tak extrémních hodnot. Přesto je v evropských městech patrný trend stále narůstající koncentrace minorit doprovázený snižujícími se šancemi na získání pracovního místa v centrálních oblastech měst [Musterd, Wintech, 1998:670]. Segregace je v Evropě rovněž omezována nízkou sociální mobilitou [Burjanek 1997].

V Paříži segregace zasahuje především francouzská dělnická předměstí (*banlieu*), pro která je typická třídní a etnická heterogenita. Tato předměstí jsou charakteristická asymetrickou věkovou a třídní strukturou s převahou mladé populace a manuálně pracujících, vysokou koncentrací minorit a nezaměstnaností. Zmiňované lokality byly utvářeny obzvláště v důsledku odlivu původního obyvatelstva. Dnes je zde zvýšená míra výskytu kriminální činnosti a obyvatelstvo pocházející z těchto oblastí je teritoriálně stigmatizováno při jednáních se správními úřady [Burjanek, 1997:430, White 1998]. Segregace je fenoménem, který se objevuje i v městech jižní Itálie (Neapole, Palerma), kde úpadku někdy podléhají celé čtvrtě, jedná se povětšinou o periferie dělnických lokalit a zón obecních bytů. V Německu je situace často vyostřena etnickou nesnášenlivostí, k segregaci zde dochází u chudších německých obyvatel a odlišných etnik (zvláště Turků). V oblastech se zvýšenou segregací chudšího německého obyvatelstva a relativně lepší sociální pozicí imigrantů je běžný výskyt agrese vůči neněmeckému obyvatelstvu umocňovaný podporou politických skupin extrémistické pravice. V Holandsku není podle tamějších urbanistů segregace nijak výrazně rozšířená, ale očekává se její nárůst v důsledku projevujících se vlivů gentrifikace, který vede k zvyšování koncentrace domácností s nízkými příjmy a menšiny. Z východní Evropy lze o segregaci hovořit v případě Budapešti, kdy se jedná zejména o přetrvávající polarizaci dvou hlavních městských částí Budy (nejdražší městskou částí s vysokým statusem) a Pešti (dělnickou oblastí). V určitých čtvrtích je situace velmi nuzná: vysoká míra kriminality je

doprovázená chátrajícími obydlími (většinou vícepodlažní domy) a řadou sociálních problémů. Výzkum v Budapešti potvrzuje i vysokou segregaci romského etnika (v tradičních dělnických koloniích na periférii, slumových oblastech vnitřního města) [Burjanek 1997:428].

4. Metodologické nástroje měření diferenciacce a segregace.

Metodologické nástroje pro zachycení procesu diferenciacce (segregace) sociálních skupin mohou čerpat jak z kvantitativních tak i kvalitativních metod výzkumu. Kvantitativní metody jako základ používají především tzv. „tvrdá data“ získaná z různých výzkumů, především jsou založena na nejdostupnějších censovních datech. Kvalitativní metody mohou využít vlastní identifikaci segregovaných území podle vnímání jejich obyvatel jako problémových území nebo expertní analýzy odborníků se znalostí zkoumané územní jednotky.

4.1. Užití způsoby identifikace segregovaných lokalit a socioekonom. společ. tříd

Pro konkrétní identifikaci segregovaných lokalit a společenských tříd na území hl. města Prahy jsem jako metodologické nástroje použila model kartogramu, vybrané míry segregace a faktorovou analýzu – nástroje vycházející z kvantitativního statistického zhodnocení. Prvním stupněm analýzy je vizualizace měr popisujících jednak sociálně demografický charakter obyvatelstva žijícího na daném území a zároveň také její sídelní charakter. Mapová zobrazení jsou současně doplněna fotografiemi ilustrujícími správní obvody.

Druhým metodologickým nástrojem jsou nejčastěji užívané míry prostorové diferenciacce zastupující pět základních dimenzí segregace. Při rozhodování o výběru vhodných identifikátorů jsem využila výsledků analýzy amerických urbánních sociologů Masseye a Dentona z roku 1988. Poslední metodou je využití vícerozměrné faktorové analýzy – nazývané v oblasti sociální geografie - faktorová ekologie. Všechny použité metodologické nástroje a omezení jejich použití je vysvětleno v následujících kapitolách.

4.2. Kartogram jako model prostorové analýzy.

Téma segregace sociálních skupin je nutně spjaté s lokalitou, proto je pro jeho analýzu důležité použít i některou z technik prostorové analýzy. Zobrazovací metody se soustřeďují na znázornění statistické charakteristiky prostorové jednotky, často bez dalších větších úprav zobrazovaných dat. Nejčastěji se v rámci zobrazovacích metod vytvářejí kartogramy a kartodiagramy. Výsledná mapa zobrazuje objekty a jevy ve sledovaném území a poté jsou vizuálně interpretovány. Zobrazovací metody jsou velmi funkčním nástrojem při sledování či

popisu rozmístění objektů, skupin obyvatel, pro zobrazení výskytu shluků nebo naopak deficitů ve sledovaných jevech. Zároveň jsou i použitelné pro zaznamenání vývoje sledovaného prostoru. Jednoduché zobrazovací metody jsem pokládala za důležité použít i v mé diplomové práci, především pro jejich názornost ve vizualizaci sledovaných sociodemografických znaků. Jednotlivé třídy, kterých dané územní části ve sledované veličině dosahují, potom mohou snáze a zřetelněji poukázat na segregované oblasti či skupiny v rámci sledovaného území. Této metody jsem rovněž užila s ohledem na její časté použití ve výzkumných studiích podobného zaměření.

Jako nabízený model jsem zvolila kartogram (v některých mapových modelech potom kartogram kombinovaný s histogramy zobrazující detailnější rozdělení charakteristik pro sledované nižší administrativní jednotky). Kartogram je v kartografii definován jako mapa s dílčími územními celky, do kterých jsou plošným způsobem znázorněna data (mapování je doporučováno ve formátu relativních hodnot¹⁵), většinou geografického charakteru¹⁶ [Kaňok, 1999]. Použití kartogramu jsem přizpůsobila použití v sociálně vědním charakteru. Model kartogramu jsem zpracovávala za použití kartografického softwarového programu ArcGIS dostupného na Přírodovědecké fakultě University Karlovy.

Tvorba nepravého kartogramu je založena na zanášení relativních ukazatelů charakterizující sledované území v úrovni jeho částí (v tomto případě je sledovaným územím hl. město Praha na úrovni 22 správních obvodů). Pomocí kartogramů se pro příklad často v praxi zobrazují míra nezaměstnanosti pro jednotlivé regiony, apod. [Ouředníček 2005: 31-33].

Při zobrazování relativních ukazatelů pomocí kartogramu je nutné sledovat především celkový počet jednotek, ke kterým relativní ukazatele vztahujeme. Výsledný kartogram může být při jejich malém počtu zkreslen značnou variabilitou. Dalším omezením při použití tohoto modelu prostorové analýzy je nestejná velikost územních jednotek. Při interpretaci se poté často přeceňují hodnoty vztažené k velkým plochám a tím je i ohrožena objektivita hodnocení. Dalším problémem, který ve velké míře ovlivňuje interpretaci, je citlivé zvolení zobrazovací stupnice, především intervalů a počtu tříd. Pozorované území je závislé na

¹⁵ Pokud zobrazované charakteristiky dosahovali v relativních hodnotách velmi nízká čísla (pod 5%) použila jsem čísla absolutní. Tento případ se vyskytl příkladem u zobrazování cizinců žijících v Praze.

¹⁶ Pro použití v této diplomové práci byla data geografického charakteru vystřídána zobrazování sociodemografických dat a dat vypovídajících o sídelní struktuře.

zvolených intervalech hodnot jednotlivých tříd, proto se často při zpracování každého kartogramu provádí testování a optimalizace použitelných intervalů. Při zpracování kartogramů jsem se snažila dodržet rovnoměrné rozdělení intervalů tříd. Hodnoty ve vytvořené stupnici byly zvoleny pro účel interpretace s ohledem na zaokrouhlování na běžně užívané hodnoty (ne více jak jedno desetinné místo).

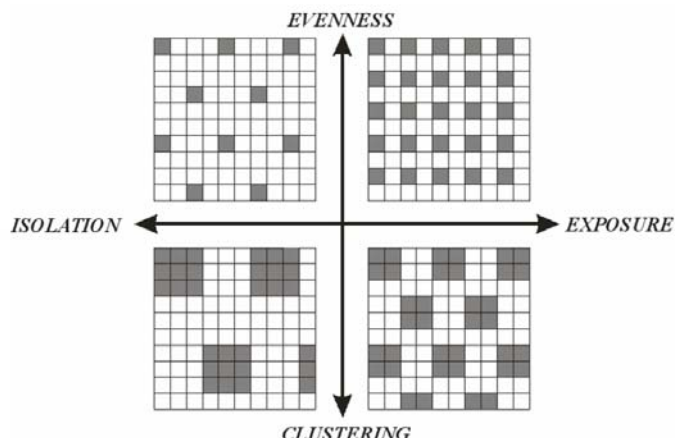
V případové studii hl. města Prahy jsem kartogramy použila pro zobrazení sociodemografické struktury 22 správních obvodů, zobrazovanými znaky jsou pohlaví, věková struktura, vzdělanostní struktura, ekonomická aktivita, profesní struktura, národnostní struktura. Druhou oblastí, ve které jsem rovněž použila kartogram byl popis sídelní struktury jednotlivých územních částí – tedy počty rodinných domů, bytů, vybavenosti domácností, občanské vybavenosti obvodů apod.

4.3. Segregace jako vícedimenzionální jev.

Americká urbánní sociologie pojímá segregaci v rámci jejího měření jako vícedimenzionální fenomén. V roce 1988 Massey a Denton na základě použití faktorové analýzy mezi 20 indexy měřícími segregaci vytvořili 5 základních dimenzí – rovnoměrnost (*evenness*), kontakt (*exposure*), koncentrace (*concentration*), centralizace (*centralization*), shlukování (*clustering*), v nichž je možně oddělené bydlení městských sociálních skupin pozorovat a měřit. V obecné rovině je podle autorů rezidenční segregace pojímána jako míra v jaké dvě nebo více skupin žijí vzájemně odděleně v různých částech městského prostoru. Přesto tato obecná definice ve svém konečném důsledku skrývá více komplexní model, ona „oddělenost“ či segregace může být nahlížena z různých úhlů pohledu, neboť, jak autoři upozorňují, skupiny obyvatel mohou být segregovány různými způsoby. Pro hodnocení segregace proto autoři doporučují sledovat především rovnoměrnost rozmístění a možnosti vzájemného kontaktu skupin obyvatel v městském prostoru. Za rezidenčně segregovanou potom autoři označují takovou skupinu, která je v porovnání s ostatními obyvateli v městském prostoru nerovnoměrně rozmístěna a u které právě z její prostorové distribuce vyplývají horší podmínky pro navázání kontaktu s ostatními skupinami [Massey, Denton 1988: 281].

Pro názornost přikládám grafické zobrazení některých z výše jmenovaných dimenzí segregace. Grafické vyjádření za použití „šachovnicového pole“ pak lépe přibližuje rozdílnost jednotlivých dimenzí.

Obrázek 4.1.: Dimenze prostorové segregace.

Zdroj: Feitossa, Camarra: 9

4.3.1. Dimenze rovnoměrnosti (*evenness*)

Dimenze rovnoměrnosti (*evenness*) poukazuje podle Masseye a Dantona na rozdílnou distribuci dvou sociálních skupin mezi částmi města. Minoritní skupina je označována za segregovanou, pokud je nerovnoměrně rozmístěná na jednotlivé části [Blau 1977]. Rovnoměrnost není měřena v absolutním smyslu, ale je relativně vážena s ohledem na jinou skupinu. Rovnoměrnost dosahuje maximálních hodnot a segregace hodnot minimálních, pokud všechny územní části mají stejnou relativní část členů příslušejících k minoritě a majoritě jako celé pozorované území. Naopak platí, že rovnoměrnost je minimalizována a segregace maximalizována, když žádní zástupci minority a majority nesdílejí společnou oblast bydliště [Massey, Denton 1988].

Jako nejrozšířenější způsob měření rezidenční rovnoměrnosti (*evenness*) je používán index různosti. Index různosti – *index of dissimilarity*¹⁷ označovaný písmenem D je založen na porovnání rovnoměrnosti rozmístění dvou odlišných skupin obyvatel. V jeho výpočtu se užívají počty příslušníků porovnávaných skupin, jak pro jednotlivé základní územní jednotky užívané pro analýzu (v této diplomové práci je za základní územní jednotku zvoleno 22

¹⁷ angl. různost, rozdílnost, odlišnost, nepodobnost.

správních obvodů), tak i pro celkovou oblast měření. Index různosti se vypočítává podle následujícího vzorce¹⁸:

$$D_{xy} = 0,5 \sum | (x_i/X) - (y_i/Y) |$$

Pokud by rozmístění dvou odlišných skupin bylo rovnoměrné, potom by podíly příslušníků měřených skupin v jednotlivých územních jednotkách byly rovné stejně jako pro celé území dohromady. Index různosti ve své interpretaci udává procento obyvatel, které by se muselo přestěhovat, aby byl podíl minority a majority ve všech územních jednotkách stejný. Hodnota indexu se pohybuje v rozmezí 1 až 100 (v %). Když jsou dané měřené skupiny v jednotlivých územních jednotkách rovnoměrně rozděleny dosahuje index hodnoty 0, naopak při absolutní segregaci měřených skupin by vypočtená hodnota dosahovala 100 [Burjanek 1997: 425].

Jako problematické se při využití indexu různosti ukazují jeho nadhodnocené výsledky při jeho použití v prostředí, kde měřená minoritní skupina dosahuje nízkého poměru v celkové populaci. Jako další se pro měření dimenze rovnoměrnosti používají *koeficient Gini*, *entropy index* a *Atkinson index*. Jak Massey a Denton ve své stati naznačují používaný index různosti D není tím nejpřesnějším z výše uvedených, přesto s ohledem na nepatrnost rozdílů mezi jejich výsledky a tradici v používání indexu různosti¹⁹, doporučují dimenzi rovnoměrnosti měřit právě indexem různosti [Massey, Denton 1988: 309].

Z indexu různosti (D_{xy}) vychází rovněž index segregace (segregation²⁰ index), který porovnává určitou skupinu obyvatel X s celkovou populací města Y, přičemž navíc zohledňuje velikost skupiny X (jejím podílem na celkové populaci) [Temelová, Sýkora 2005: 9]. Index segregace pak udává relativní rozdíl mezi prostorovým rozložením jedné skupiny obyvatel a zbytkem populace. Index segregace se vypočítává podle následujícího vzorce²¹:

18 Vysvětlení vzorce indexu různosti D_{xy} : x_i , y_i jsou počty obyvatel měřených skupin X, Y v základní územní jednotce i (v případové studii Prahy je za územní jednotku zvolen správní obvod). Hodnoty X a Y potom udávají celkové počty členů skupin v analyzované oblasti.

¹⁹ Používáním přesnějšího Atkinsonova indexu by se narušila porovnatelnost se staršími výzkumy, které jsou založeny především na výpočtu indexu různosti D.

²⁰ angl. oddělení, vyloučení, odloučení, izolování, prostorové oddělení

²¹ Vysvětlení vzorce indexu segregace S_{xy} : D_{xy} = index různosti mezi skupinou X a celkovou populací Y, X celkový počet příslušníků skupiny X v daném teritoriu, Y = celkový počet obyvatel v daném teritoriu

$$S_{xn} = D_{xy} / |I-(X/Y)|$$

4.3.2. Dimenze kontaktu (*exposure*)

Dimenze kontaktu odkazuje na stupeň potenciálního kontaktu nebo také možnosti interakce mezi příslušníky minoritní a majoritní skupiny v jednotlivých částech města. Indexy kontaktu měří míru s jakou se setkávají členové skupin v jim společném místě bydliště. V jiném pohledu tedy stupeň kontaktu minority s majoritou udává pravděpodobnost s jakou budou mít jejich zástupci stejné místo bydliště. Dimenze kontaktu se snaží zachytit zkušenost se segregací, jak je pocíťována průměrným členem té dané skupiny. Ačkoliv se indexy kontaktu a rovnoměrnosti zdají být empiricky silněji korelovány, jejich významem jsou odlišné. Členové minority mohou být rovnoměrně rozmístěny mezi městské části, avšak zároveň být v malém kontaktu s členy majority, pokud mají v relativně velké zastoupení ve městě [Massey, Denton 1988: 287 - 289].

Existují dva základní indexy měřící míru kontaktu. První, nazývaný se index interakce (*interaction²² index*), měří jakou měrou je člen minoritní skupiny X vystaven kontaktu se členem majoritní skupiny Y. Index interakce se vypočítává podle následujícího vzorce²³:

$${}_xP^*_y = \sum (x_i/X)(y_i/t_i)$$

Opakem indexu interakce je index izolace (*isolation²⁴ index*), který zachycuje jakou měrou dochází ke kontaktu mezi členy minority nad kontaktem s příslušníky majoritní populace. Index izolace se vypočítává podle následujícího vzorce²⁵:

$${}_xP^*_x = \sum (x_i/X)(x_i/t_i)$$

²² angl. vzájemné působení, ovlivňování, interakce, spolupůsobení.

²³ Vysvětlení vzorce indexu interakce ${}_xP^*_y$: x_i, y_i jsou počty obyvatel měřených skupin X, Y v základní územní jednotce i ; t_i je celkový počet obyvatel této územní jednotky. Hodnota X potom udává celkový počet členů skupiny v analyzované oblasti.

²⁴ angl. osamocení, izolace, oddělování, odloučení.

²⁵ Vysvětlení vzorce indexu izolace ${}_xP^*_x$: x_i je počet obyvatel měřené skupiny X v základní územní jednotce i ; t_i je celkový počet obyvatel této územní jednotky. Hodnota X potom udává celkový počet členů skupiny v analyzované oblasti.

Hodnoty obou indexů se pohybují od 1 do 100 (v %) a lze je interpretovat jako pravděpodobnost s jakou náhodně vybraný člen minoritní skupiny X bude sdílet stejné sousedství jako člen majority Y (v případě indexu interakce ${}_xP^*_y$) nebo pravděpodobnost s jakou bude sdílet stejné sousedství s příslušníkem stejné skupiny X (v případě indexu izolace ${}_xP^*_x$). Massey a Denton ve své analýze jako nejvýstižnější míru pro zachycení dimenze kontaktu navrhuji použití indexu expozice (${}_xP^*_y$).

4.3.3. Dimenze koncentrace (*concentration*)

Třetí dimenze segregace – koncentrace - se vztahuje na relativní množství prostoru, které je obydleno minoritou v celkovém městském prostředí. Za residenčně koncentrované se považují takové skupiny, které žijí na malém podílu z celkového prostoru města a využívají tak (relativně) méně fyzického prostoru než příslušníci většinové populace. Massey a Denton [1988:289-291] s ohledem na výsledky své analýzy doporučují jako ukazatel míry koncentrace používat relativní index prostorové koncentrace, který měří podíl městského prostoru obydleného skupinou X ve srovnání se skupinou Y. Index prostorové koncentrace (relative geographic concentration index) se vypočítává podle následujícího vzorce²⁶:

$$RCO = \{[\sum (x_i a_i / X)] / [\sum (y_i a_i / Y)] - 1\} / \{[\sum (t_i a_i / T_1)] / [\sum (t_i a_i / T_2)] - 1\}$$

Tento index srovnává podíl koncentrace členů skupiny X na skupinu Y s maximálním dosažitelným podílem, který získáme v případě, když skupina X bude maximálně koncentrovaná a skupina Y minimálně koncentrovaná. Výsledek se pohybuje na škále od - 1,0 do 1,0. Dosažení hodnoty 0 znamená, že obě skupiny jsou rovnoměrně koncentrovány v městském prostoru. Hodnota - 1,0 naznačuje, že koncentrace skupiny Y převyšuje skupinu X v maximální možné míře, hodnota 1,0 potom značí opak.

4.3.4. Dimenze centralizace (*centralization*)

26 Vysvětlení vzorce indexu prostorové koncentrace RCO: x_i, y_i jsou počty obyvatel měřených skupin X, Y v základní územní jednotce i ; t_i je celkový počet obyvatel této územní jednotky, T je celkový počet obyvatel sledovaného území, a_i odpovídá velikosti plochy dané územní jednotky

Dimenze centralizace je blízká k dimenzi koncentrace, přesto je svým obsahem odlišná. Centralizace je míra, v jaké je sociální skupina prostorově situovaná v blízkosti městského centra. Centralizace, zvláště v amerických městech, je často jednou ze složek segregace, protože tamní diskriminační bytová politika často určuje minoritním skupinám jako místo bydliště právě upadající centrální oblasti města. V mnoha zprůmyslněných zemích se minority koncentrují právě v městských centrech, obývajíce tak nejstarší a kvalitou nevyhovující stavby. Přesto v posledních letech tento fakt mění nastupující proces gentrifikace (viz. kapitola 2.3.2), jež městská centra renovuje často v luxusní zónu a tím vytlačuje sociálně potřebné skupiny v jiné části města. [Massey, Denton 1988 : 291-292]

Index úplné centralizace (absolute centralization index), jež je jedním z mnoha dalších indexů zachycujících dimenzi centralizace se vypočítává podle následujícího vzorce²⁷:

$$ACE = (\sum X_{i-l} A_i) - (\sum X_i A_{i-l})$$

Výsledky indexu úplné centralizace se pohybují opět na škále od – 1,0 do 1,0. Kladné hodnoty určují tendenci s jakou členové skupiny X bydlí blízko městského centra, záporné hodnoty naopak poukazují na tendenci, že tato skupina žije spíše na okrajových částech města. Nulová hodnota signalizuje, že populace skupiny X je rovnoměrně rozmístěna na celém území města. Hodnota indexu potom udává kolik procent populace skupiny X by se muselo přestěhovat, buď od centra města (kladné hodnoty), nebo od okraje města (záporné hodnoty), aby bylo dosaženo rovnoměrného rozdělení s ohledem na vzdálenost místa bydliště od městského centra.

4.3.5. Dimenze shlukování (*clustering*)

Poslední dimenze segregace je stupeň prostorového shlukování představovaný minoritní skupinou, tedy přesněji míra v jaké spolu sousedí jednotlivé prostorové jednotky obydlené členy minority. Urbánní sociologové problém shlukování členů minority do jednoho místa

²⁷ Vysvětlení vzorce indexu úplné centralizace *ACE*: *n* územních jednotek je seřazeno podle vzrůstající vzdálenosti od městského centra, *X_i* jsou příslušné kumulativní počty obyvatel v územní jednotce *i*, hodnota *A* udává úhrnnou proporcii velikosti územní jednotky *i*.

pojmenovávají „šachovnicový problém“. Vysokého stupně shlukování dosahují sídla, kde jsou oblasti bydlení menšin v těsné blízkosti a takto prostorově zhuštěné se vytvářejí etnické, rasové enklávy. Typickým příkladem vysokého stupně shlukování jsou imigrantské enklávy na území amerických měst, jako například proslulé Chinatown v San Franciscu nebo New Yorku. Naopak nízký stupeň shlukování značí, že sídelní jednotky obývané příslušníky minority jsou rozptýlené po celém území města, podobně jako černé čtverce na šachovnici. Jedním z indexů, který měří míru shlukování, je index prostorové blízkosti (White's index of spacial proximity) a vypočítává se podle následujícího vzorce²⁸:

$$SP = (XP_{xx} + YP_{yy}) / TP_{tt}$$

Pokud se v analyzovaném území neobjevuje shlukování, dosahuje hodnota indexu prostorové blízkosti 1, pokud je však tato hodnota větší, tak k shlukování dochází a příslušníci daných skupin žijí k ostatním z téže skupiny blíže než k ostatním obyvatelům z jiných skupin. Naopak, je-li hodnota nižší než 1, bude žít člen jedné skupiny blíže k členu jiné skupiny než své vlastní. [Massey, Denton 1988 : 293-295]

4.4. Faktorová analýza

Způsoby identifikace segregovaných oblastí a skupin obyvatel bývají často za použití výše zmíněných metod ovlivněné intuitivním přístupem výzkumníka. Interpretace výsledků je rovněž zatížená subjektivním pohledem. Jedny z prvních studií, které se tématem segregace, jeho zobrazením a snahou o měřitelné zachycení věnovali, vycházeli často z intuitivního přístupu. S rozvojem složitějších statistických procedur, došlo v rámci analýzy urbánních fenoménů k přechodu od využívání jednotlivých statistických indikátorů k přesnějším kvantitativním metodám, jež ve své analýze zahrnují soubor několika proměnných. V rámci vývoje těchto přesnějších měřicích nástrojů, došlo i k jejich využití v rámci sociálně vědních disciplín jako je právě sociologie. Spolu s rozvojem metod sběru dat dochází i k zdokonalení dostupných statistických služeb, z čehož vyplývá dostupnost přesnějších, pravidelných

²⁸ Vysvětlení vzorce indexu prostorové blízkosti SP: průměr vnitroskupinové blízkosti P_{xx}/P_{tt} a P_{yy}/P_{tt} vážený podílem zastoupení jednotlivých skupin v populaci. $P_{xx} = \sum x_i x_j c_{ij} / X^2$ analogicky jsou počítány i hodnoty P_{yy} , P_{tt} .

statistických údajů i v rámci menších územních jednotek. Mezi vícerozměrné statistické procedury patří i faktorová analýza, která se při studiu prostorové diferenciace měst používá jako tzv. faktorová ekologie. Na základě této metody a jejích výsledků bylo možné vysvětlit řadu socioprostorových vzorců, které nebylo možno popsat pomocí dřívějších metod. Největší popularity dosáhlo použití faktorové ekologie v 60. a 70. letech minulého století.

Faktorová ekologie jako termín popisuje klasifikaci rezidenčních oblastí pomocí vícerozměrné statistické metody faktorové analýzy. Tato analýza byla původně vyvinuta v rámci studia psychologie za účelem redukce velkého počtu proměnných na menší počet tzv. faktorů (nebo také komponent či dimenzí). Faktorová analýza je soubor technik s cílem obsahového slučování a redukce dat. Faktorová analýza je založená na složité statistice, ale v základě funguje na předpokladu, že pokud některé proměnné vzájemně korelují, musí být v jejich základu něco společné. To společné je potom označováno slovem faktor, faktor je tedy jinými slovy extrahován z matice korelací mezi vstupními proměnnými. Faktor je potom nově vytvořená proměnná, která v sobě zahrnuje původní proměnné, které spolu v korelační matici navzájem souvisejí [Bernard 200]). Faktorová analýza, je s ohledem na postup zpracování, považována za induktivní metodu vycházející z rozsáhlého původního souboru dat (v případě jejího použití v zachycení prostorové diferenciace se jedná zejména o použití cenových dat).

Cílem faktorové analýzy je tedy zkomprimovat k interpretaci nevhodný, rozsáhlý soubor ukazatelů (např. Sčítání lidu, domů a bytů) do přehledného množství několika skupin proměnných (faktorů), aniž by však došlo k závažné ztrátě informace [Mulíček 2005]. Analýzou získané faktory vytvářejí skupiny proměnných, jež vykazují podobnou variabilitu, současně ale platí, že jednotlivé faktory jsou na sobě vzájemně nezávislé. V odlišném výkladu jde o vytvoření faktorů, které znázorňují skryté, nepozorovatelné charakteristiky a tím zobecňují původní pozorovatelné proměnné. Příkladem může být vznik faktoru „ekonomický status“, který je zástupný za původní proměnné: dosažené vzdělání, kategorie bytu, vybavenost bytu, zaměstnanost aj. Užitím faktorové analýzy během studia prostorové diferenciace můžeme nalézt hlavní faktory, které se podílejí na strukturaci městského prostoru a také míru, jakou tyto faktory ozřejmují rozdílnost té které oblasti.

Stejně jako předchozí metody má i použití faktorové ekologie několik úskalí. Předně kritika poukazuje na závislost výsledků na nastavení výchozích parametrů. Volba těchto parametrů je závislá čistě na intuici výzkumníka, tudíž i při této metodě může dojít ke zkreslení.

Subjektivně jsou při zpracování ovlivněny především následující parametry: volba typu faktorové analýzy (použití rotované varianty), dále pak počet a druh vstupních proměnných a volba územní jednotky. Dalším omezením faktorové ekologie, které přímo i vyplývá z užití statistické metody, je, že sama o sobě nedovoluje zaznamenávat procesy, které vedou k výslednému prostorovému uspořádání města. Faktorová ekologie je především popisnou, statickou formou analýzy. Výsledky faktorové ekologie dokáží určit oblasti, které jsou v řadě ukazatelů homogenní, ale ne vždy tyto oblasti bývají propojené v rámci ekonomických a společenských vztahů i v realitě. Tato analýza tedy nevede vždy k určení kompaktních a vnitřně propojených komunit [Mulíček 2005: 60-62]. Přesto, že i tato metoda skýtá jisté limity, je její užití při popisu sociální struktury města a studiu diferenciacie socioekonomických tříd stále přínosné.

4.5. Limity použití kvantitativních metod při identifikaci segregace.

Použití kvalitativních metod je závislé především na kvalitě a rozsahu datové souboru, který je během analýzy prostorové diferenciacie použit. Datové zdroje, zde použité, jsou výsledky ze Sčítání lidí, domů a bytů a Statistické ročenky. Vybrané zdroje však naráží zejména na tyto problémy: zastaralost a neaktuálnost dat, nepravdivé zachycení reality, nedostupnost některých důležitých indikátorů a přesnějších údajů o menších územních jednotkách.

Statistické celorepublikové sčítání obyvatel a sídel probíhá na území nynější České republiky každých deset let. Poslední sčítání proběhlo v březnu roku 2001 a tato studie také čerpá především z jeho výsledků, ty jsou tedy nutně zastaralé. Tomuto problému se lze vyhnout pouze doplňováním aktuálnějších statistik z evidence obyvatel.

Dalším problémem je nepravdivé zachycení reálné situace. Při mé práci jednoznačně vyplynuly nedostatečné informace o etnické a národnostní struktuře obyvatelstva hl. města Prahy. Romské etnikum, které je nejpočetnější a také nejvíce stigmatizovanou menšinou v České republice, nedokázalo SLBD 2001 vůbec zachytit v reálných rozměrech. Další odchylka od reality spočívá na skutečnosti, že statistické sčítání je většinou prováděno jen za obyvatele žijící trvale v dané lokalitě. Někdy výkyvy v počtu trvale hlášených obyvatel a nově přistěhovaných obyvatel (nebo obyvatel hlášených v jiném místě bydliště př. vysokoškolští studenti) mohou dosahovat odhadem až 15 - 20-ti % rozdílu [Ouředníček 2005: 34].

Problémem je také nedostupnost některých významných statistických údajů, což souvisí s ochranou individuálních dat. V rámci studia diferenciacie socioekonomických tříd se naráží především na nedostupnost informací o příjmech fyzických osob. Podobné je to i s dostupností některých měřených proměnných, jež jsou přístupné jen na regionální úrovni a neumožňují detailnější rozbor na nižší územní jednotku.

5. Případová studie hl. města Prahy

Jako datové zdroje byly pro analýzu použity především výsledky ze Sčítání lidu, domů a bytů z let 1980, 1991 a 2001. Protože však cenzovní statistiky nabízí jako nejaktuálnější údaje statistiky z roku 2001, byly dále do analýzy zaneseny taktéž a vybrané údaje ze Statistických ročenek mezi lety 1999 až 2006.

Pro analýzu byly jako základní územní jednotky zvoleno 22 správních obvodů hl.města Prahy vytvořených podle Zákona č. 131/2000 Sb, o hlavním městě Praze, které nabylo platnosti od 1.7.2001. Spolu s touto změnou byl u dalších 7 městských částí změněn název z původně jmenovitého označení na označení číselné.²⁹ Toto rozdělení sice komplikuje analýzu přepočítáváním původního rozdělení 57 městských částí, ale je zvoleno především z důvodu dostupnosti většího množství dat, přesnějšího porovnání jednotek (z hlediska vyrovnanějšího

²⁹ Rozdělení hl. města Prahy podle 22 správních obvodů podle Zákona č. 131/2000 Sb, o hlavním městě Praze, tímto členěním vzniká 22 nových územních jednotek, které přebírají administrativu státní správy. Členění na 57 městských částí jako samosprávních územních jednotek je zachováno. Správní obvody tak pod sebou slučují několik městských částí bez toho aby jinak omezovaly jejich působnost.

Praha 1 – MČ Praha 1

Praha 2 – MČ Praha 2

Praha 3 – MČ Praha 3

Praha 4 – MČ Praha 4, MČ Praha-Kunratice

Praha 5 – MČ Praha 5, MČ Praha- Slivenec,

Praha 6 – MČ Praha 6, MČ Praha-Nebužice, MČ Praha-Přední Kopanina, MČ Praha-Lysolaje, MČ Praha-Suchdol

Praha 7 – MČ Praha 7, MČ Praha-Troja

Praha 8 – MČ Praha 8, MČ Praha-Dolní Chabry, MČ Praha-Ďáblice, MČ Praha-Březiněves

Praha 9 – MČ Praha 9

Praha 10 – MČ Praha 10

Praha 11 – MČ Praha 11, MČ Praha-Šeberov, MČ Praha-Újezd, MČ Praha-Křeslice

Praha 12 – MČ Praha 12, MČ Praha-Libuš

Praha 13 – MČ Praha 13, MČ Praha-Řeporyje

Praha 14 – MČ Praha 14, MČ Praha-Dolní Počernice

Praha 15 – MČ Praha 15, MČ Praha-Štěrboholy, MČ Praha-Dolní Měcholupy, MČ Praha-Dubeč, MČ Praha-Petrovice,

Praha 16 – MČ Praha 16, MČ Praha-Velká Chuchle, MČ Praha-Lochkov, MČ Praha-Zbraslav, MČ Praha-Lipence

Praha 17 – MČ Praha 17, MČ Praha-Zličín

Praha 18 – MČ Praha 18

Praha 19 – MČ Praha 19, MČ Praha-Satalice, MČ Praha-Vinoř, MČ Praha-Čakovice

Praha 20 – MČ Praha 20

Praha 21 – MČ Praha 21, MČ Praha-Běchovice, MČ Praha-Klánovice, MČ Praha-Koloděje

Praha 22 – MČ Praha 22, MČ Praha-Královice, MČ Praha-Nedvězí, MČ Praha-Kolovraty, MČ Praha-Benice

počtu obyvatel jednotlivých správních obvodů) a v neposlední řadě také z hlediska respektování územního členění dle poslední úpravy (viz Příloha 1 Historický přehled členění hl.města Prahy).

Pro analýzu rezidenční diferenciacie socioekonomických společenských tříd³⁰ byla použita metoda nepravých kartogramů a vybrané indexy segregace (viz. kapitola metodologická diskuse.) V rámci analýzy jsem se zaměřovala na typologii hl. města Prahy v následujících čtyřech dimenzích na úrovni správních obvodů. První dimenze analýzy se zaměřuje na popis demografické struktury obyvatel Prahy a je členěn na tématické kapitoly – struktura obyvatel podle pohlaví, věkových skupin a struktury rodinného uspořádání domácností, druhá dimenze na vzdělanostní strukturu obyvatel, strukturu obyvatel podle ekonomické aktivity a profesní zaměření, národnostní strukturu obyvatel, vývojové ukazatele počtu obyvatel jednotlivých městských obvodů. Třetí dimenze analýzy se zaměřovala na bytovou strukturu na území Prahy a je členěna na následující tématické kapitoly – struktura bydlení (podíl rodinných domů, podíl bytů, stáří bytového fondu), úroveň vybavenosti domácností, úroveň občanské vybavenosti městských obvodů. Čtvrtá dimenze analýzy se zaměřovala na zobrazení kvality života v jednotlivých správních obvodech a obsahuje následující kapitoly – občanská vybavenost obvodu, kriminalita a životní prostředí.

5.1. Prostorová pásma města

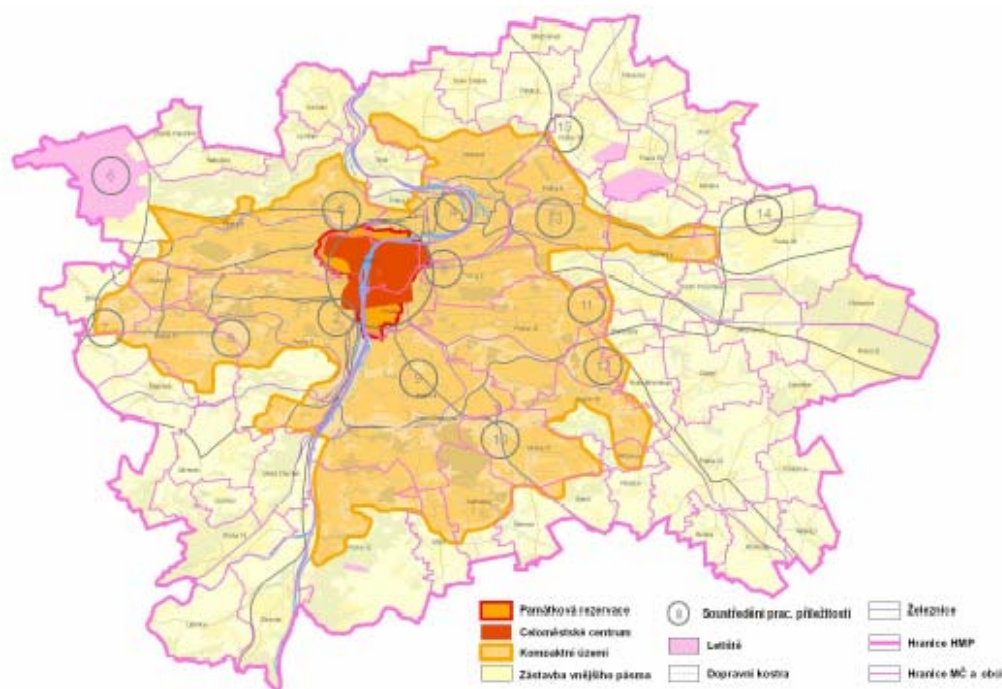
S ohledem na morfologii terénu a podmínkami pro výstavbu se město Praha postupně rozvíjelo od svého původního historického jádra do širšího souvisle urbanizovaného území. Právě s ohledem na hustotu zástavby a míru vazby na městské centrum lze v prostoru města Prahy vymezit 3 základní oblasti - tzv. centrální oblast, vnitřní kompaktně zastavěnou oblast a vnější okrajovou oblast (viz Graf 5.1.). Podobné členění Prahy na koncentrické zóny podle typologie vytvořil již Jiří Hrůza, toto dělení je však z hlediska výstavby v posledních letech zastaralé, přesto vychází ze stejného ekologického přístupu [Územní plán hl. města Prahy].

Centrální oblast města je tvořena převážně historickou zástavbou spadající pod Pražskou památkovou rezervaci. V této oblasti jsou soustředěny celostátně významné instituce státní správy, kulturní zařízení, památky a celostátní správní instituce. Jádrem centrální oblasti Prahy je tzv. celoměstské centrum (zabírající území památkové rezervace) s navazujícími částmi

³⁰ Socioekonomickou třídou se zde rozumí soubor osob se stejnou či podobnou ekonomickou úrovní tržní šance. Třídou se označuje typ sociální vrstvy, tedy soubor osob, kteří mají relativně stejné sociální pozice (rozsah moci, příjmy, prestiž). Sociální pozice jsou pak ovlivňovány řadou faktorů přes dosažené vzdělání, příjem, profesi, etnicitu apod.

čtvrtí Vinohrad, Holešovic, Karlína a Smíchova. Toto centrum je z důvodu své atraktivnosti vystavováno velkému tlaku cestovního ruchu, komerčních zájmů, dopravy a zároveň i zájmu investorů o výstavbu. Negativním důsledkem, který s sebou tyto vlivy přináší, je zejména odliv trvalé obyvatelstva ve prospěch budov určených pro administrativu, hotely, služby a další nebytové funkce [ÚRM 2007].

Graf 5.1.: Prostorová pásma hl. města Prahy.

Zdroj: ÚRM 2007

Vnitřní kompaktně zastavěná oblast města tvoří pás zástavby z převážně 19. a 20. století (dnes i 21. století), který obklopuje oblast centrální. Charakterem se jedná o městské čtvrtě s centry a městskou zelení. Právě uchováváním zeleně a drobných míst pro obchod a služby v městských čtvrtích udržuje funkční náplň zástavby, která je nutná pro kvalitní bydlení. Některé části starších čtvrtí dosahují charakteru brownfields³¹ (jedná se zejména o přestavbové plochy bývalých výrobních areálů – Hostivař, Běchovice, Letňany - a dopravních ploch – železniční plochy na Smíchově, v Holešovicích, Žižkově). Právě tyto plochy vytvářejí ve vnitřní oblasti

³¹ *Brownfield* jsou stavby nebo pozemky, které z nejrůznějších důvodů pozbyly svou původní funkci, zůstávají opuštěné, či nedostatečně využité. Snadněji a rychle podléhají zkáze, fyzicky i ekonomicky negativně ovlivňují (deprimují) okolí. K důsledkům původní činnosti (těžba, výroba, doprava a skladování ...) zpravidla patří i riziko ekologické zátěže.

zástavby příležitost pro rozvoj³². Do vnitřní kompaktní oblasti spadá i sídlištní zástavba, která je charakteristická zejména svou monofunkčností. Rozvoj dalších funkcí sídlištní zástavby, zejména potřebné občanské vybavenosti, jde ve prospěch zhušťování zástavby [ÚRM 2007]. Třetí oblast – vnější okrajová zástavba – je tvořena drobnými sídly v převážně zemědělské krajině. Rozrůstání této sídelní zástavby se děje s ohledem návaznosti na původní historická jádra. Rozpínání jednotlivých sídel občas vede k jejich srůstání. Tyto oblasti podobně jako sídlištní zástavba jsou převážně monofunkční (rezidenční suburbanizace – obytná funkce, nerezidenční suburbanizace – obchodně skladová funkce). Ve vnější okrajové zástavbě vznikají od 90. let velkokapacitní nákupní centra (nákupní galerie) – Letňany, Černý Most, Jižní Město. Tato velkokapacitní centra naplňují potřeby velkých spádových oblastí, mají výhodnou lokalitu a dopravní dostupnost, jejich další nárůst je ale pro dané oblasti nežádoucí, rozvoj by se naopak měl soustředit na posílení neuspokojivých charakteristik oblasti - smíšení charakteru zástavby, dovybavení nových čtvrtěových center a zachování ploch pro rekreační účely [ibid].

5.1.1. Analýzy socio-prostorové diferenciacie Prahy v české sociologii

Problematika socio prostorové diferenciacie není v českém kontextu nová, tímto tématem se ve 20. století zabývalo mnoho českých autorů, jedná se zejména studie z řad sociologů a sociálních geografů. Prostorovým členěním území Prahy z hlediska jeho vývoje a funkcí se zabývaly analýzy již výše zmíněného architekta a urbanisty Jiřího Hrůzy, který v rámci ekologického přístupu rozdělil Prahu do tří koncentrických zón (historické rezervace, čtvrtě z devatenáctého a počátku dvacátého století a nové sídelní prostory) [Borovička, Hrůza 1977: 6-7].

Z českých autorů se dlouhodobě studiem tématu sociálně prostorové diferenciacie věnuje především Jiří Musil. Jeho analýza z roku 1960 *Vývoj demografické struktury* pojednává o nutnosti studia sociální morfologie současných měst z důvodu identifikace hygienických problémů některých městských částí. Musilova studie je především rozbořením demografické struktury obyvatelstva mezi lety 1930 až 1950, vývoj obyvatelstva Prahy naznačil několik trendů, jedná se zejména o vylidňování historického jádra (vyšší úmrtnost než porodnost v centrálních oblastech), dále dochází k zmenšování společenské diferenciacie a stabilizaci

³² Pozitivní vliv na městskou část, pokud bude rozvoj vyvážený s ohledem na kombinaci nové zástavby s zelení a občanskou vybaveností. Nevyvážený rozvoj ale může tradiční, funkčně vyvážené čtvrtě vnitřní zástavby rovněž ochromit, zejména nároky na zvýšenou dopravní infrastrukturu.

v růstu města, Praha se tak proměňuje v demograficky stejnorodou oblast s rozdíly patrnými pouze mezi centrem a okrajovými částmi města (např. z hlediska věkové struktury) [Musil 1960: 248].

Jiří Musil se dynamikou vývoje demografické struktury Prahy zabýval i pro období mezi lety 1960 až 1975 ve své stati *Demografická struktura a její vývoj*. Studie poukazuje na několik trendů – zejména posilující sociální a kulturní homogenizaci, z demografického hlediska dochází ke snižování počtu dětí v rodinách, celkovému stárnutí populace, rostoucímu podílu žen a klesajícímu podílu ekonomicky aktivního obyvatelstva [1977: 36].

Tématem prostorové diferenciaci se svých studiích z roků 1977 a 1980 zabýval i Petr Matějů, který však nevychází z analýzy socidemografických ukazatelů ale především se zaměřuje na strukturu a podmínky bydlení, zejména na sociálně třídní diferenciaci bydlení. Autor ve stati poukazuje na přechod od zvýšené třídní diferenciaci podmínek bydlení v poválečných letech, kdy docházelo k sociální segregaci bydlení a koncentraci sociálních problémů a chudoby do méně kvalitnějších městských lokalit, k umírnění a sociální homogenizaci obyvatelstva související novou výstavbou bytových jednotek v 70. letech [Matějů 1977]. O postupující sociálně prostorové homogenizaci a vyrovnávání sociálního postavení a životních podmínek společenských tříd a skupin v průběhu 60. a 70. let potvrzuje i studie Večerníka a Charvátů *Dynamika a reprodukce sociálně třídní struktury*.

Pro analýzu sociálně prostorové struktury lze použít i vícerozměrnou statistickou faktorovou analýzu, tu pro popsání vývoje v sociálně ekologické struktuře mezi roky 1930 až 1970 použil ve své studii z roku 1980 Petr Matějů. Jeho výsledky potvrzují předchozí závěry o postupné homogenizaci sociálně heterogenních městských čtvrtí v důsledku výstavby nových obytných souborů, výsledky dále naznačují trendy ve zvyšování počtu dělnické třídy v okrajových oblastech města a koncentraci sociálně slabších vrstev obyvatelstva v centru a vyšších vrstv do rezidenčních čtvrtí. V sedmdesátých letech tak dochází odstranění extrémních rozdílů v úrovni bydlení jednotlivých sociálních tříd a stabilizaci prostorové diferenciaci [Matějů 1980: 588].

V posledních letech se pozornost k tématu sociálně prostorové diferenciaci dostává především od sociálních geografů (Sýkora, Temelová, Ouředníček). V širším kontextu se situací sociálně prostorové diferenciaci Prahy posledních porevolučních let zabývá i stať Jiřího Musila z roku 2006, která naznačuje trend návratu od homogenizované společnosti k předsocialistické sociálně prostorové heterogenitě doprovázené vzrůstajícími rozdíly v bohatství domácností, v cenách nemovitostí a nájmu. Studie poukazuje na vliv procesu globalizace na měnící se charakter Prahy, na jejímž území tak dochází k revitalizacím

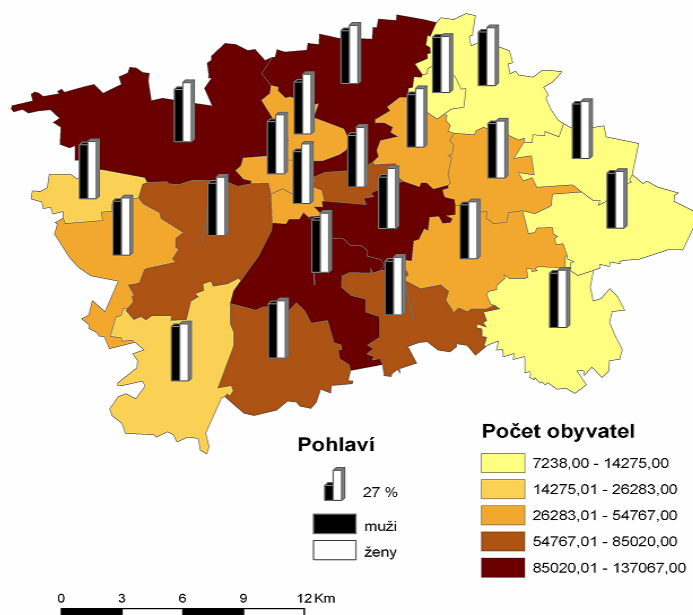
a renovacím některých částí, město je také více zatížené cestovním ruchem a nárůstem komerční výstavby. Autor v analýze rovněž upozorňuje na vzrůstající nebezpečí vzniku upadajících lokalit se zhoršujícím se sociálním statusem a koncentrací městské chudoby [Musil 2006: 312].

5. 2. Dimenze demografická

5.2.1. Struktura obyvatel podle pohlaví a věkových skupin

Hlavní město Praha mělo k SLDB 2001 1 170 tisíc obyvatel, nejpočetnějšími obvody na absolutní počet obyvatel jsou Praha 4, Praha 6, Praha 8 a Praha 10. Dále v početnosti následují obvody Praha 11, Praha 12, Praha 3 a Praha 5. Naopak nejmenší počet obyvatel mají oblasti ve východní části Prahy, tedy Prahy 18 až 22, které byly k hlavnímu městu připojeny v posledním rozšíření území hl. města. Co se hustoty osídlení³³ týče, jsou výsledky následující: Praha 2 (12 173 osob na km²) a Praha 3 (11 206 osob/km²) se staly nejlidnatějšími správními obvody, s poloviční hodnotou je následují správní obvody: Praha 1 (6 287 osob/km²) a Praha 10 (5 858 osob/km²). Centrální oblasti Prahy jsou tradičně jako jiná města v přepočtu na plochu nejlidnatější. Naopak nejméně zalidněné jsou okrajové oblasti města, zejména Praha 22 (215 osob/km²), Praha 16 (520 osob/km²) a Praha 19 (546 osob/km²).

Graf 5.2.: Struktura obyvatel správních obvodů hl.města Prahy podle pohlaví³⁴

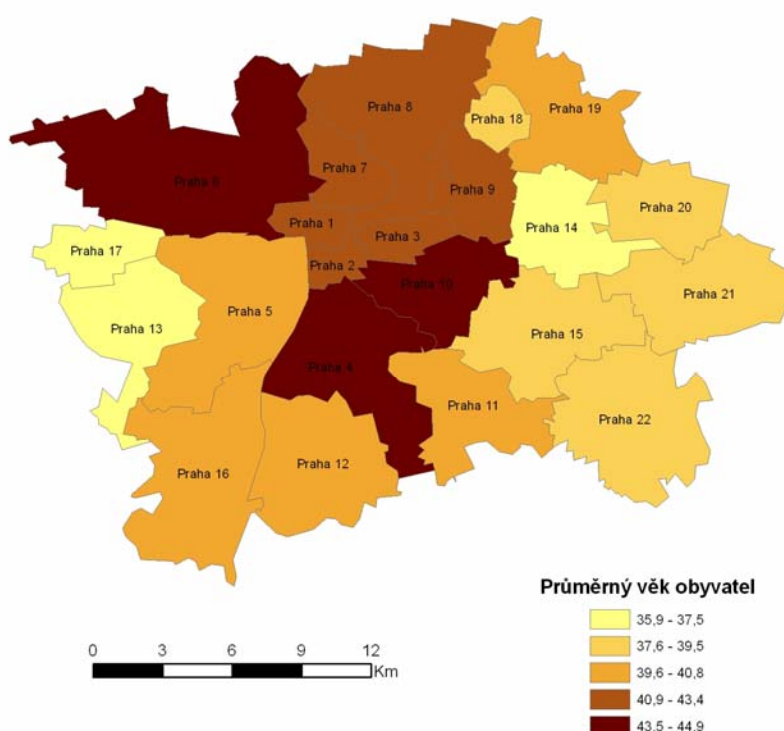
³³ Myšleno v počtu osob na kilometr čtvereční.

³⁴ Hodnoty měřeného znaku jsou rozděleny do pěti kategorií, kategorie jsou v grafem odlišeny narůstající intenzitou barvy. U každé kategorie je určeno příslušné rozpětí jejích hodnot.

Struktura obyvatelstva podle pohlaví je v rámci Prahy rovnoměrná, ve všech správních obvodech mírně (kolem 4 %) převažují ženy (znázorněno na Grafu 5.1.). Závěr o minimální diferenciaci obyvatelstva podle pohlaví podporují i vypočtené indexy segregace (viz Tabulka 5.1.).

Dalším sledovaným sociodemografickým ukazatelem je věková struktura obyvatelstva. Nejvyšší průměrný věk obyvatelstva mají obvody: Praha 4, Praha 6 a Praha 10. V těchto obvodech Prahy dosahuje průměrný věk obyvatelstva přibližně 44 let. Nižší průměrný věk obyvatelstva je ve východních a západních okrajových obvodech.

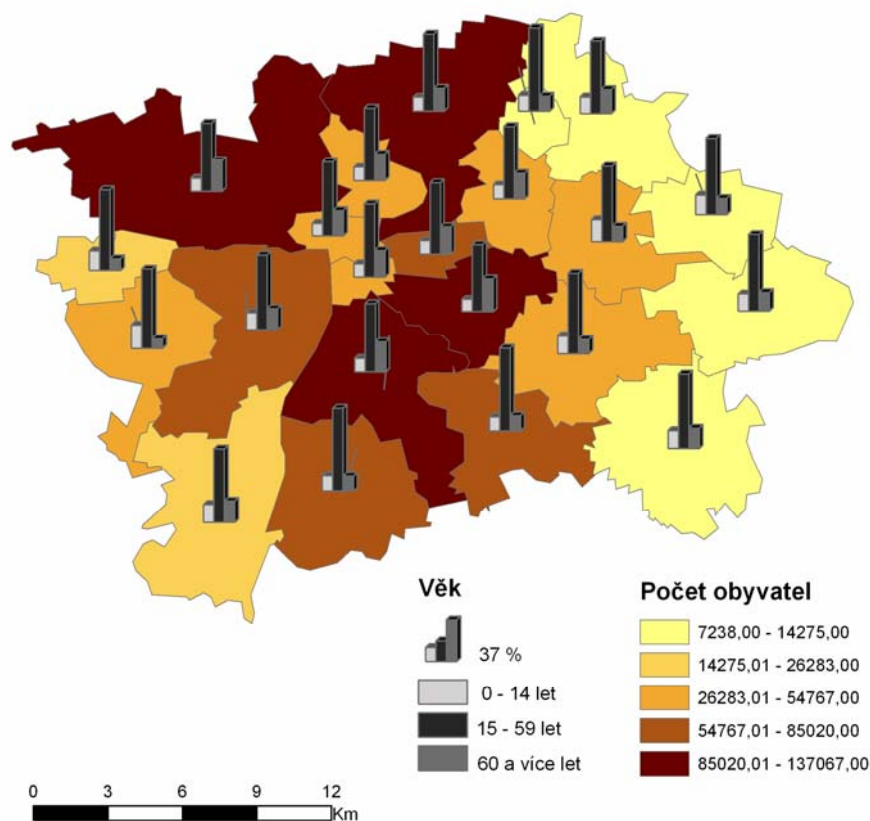
Graf 5.3.: Průměrný věk obyvatel jednotlivých správních obvodů.

Věková struktura obyvatelstva Prahy v jednotlivých obvodech naznačuje, že největší podíl starších obyvatel je v pásu městských obvodů hraničících s oblastmi centrálního města - Praha 6, Praha 7, Praha 9, Praha 4 a Praha 10. Tyto oblasti mají oproti jiným také větší počet obyvatel starších 60-ti let než mladších 14 let, proto u nich lze přepokládat další stárnutí populace (u některých je počet obyvatel starších 60-ti let dvojnásobný na počet obyvatel mladších 14 let – k indexu stárí více Graf 5.5.). U centrálních obvodů města je také patrný zvýšený počet starší generace obyvatel na úkor mladší, ale není zas tak výrazný jako u jim přilehlých obvodů. Na nižší úroveň průměrného věku v centrálních oblastech města má vliv i proces gentrifikace, který revitalizací vytváří z centrálních částí atraktivní lokality a přitahuje tak zejména mladé a majetné obyvatele (často domácnosti jednotlivců – trend

„singles“). Na druhou stranu východní a jihozápadní periferní obvody mají věkovou strukturu odlišnou, zejména poměr dětské populace a populace v důchodovém věku je na stejné úrovni, někdy dokonce populace mladší 14-ti let tvoří větší podíl na celkové populaci.

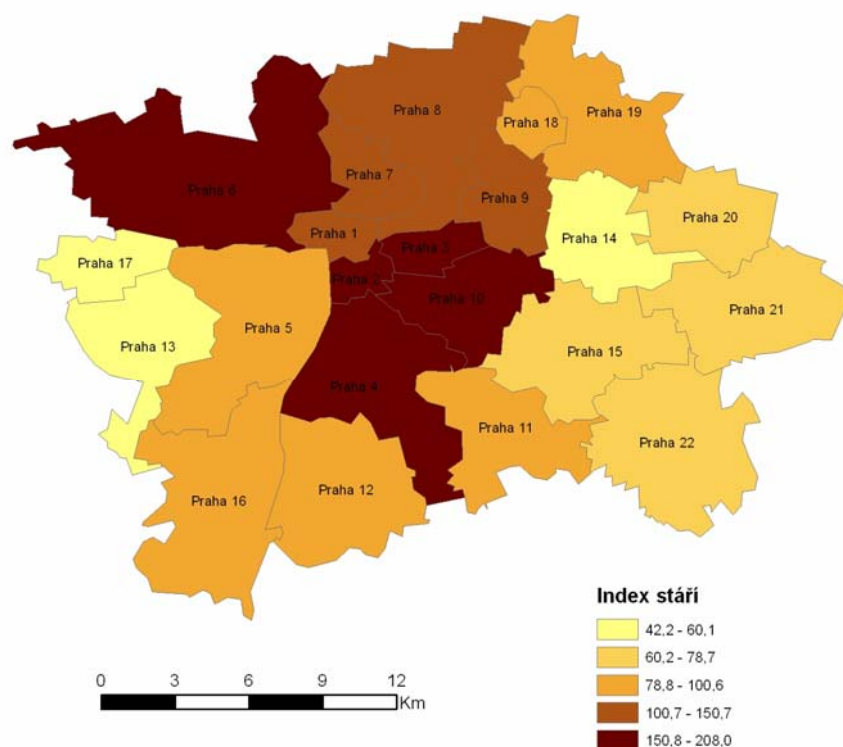
Graf 5.4.: Věková struktura jednotlivých správních obvodů.

Podíl obyvatelstva v ekonomicky aktivním věku je nejvyšší v okrajových obvodech města (kromě Prahy 6). Vliv na nerovnoměrné zastoupení věkové struktury v Praze má zejména proces „vnitroměstské“ suburbanizace v okrajových obvodech Prahy.

Další informace o možnosti budoucího vývoje stárnutí populace jednotlivých správních obvodů nabízí index stáří (viz Graf 5.5.), který udává poměr počtu obyvatel starších 65 let k počtu obyvatel mladších 14 let. Zvýšené riziko stárnutí populace se týká zejména Prahy 6, Prahy 4, Prahy 10, Prahy 3 a Prahy 2, neboť na jedno dítě mladší 14-ti let zde připadají 1,5 až 2 obyvatelé v důchodovém věku. V těchto oblastech je z hlediska typu domácnosti rovněž zvýšený výskyt domácnosti jednotlivců. Nejnižší riziko stárnutí populace je podle sčítání z roku 2001 patrné u správních obvodů Prahy 14, Prahy 17 a Prahy 13.

Graf 5.5.: Index stáří jednotlivých správních obvodů hl. města Prahy (index stáří = $(65+) / (0-14)$ – poměr obyvatel starších 65 let včetně na počet obyvatel do 14 let stáří v %).

Tabulka 5.1.: Vybrané indexy segregace měřené pro ukazatele pohlaví a věku.

Území	Index	Obyvatelé ve věku 60 a více let	Obyvatelé ve mladší 14 let	Pohlaví
hl. město Praha (územní jednotky výpočtu 22 správních obvodů)	Index různosti	$1,5 \cdot 10^{-17}$	$6,07 \cdot 10^{-18}$	$1,4 \cdot 10^{-17}$
	Index segregace	$2,1 \cdot 10^{-17}$	$7,2 \cdot 10^{-18}$	$1,3 \cdot 10^{-16}$
	Index interakce	0,77	0,86	0,47
	Index izolace	0,23	0,14	0,53

Vypočítané indexy pro ukazatele pohlaví a věku (viz Tabulka 5.1.) naznačují, že nedochází k výrazné segregaci pro žádnou z testovaných skupin, indexy různosti i segregace se limitně blíží nule, tudíž testované skupiny nelze označit za segregované. U ukazatele pohlaví je index interakce i izolace vyrovnaný a dosahuje hodnoty 50%, což odpovídá i zobrazení pomocí histogramů ve výše uvedené mapě. U testovaných věkových skupin dosahují indexy izolace nízkých hodnot z hlediska jejich procentuálního zastoupení v populaci, přesto z jejich vzájemného porovnání vyplývá, že generace starších 60-ti let je na území Prahy více koncentrována (index interakce je nižší a index izolace je vyšší než u obyvatel mladší 14 let).

5. 3. Dimenze socioekonomická.

5. 3. 1. Vzdělanostní struktura obyvatel.

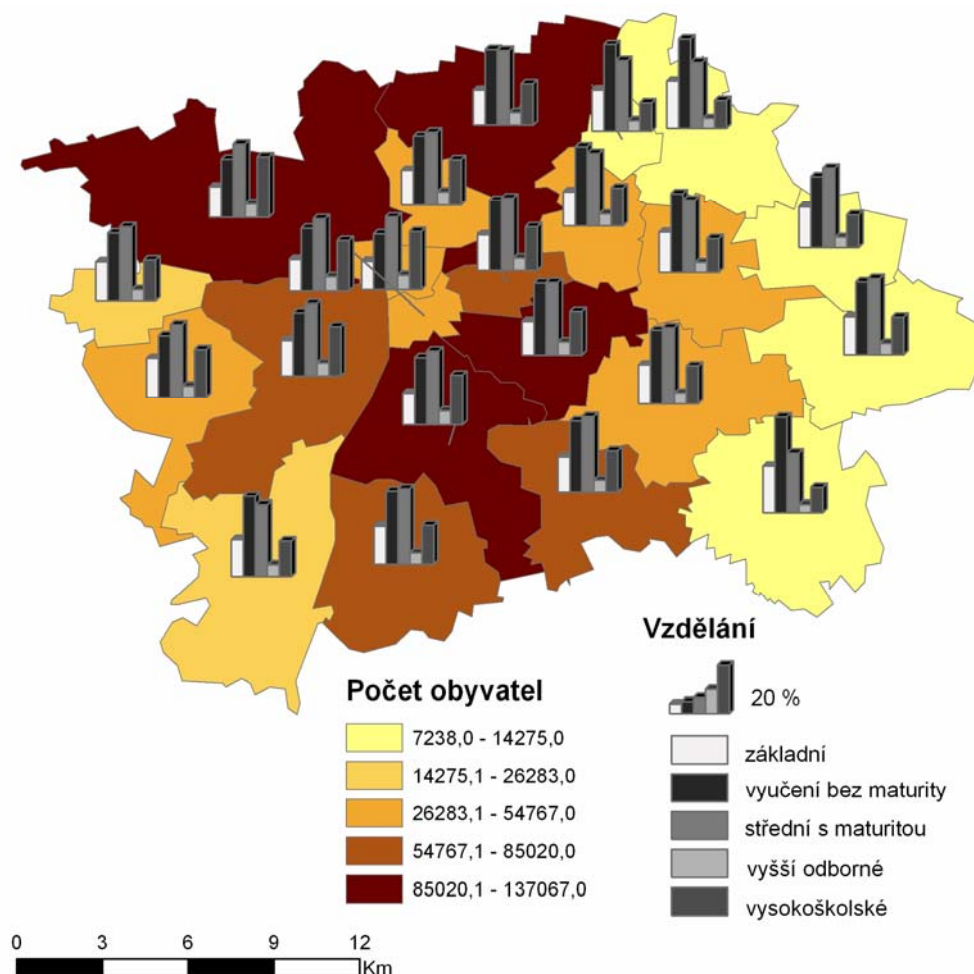
Dalším důležitým sociodemografickým ukazatelem struktury obyvatelstva je vzdělanostní složení. Často je právě vzdělání (vzdělanostní úroveň obyvatelstva) indikátorem sociálního statusu, rovnoměrnost vzdělanostní struktury odkazuje na rostoucí polarizaci či naopak na sociální stabilitu území. Vzdělanostní struktura se v rámci zkoumání diferenciací obyvatel ukazuje jako rozhodující, neboť platí, že vzdělání přímo souvisí s ostatními druhy ekonomické a sociální diferenciací obyvatelstva, s kvalifikací, povoláním, příjmem, životní úrovní, způsobem života apod. [Pavlík a kol 1986: 441, citováno podle Šnejdová 2006: 114].

V porovnání s ostatními okresy České republiky dosahuje hl. město Praha nejvyššího zastoupení vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva. I v rámci vývoje vzdělanostní struktury za posledních 40 let, dosahuje Praha nejvyšších hodnot v nárůstu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva [Šnejdová 2004, citováno podle Šnejdová 2006: 115]. Tyto statistiky vývoje jsou podmíněny několika faktory – zejména širokou škálou pracovní nabídky (kvalifikovanější pracovní pozice s vyšším finančním ohodnocením), nejnižší republikovou mírou nezaměstnanosti a migrací vysokoškolsky vzdělaných přistěhovalců ze zahraničí, zároveň i široká struktura státních i soukromých univerzit (sídlo největší české univerzity - Karlovy univerzity) a i institucí zabývajících se výzkumem a vývojem. Jmenované faktory jsou nejsilnější motivací pro přistěhování vzdělaných lidí do hlavního města (současně i příchod nových obyvatel na účelem univerzitního vzdělání – pražští vysokoškolští studenti tvoří třetinu všech českých vysokoškolských studentů, v současnosti na pražských vysokých školách studuje více než 80 tisíc vysokoškolských studentů [Ústav pro informace ve vzdělání 2006, www.uiv.cz]).

Vliv hlavního města Prahy má i dlouhodobý vliv na vývoj vzdělanostní struktury obyvatelstva v zázemí hlavního města Praha. Od poloviny 90. let dochází k rozvoji procesu rezidenční suburbanizace, zejména kvůli zlepšení vlastních životních podmínek (bydlení, zdraví, životní prostředí). Zázemí Prahy získává především obyvatelstvo se středoškolským a vysokoškolským vzděláním. Ouředníček udává, že dochází k posilování vzdělanostní struktury suburbánních oblastí, přičemž obyvatelstvo s vyšší úrovní vzdělání je mezi přistěhovalými zastoupeno ve větší míře než u ostatní populace [2003: 243].

Vzdělanostní struktura (viz Graf 5.6.) obyvatel hl. města Prahy vykazuje srovnáním jednotlivých správních obvodů určité rozdílnosti. V tomto ohledu lze vysledovat několik charakteristických oblastí, které se odchyľují od pražského průměru.

Graf 5.6.: Vzdělanostní struktura obyvatel jednotlivých správních obvodů hl. města Prahy.

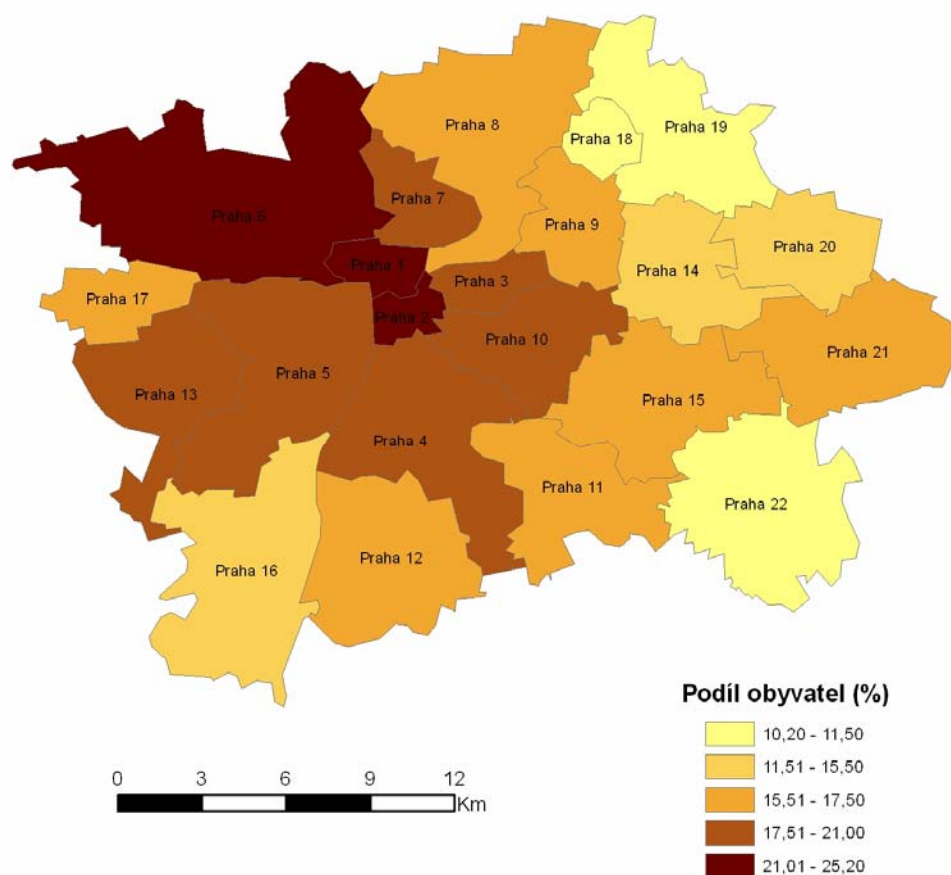

V hodnocení vzdělanostní struktury se zaměřujeme zejména na územní koncentrace vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v populaci starší 15-ti let (Graf 5.7.). Na území města Prahy lze ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva vysledovat zejména 3 hlavní územní charakteristiky. První charakteristika odkazuje na území s největším podílem vysokoškolsky vzdělaných, tedy severozápadní část Prahy (Praha 6) charakteristická vysokým sociálním statusem místních obyvatel podmíněným charakterem místní zástavby (staré vilové čtvrti, kvalitní prostředí, dobrá dostupnost centra) a centrálních částí (Prahy 1 a Prahy 2) s historickou zástavbou a dobrou dostupností služeb a zaměstnání. Tyto oblasti jsou také z hlediska celkové struktury dokončeného vzdělání vyrovnané, podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel je srovnatelný s podílem vyučených a středoškolsky vzdělaných s maturitou.

Druhá charakteristika územní vzdělanostní struktury obyvatelstva poukazuje na oblasti se zvýšeným podílem vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva – pro tyto oblasti je stále však dominantní středoškolsky vzdělané obyvatelstvo s maturitou (oblasti jihozápadní Prahy – Praha 4, Praha 5, Praha 10 a Praha 13). Z hlediska vývoje vzdělanostní struktury je patrný trend zvyšování počtu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva u obvodů Prahy 4 (zejména její jižní cíp) a Prahy 13, 5.

Opačná je situace ve východních částech města Prahy, zde je vzdělanostní struktura výrazně odlišná, zejména v oblastech Prahy 19, Prahy 18 a Prahy 22, kde nejvyššího podílu ve vzdělanostní struktuře dosahují lidé vyučení bez maturity. Procento vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva zde dosahuje nejnižší úrovně.

Graf 5.7.: Podíl obyvatel ve věku 15 a více let s vysokoškolským vzděláním.

Rozhodujícím faktorem ve změnách vzdělanostní struktury obyvatelstva je zejména nová výstavba, ať už rodinných nebo bytových domů. To je podmíněno zejména faktem, že lidé vyššího sociálního statusu (spojitost s dosaženým stupněm vzdělání a ekonomickou silou) mají více prostředků k získání nového, stále nákladnějšího, bydlení než lidé s nižším sociálním statutem. Nová výstavba je tudíž často doprovázena výrazným nárůstem

vysokoškoláků a mladých lidí (větší ochota ke změně bydliště). Vývoj vzdělanostní struktury je proto ovlivněn i prudkým rozvojem nové výstavby na okrajích města Prahy (vnitroměstská suburbanizace), kde ve srovnání s kompaktním městem dochází během posledních let k nejvýraznějšímu nárůstu vzdělanostní úrovně. Tento nárůst vzdělanostní úrovně s sebou nepřináší jen zvyšování sociálního statusu území, ale mnohdy i disfunkční polarizaci obyvatel původní staré zástavby a obyvatel nových bytových komplexů vycházející z výrazně odlišného socio-ekonomického statusu obyvatel [Šnejdová 2006 : 122].

Zvýšení podílu vzdělanostní úrovně nemusí být nutně podmíněno výhradně novou výstavbou. Velkou roli, především v centrálních oblastech města sehrává proces gentrifikace, při kterém dochází k revitalizaci historických budov centra. Tento proces nedosahuje takových rozměrů jako výše zmíněný proces suburbanizace, ale je patrné, že sehrává jistou roli v koncentraci povětšinou mladších, vzdělanějších obyvatel s vyššími příjmy do centrálních oblastí města.

Jako rizikové se ukazují být oblasti s převládající sídlištní zástavbou. Sídlištní oblasti se do nedávné doby vyznačovaly poměrně vysokou vzdělanostní úrovní, která je ale podle vývoje posledních let postupně snižována, zejména odchodem obyvatel s vyšším vzděláním a příjmy do zázemí města z důvodu nevyhovující bytové kvality, úrovně občanské vybavenosti a nevyhovujícího sociálního prostředí. Růst úrovně vzdělanosti obyvatel je přirozeným procesem, stagnace nebo dokonce snižování podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel sídlišť naznačuje hrozbu zhoršujícího se sociálního statusu sídlišť.

Vypočítané indexy nenaznačují výraznou míru segregace sledovaných vzdělanostních skupin obyvatel v rámci celé společnosti. Zajímavý výsledek naznačuje index interakce mezi obyvateli se základním a vysokoškolským vzděláním, který je velmi nízký - pouze 14%, což naznačuje určitou územní diferenciaci těchto testovaných skupin.

Tabulka 5.2.: Vybrané indexy segregace měřené pro ukazatele vzdělanostní úrovně.

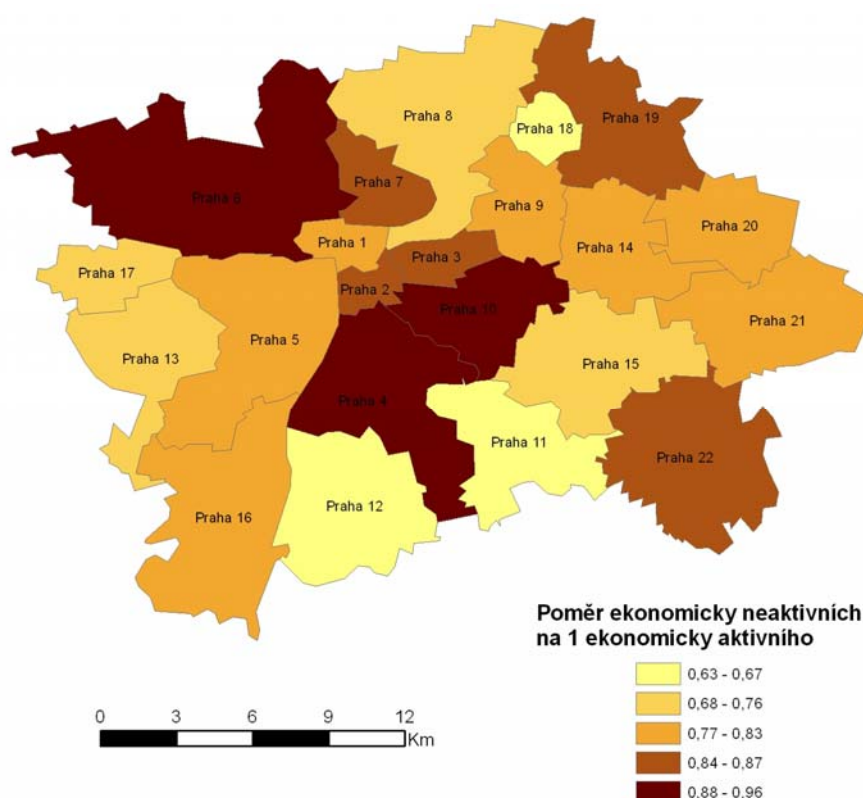
Území	Index	Vysokoškolsky vzdělání	Obyvatelé se základním vzděláním	ZŠ k VŠ vzdělaným obyv.
Hl. město Praha (územní jednotky výpočtu 22 správních obvodů)	Index různosti	$7,8 \cdot 10^{-8}$	$5,5 \cdot 10^{-7}$	$4,1 \cdot 10^{-7}$
	Index segregace	$1 \cdot 10^{-7}$	$6,6 \cdot 10^{-7}$	$1,4 \cdot 10^{-6}$
	Index interakce	0,81	0,85	0,14
	Index izolace	0,19	0,15	0,19

5.3.2. Struktura obyvatel podle ekonomické aktivity a profese.

Ekonomická aktivita, zejména pak míra nezaměstnanosti a profesní struktura obyvatelstva je dalším z klíčových ukazatelů celkové struktury obyvatelstva území hl. města Prahy. Praha má v rámci státu bezkonkurenční ekonomické postavení a vytváří největší regionální trh práce v České republice, počet zaměstnaných obyvatel tvoří 15% z celostátní zaměstnanosti³⁵.

První graf (Graf 5.8.) zobrazuje rozložení ekonomicky aktivního obyvatelstva. Výsledek je obdobný struktuře obyvatel Prahy podle věku. Nejvyššího podílů ekonomicky neaktivních obyvatel na ekonomicky aktivní je především v oblastech s velkou koncentrací starších obyvatel, tedy Prahy 6, Prahy 10 a Prahy 4.

Graf 5.8.: Počet ekonomicky neaktivních obyvatel na jednoho ekonomicky aktivního obyvatele.

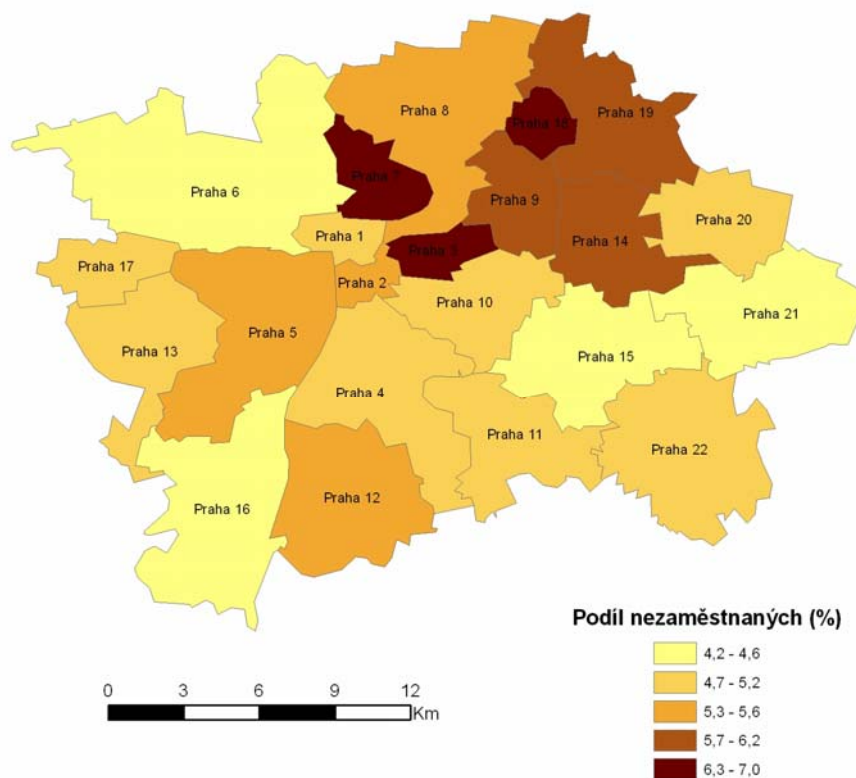
Nezaměstnanost je další z klíčových ukazatelů ekonomické situace oblasti. Koncentrace chudoby ve městech je silně provázána s nezaměstnaností. Hl. město Praha má v rámci České

³⁵ počítáno bez dojíždějících za prací

republiky nejnižší nezaměstnanost, v samotném městě se soustřeďují center velkých českých společností a mezinárodních společností, rovněž i cestovní ruch a na něj vázané služby nabízí místním obyvatelům široké spektrum pracovních příležitostí. Úroveň nezaměstnanosti v rámci území Prahy se pohybuje na podobné úrovni. Pouze severovýchodní oblast vnitřní kompaktní části a vnější část Prahy, především obvody Prahy 18, Prahy 3, méně už pak Prahy 9, Prahy 14 a Prahy 19 dosahují, oproti celku města, zvýšenou míru nezaměstnanosti. Jmenované oblasti současně vykazují nejnižší procento vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, nejpočetnější vzdělanostní skupinu zde tvoří vyučení středoškoláci bez maturity.

U ostatních správních obvodů Prahy se nezaměstnanost pohybuje přibližně na stejné úrovni kolem 5%. Nejlépe jsou zejména obvody Prahy 6, Prahy 16, Prahy 15 a Prahy 21.

Graf 5.9.: Podíl nezaměstnaných mezi ekonomicky aktivními obyvateli.

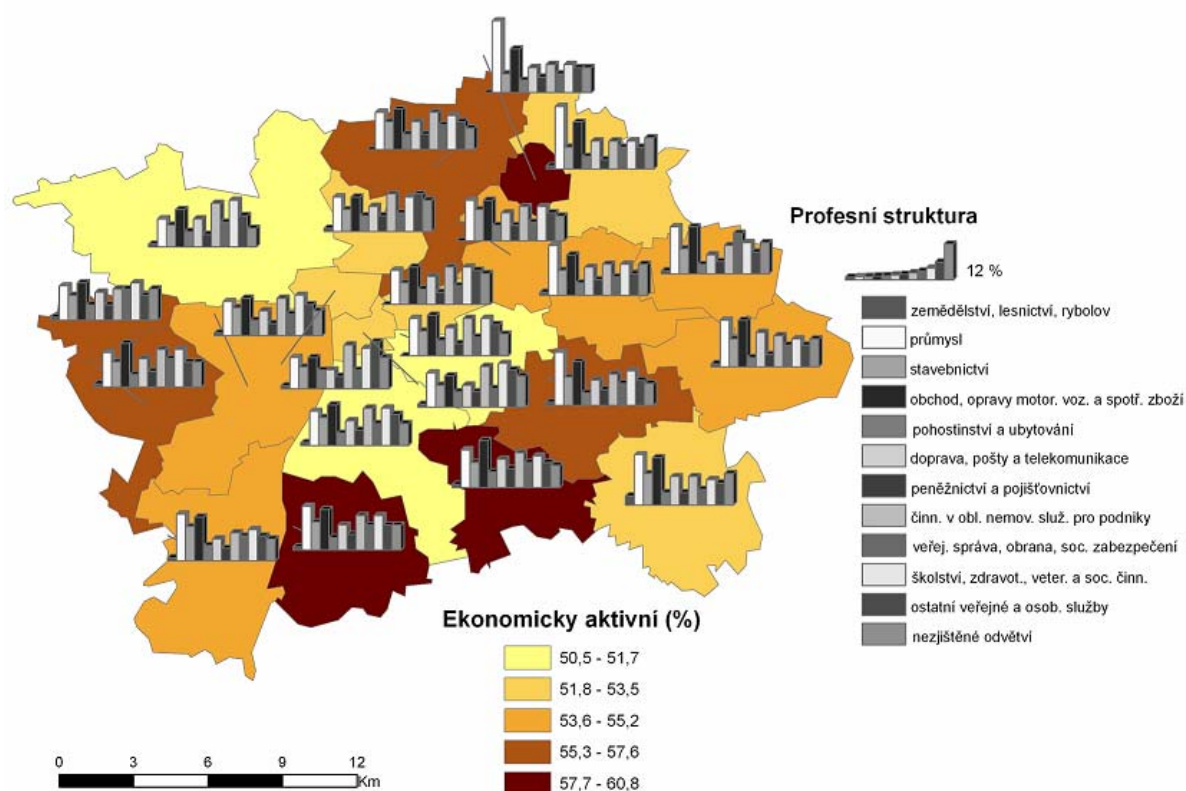
Většina obyvatel hl. města Prahy pracuje v terciérním sektoru. Největší počet Pražanů je zaměstnán jako techničtí, zdravotní, pedagogičtí, vědečtí a odborní duševní pracovníci. Zaměstnaní v těchto odvětvích reprezentují více než polovinu všech zaměstnaných v Praze. Profesní profil jednotlivých správních obvodů je obdobný, nejčtenější bývá obsazení ekonomických odvětví: průmysl, obchody a opravy, doprava a telekomunikace, školství a zdravotnictví, služby. Minimální objem pracovníků vykazuje primární sektor. Nejméně

zastoupené odvětví je potom zemědělství, ekonomicky aktivní obyvatelstvo v zemědělství v Praze nedosahuje ani jednoho procenta. Oblasti, kde je oproti ostatním částem Prahy více pracujících v zemědělství, jsou Praha 22 a Praha 21, jedná se o tradiční dříve převážně zemědělské oblasti ležící v zázemí Prahy.

Výraznější odlišnosti od celkového profesního profilu města lze vypožorovat ve východních částech Prahy, kde je zvýšený podíl obyvatel pracujících v průmyslu. Zejména na severovýchodě – tj. území Prahy 14, Praha 18 a Praha 19 tvoří pracující v průmyslu největší podíl obyvatel.

V centrálních oblastech města je naopak zvýšený podíl pracujících v odvětví vzdělání a zdravotnictví a veřejných služeb.

Graf 5.10.: Profesní struktura obyvatel.

Měřené indexy segregace pro vybrané skupiny naznačují jistou míru koncentrace nezaměstnaných osob (index různosti a segregace dosahuje hladiny 25%), podíl nezaměstnaných osob tak není ve všech správních obvodech stejný. U této skupiny na její procentní zastoupení v populaci dosahuje index interakce velice nízkou hodnotu, což nasvědčuje o možné územní koncentraci této skupiny obyvatel.

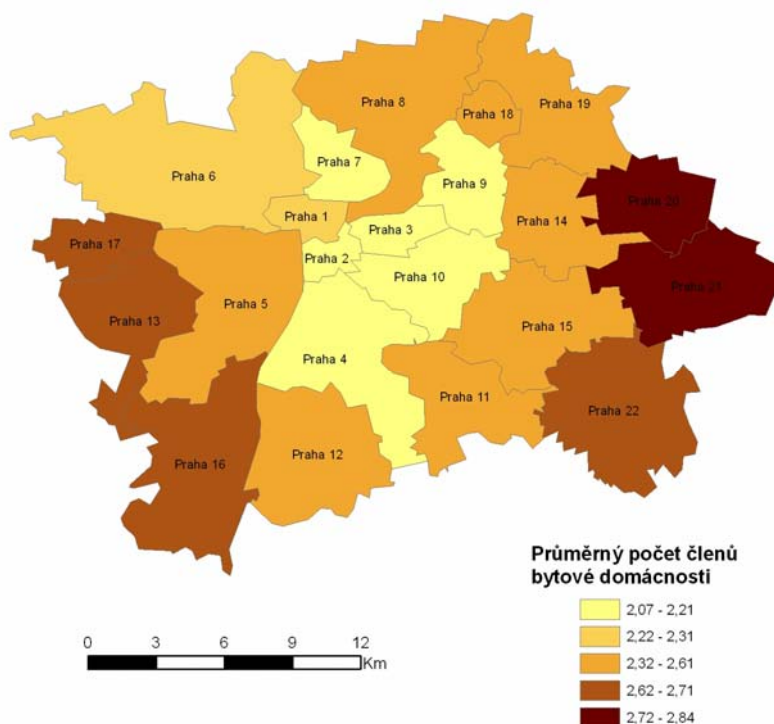
Tabulka 5.3.: Vybrané indexy segregace měřené pro ukazatele profesní struktury.

Území	Index	Nezaměst- naní	Ekonomi- cky neaktivní	Ek. neaktivní závislé osoby	EA v zeměd ělství	EA v průmyslu
hl. město Praha (územní jednotky výpočtu 22 správních obvodů)	Index různosti	0,23	$6,5 \cdot 10^{-18}$	$1,5 \cdot 10^{-17}$	$8,6 \cdot 10^{-6}$	$3,1 \cdot 10^{-6}$
	Index segregace	0,24	$3,6 \cdot 10^{-17}$	$2,5 \cdot 10^{-17}$	$8,7 \cdot 10^{-6}$	$3,6 \cdot 10^{-6}$
	Index interakce	0,52	0,54	0,54	0,99	0,87
	Index izolace	0,03	0,45	0,23	0,01	0,13

5. 3.3. Struktura rodinného uspořádání domácností.

Informace o rodinném uspořádání domácností a zejména počtu členů bytových domácností odkazuje na další rozměr prostorové diferenciaci socioekonomických tříd. Toto územní uspořádání je do velké míry ovlivněno několika faktory: typem obytné zástavby (kvalitou, cenou, stářím, velikostí obytných ploch, životním prostředím lokalit), životním cyklem a životním stylem. Průměrný počet členů domácnosti (zobrazeno na Grafu 5.11.) v Praze naznačuje několik směrů v územní struktuře typu domácností na územní hl. města Prahy. Nejnižšího průměrného počtu členů domácnosti dosahují centrální (historické) části kompaktního města. Průměr v těchto oblastech se pohybuje kolem 2,1 členů domácnosti. Určitý vliv na tento výsledek má zejména typ tamější zástavby – v centru se většinou nacházejí byty menší, starší zástavby, bez vlastních zahrad. Bydlení v centrálních oblastech měst většinou preferují svobodní lidé a starší lidé (původní majitelé). Mnoho bytových objektů v centrální části Prahy bylo přestavěno do kancelářských prostor. Počet členů bytové domácnosti pravidelně narůstá se vzdáleností od centra. Nejvyššího průměrného počtu osob na bytovou domácnost dosahují okrajové části Prahy (zejména východní správní obvody Praha 20, Praha 21, Praha 22 a jihozápadní části Praha 17, Praha 13 a Praha 16).

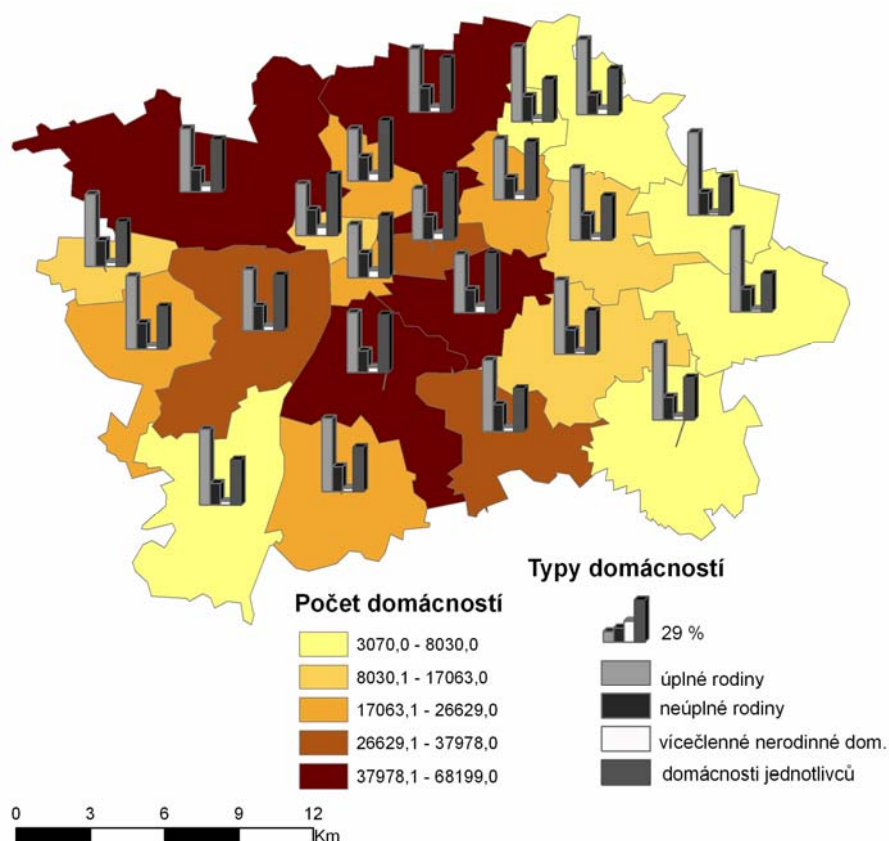
Graf 5.11.: Průměrný počet členů bytové domácnosti.

Tento trend jednak podporuje proces suburbanizace, který se spojen s masivní stavbou rodinných domů v zázemích měst a zároveň také tradičním typem územní zástavby v sídlech původně venkovského charakteru, který se postupným rozpínáním města k němu připojily. Okrajové oblasti města charakterem zástavby také více odpovídají potřebám vícečlenných domácností – zejména rodin s dětmi. Umožňují uspokojit vysoké nároky na obytnou plochu bytu spolu se zahradou.

Následující graf (Graf 5.12.) více přibližuje konkrétní rozložení typů domácností. Graf jasně naznačuje skutečnost, že pro centrální oblasti hl. města Prahy jsou typické domácnosti jednotlivců. Na druhou stranu okrajovým oblastem nekompaktní části města dominují domácnosti úplných rodin. Z těchto výsledků lze konstatovat, že oblasti v zázemí Prahy mají z hlediska typu domácnosti výrazný rodinný charakter, v centrálních oblastech pak dochází ke koncentraci domácností jednotlivců. Nejvýrazněji tuto tendenci ovlivňuje typ zástavby v daných územích a rovněž i nároky na prostor a životní prostředí rodin.

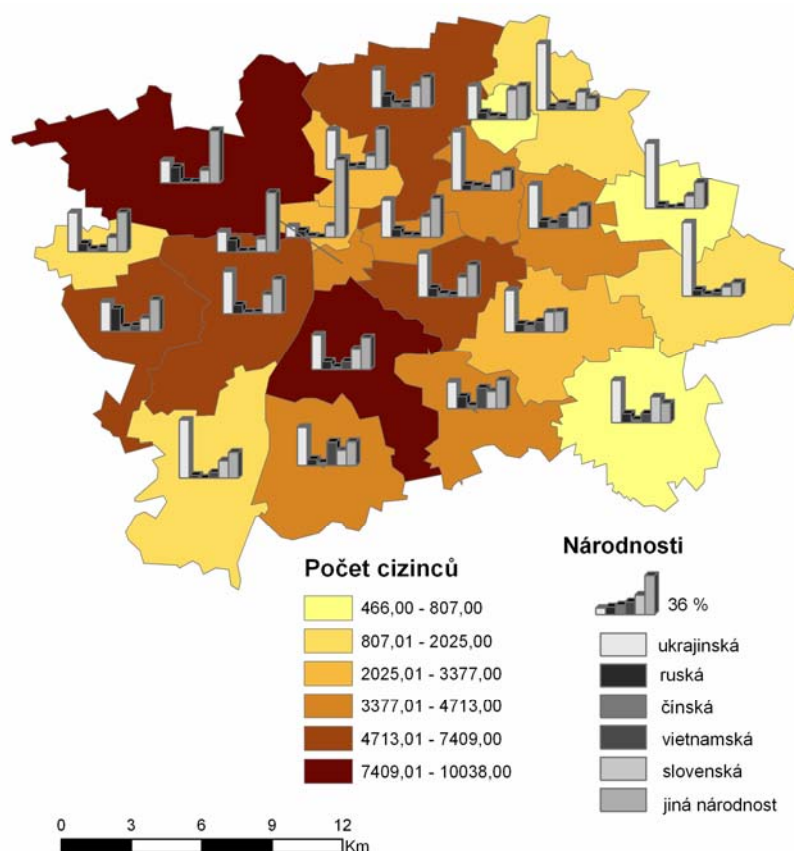
Graf 5.12: Rozložení typů domácností.

5. 3. 4. Národnostní složení domácností.

Z hlediska charakteristiky segregace v evropských městech vyplývá, že právě odlišná etnicita a národnost jsou jedním z hlavních faktorů zapříčiňujících segregaci menšin. Na území města Prahy žije pouze 6,9% obyvatel cizí národnosti. Praha tedy na rozdíl od jiných evropských měst jako je na příklad Paříž, Londýn apod. nemá tak vysoký podíl cizinců. Proto se předpokládá nižší úroveň segregace těchto nepříliš početných skupin. Z hlediska České republiky by bylo v rámci zkoumání míry segregace etnické či národnostně odlišných skupin obyvatel očekávatelné zaměřit se zejména na romskou populaci, jakožto největší minoritu v České republice. Bohužel cenzovní data k této problematice nenabízejí reálné údaje, neboť většina romských obyvatel se během sčítání hlásila pouze k české národnosti. V rámci studia rozmístění romských komunit existují pouze studie zaměřené na celé území České republiky, pro samotnou Prahu tyto statistiky neexistují.

Graf 5.13.: Počet cizinců na území hl. města Prahy a struktura národnostního zastoupení cizinců žijících na území hl. města Prahy.

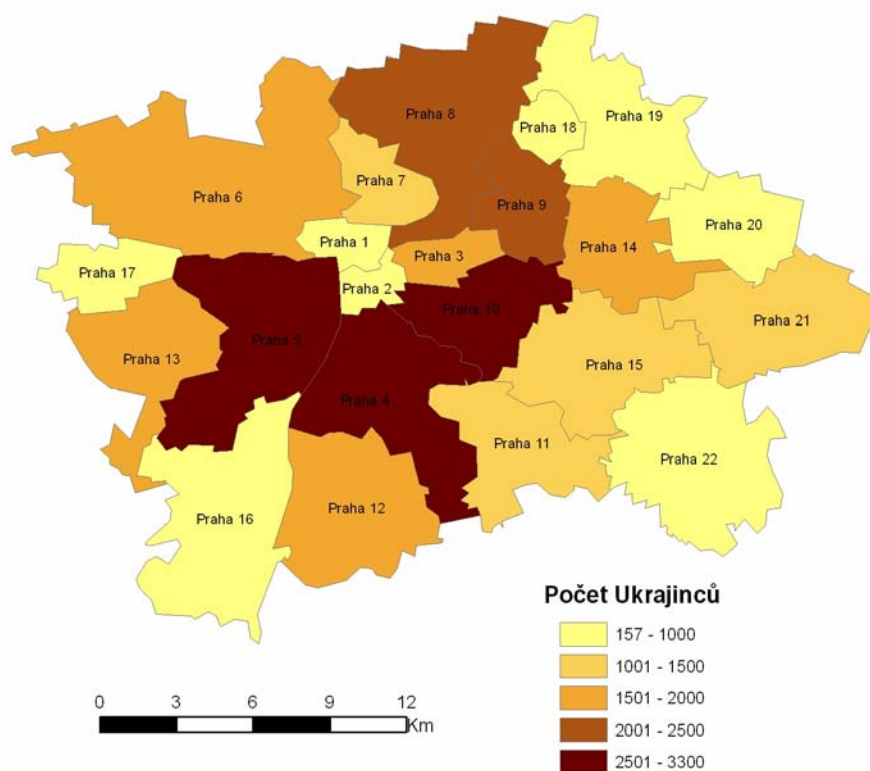

K největší koncentraci cizinců dochází ve správních obvodech Prahy 6 a Prahy 4, nejméně potom cizinci žijí ve východní části Prahy. Podle výsledků struktury národnostního

zastoupení cizinců (Graf 5.13.) žijících v Praze je zřejmé, že v centrálních oblastech města a dále v severozápadní části žijí cizinci původně pocházející z bohatších států větší skupinu (v těchto oblastech je větší koncentrace cizinců pocházejících ze zemí EU), naopak na cizince příliš nepočetné okrajové oblasti města ve východní a jihozápadní části jsou častěji obývány cizinci přicházejícími z východních zemí (zejména nejpočetnější ukrajinskou menšinu).

Graf 5.14. zobrazuje absolutní počty nejvíce zastoupené skupiny cizinců žijících na území hl. města Prahy – obyvatel ukrajinské národnosti (v grafu jsou s ohledem na nízké počty zobrazeny absolutní hodnoty). Vypočtené indexy (Tab.5.4.) nenaznačují zvýšenou segregaci cizinců žijících v Praze.

Graf 5. 14.: Počet obyvatel ukrajinské národnosti na území hl.města Prahy.

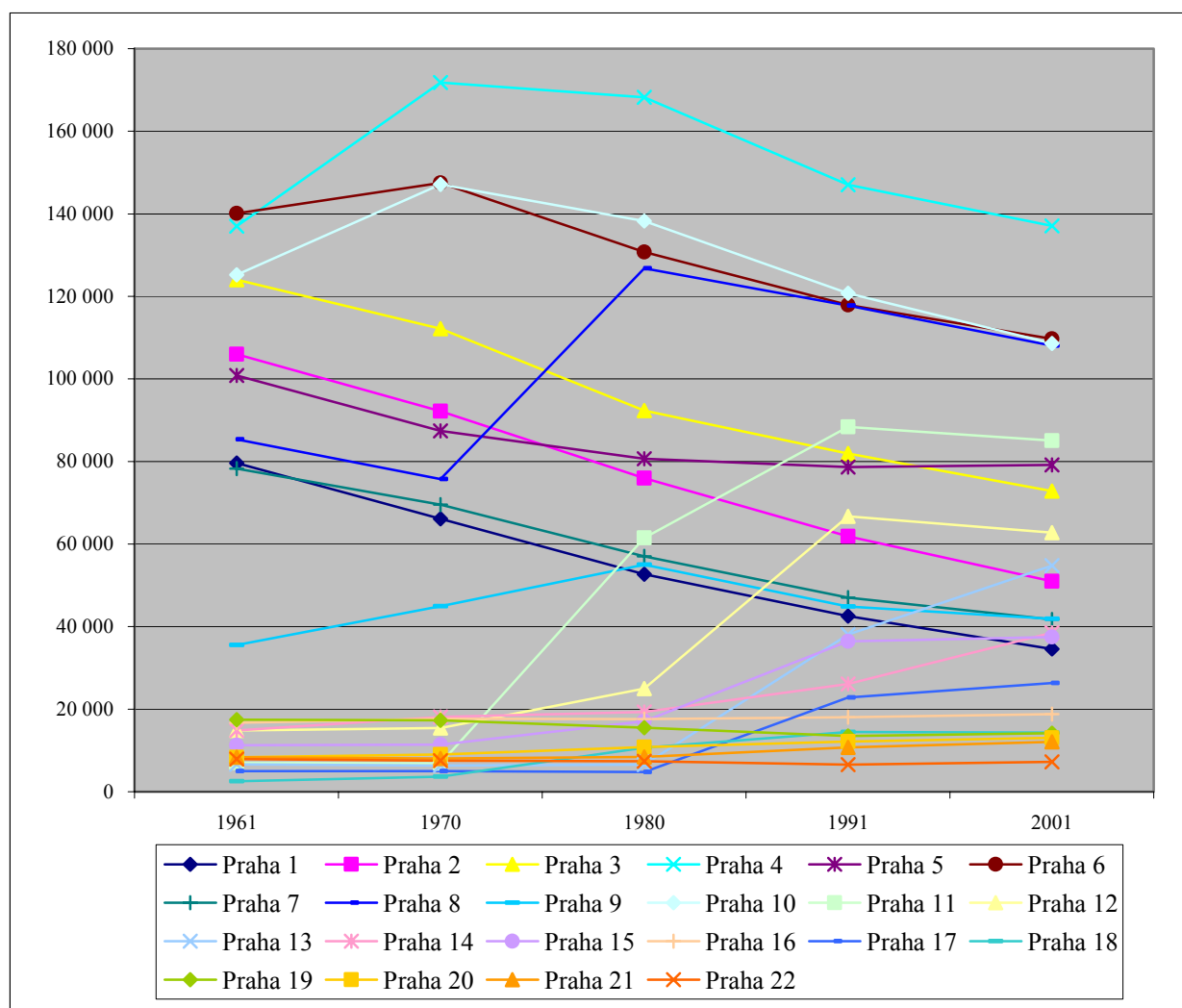
Tabulka 5.4.: Vybrané indexy segregace měřené pro ukazatele národnostní struktury.

Území	Index	Cizinci	EU vs. mimo EU	Ukrajinci
hl. město Praha (územní jednotky výpočtu 22 správních obvodů)	Index různosti	$1,7 \cdot 10^{-18}$	$1,3 \cdot 10^{-17}$	$5,6 \cdot 10^{-18}$
	Index segregace	$1,8 \cdot 10^{-18}$	$2,1 \cdot 10^{-17}$	$5,8 \cdot 10^{-18}$
	Index interakce	0,92	0,06	0,97
	Index izolace	0,08	0,02	0,03

5. 3. 5. Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých správních obvodech.

Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých správních obvodech odkazuje na několik zásadních trendů ve vývoji pražské populace. První trendem, dlouhodobě výrazným na úrovni správních obvodů, je snižování počtu obyvatel v centrální části kompaktní zástavby (viz Graf 5.15. vývojová přímka pro správní obvod Praha 1, Praha 2, Praha 3 – má dlouhodobě klesající charakter). Centrální části, jak vyplynulo z předcházející analýzy, jsou povětšinou obývány domácnostmi jednotlivců a zároveň za poslední léta dochází k přestavbě dříve obytných ploch na sídla kanceláří a obchodů. Další výrazný a velmi negativní trend vykazují nejstarší pražské sídlištní zástavby - poklesem o více jak 10% obyvatel (viz Graf 5.15. Vývojové přímky správního obvodu Prahy 9). Pro centrální oblasti města a sídlištní komplexy lze očekávat negativní vývoj z hlediska stárnutí populace.

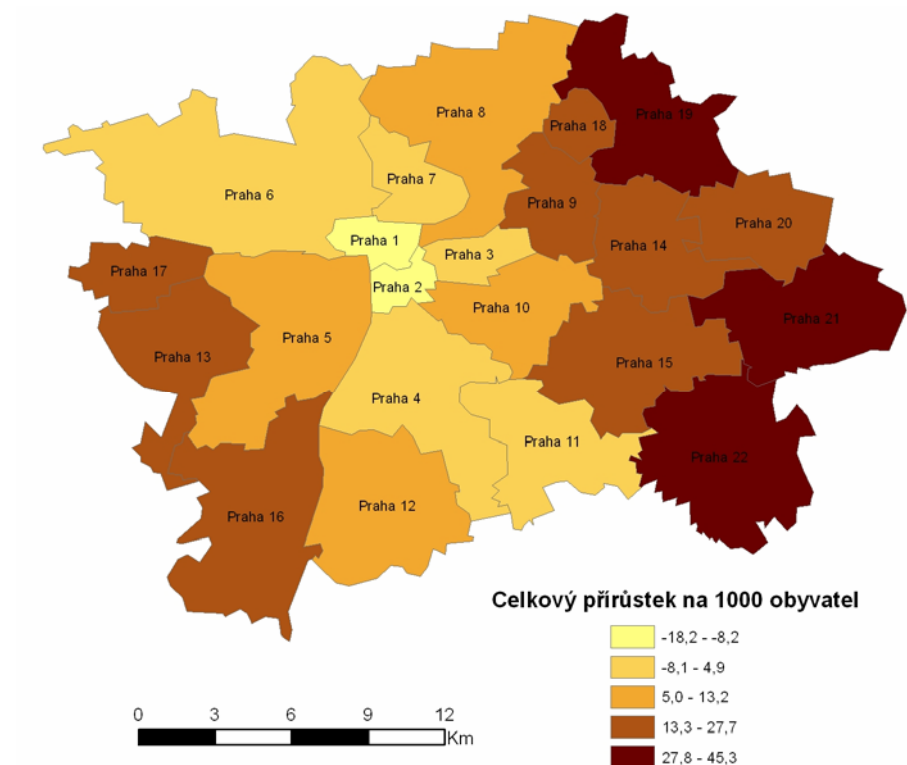
Graf 5.15.: Vývoje počtu obyvatel v jednotlivých správních obvodech.

Dalším trendem ve vývoji počtu obyvatel je zvyšování počtu obyvatel v obvodových částech Prahy, zejména pod vlivem procesu vnitroměstské suburbanizace, který s sebou přináší výstavbu rodinných domů a nízkopodlažní zástavby (viz Graf 5.15 vývojové přímky pro správní obvody Prahy 17, Prahy 13, Prahy 20, Prahy 21 a Prahy 22).

Výše komentované trendy ve vývoji počtu obyvatel v jednotlivých prostorových pásmech města jasně naznačuje Graf 5.16. Nejvyšší celkový přírůstek obyvatel k roku 2005 je v pásnu okrajové nekompaktní městské zástavby (pás východní části tvořený Prahou 19, Prahou 21 a Prahou 22 a jihozápadní pás Prahy 17, Prahy 13, Prahy 16). Směrem k centrálním oblastem klesají hodnoty o celkovém přírůstku do záporných čísel (oblast Prahy 1 a Prahy 2).

Graf 5.16.: Celkový přírůstek obyvatel správních obvodů mezi lety 2001 a 2005.

5. 4. Dimenze typologie bydlení.

5. 4.1. Struktura bydlení v jednotlivých správních obvodech.

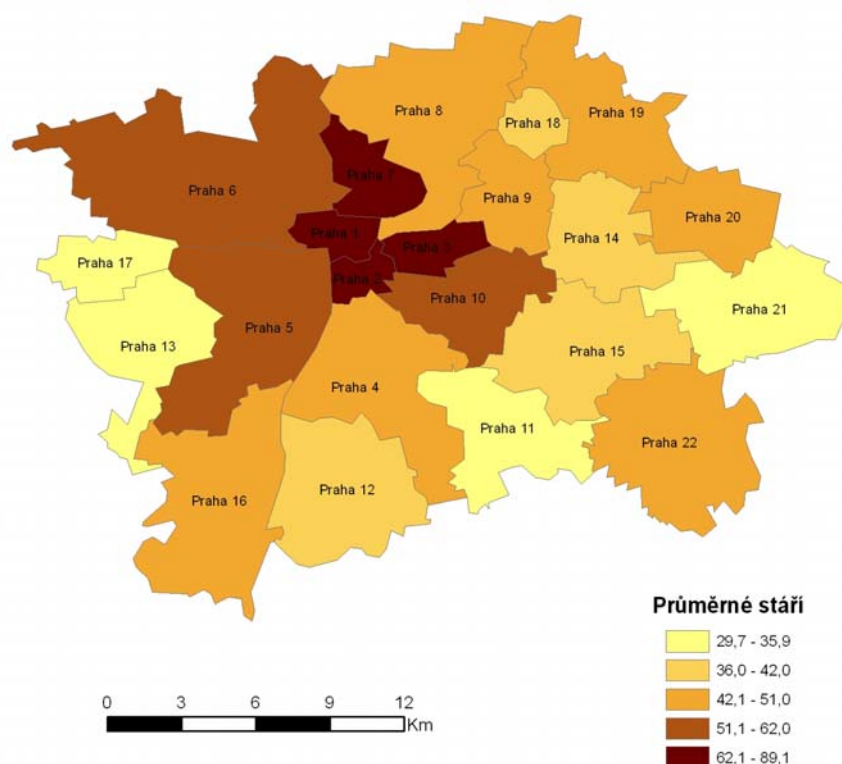
Hlavní město Praha je největším městem České republiky se správním územím o rozloze 496,44 km², podíl zastavěného území a tzv. „ostatních ploch“ z celkové rozlohy správního území přesahuje 45,83 %. Typologii zástavby na území hl. města Prahy ovlivňoval zejména terén strmých údolí, které vytváří městem protékající řeka Vltava. Historická zástavba právě díky kopcovitému terénu získává na architektonické pestrosti. Zástavba z 19. a 20. století na pražských předměstích je charakteristická uzavřenými blokovými strukturami (typická předměstí: Karlín, Vinohrady, Dejvice, Holešovice, Žižkov) s odlišnou velikostí zelených ploch a vazbě na podílu výroby a služeb. Ve stejném období pak vznikají nízkopodlažní vilové komplexy s výrazným podílem zeleně. Dnes tyto lokality patří k nejatraktivnějším pražským čtvrtím (zejména části Ořechovka, Hanspaulka, Baba, Střešovice, Spořilov) [kol. autorů 1998].

Padesátá až osmdesátá léta se svou bytovou krizí přináší do typologie pražské zástavby výrazný zásah ve formě stavby rozsáhlých sídlištních komplexů – jedná se o otevřenou zástavbu výrazně chudších, unifikovaných bytových domů, jejichž prostory jsou dimenzované pro městskou zeleň a prvky veřejného vybavení, přesto je zejména úroveň občanské vybavenosti nedostatečná. Výškově jsou stavěny 8 až 12-ti podlažní domy [ibid].

Poslední rozšíření území Prahy dochází při připojení prostoru volné zemědělské krajiny s jednotlivými drobnými sídly charakteristickými zástavbou rodinných domů. Vlivem vnitroměstské suburbanizace dochází v posledních letech k výraznému nárůstu nových bloků rodinných domů přistěhovalců. Tyto bloky jsou často designovány bez potřebného veřejného prostoru a za minimální občanské vybavenosti. Dochází tak k polarizaci tradičních venkovských obydlí a zpretrhání původního vztahu sídel k volné krajině [ÚRM 2007].

Historická pásma zástavby naznačuje graf 5.17., který zobrazuje průměrné stáří domů v jednotlivých správních obvodech hl. města Prahy. K obvodům s jednoznačně nejstarším typem zástavby patří Praha 1, Praha 2, Praha 3 a Praha 7. Další rozvoj zástavby pak podle stáří budov pokračoval na území Prahy 5, Prahy 6 a Prahy 10 (součástí jsou čtvrtě prvorepublikových vilových komplexů). V oblastech vnitřního města se průměrné stáří zástavby pohybuje kolem 40 let. S nejmladší obytnou zástavbou se potom setkáváme na okrajových oblastech nekompatní zástavby Prahy, kde průměrné stáří domů v oblastech tradičně spíše menších sídel venkovského charakteru vylepšuje nová výstavba čtvrtí rodinných domků (vnitroměstská suburbanizace).

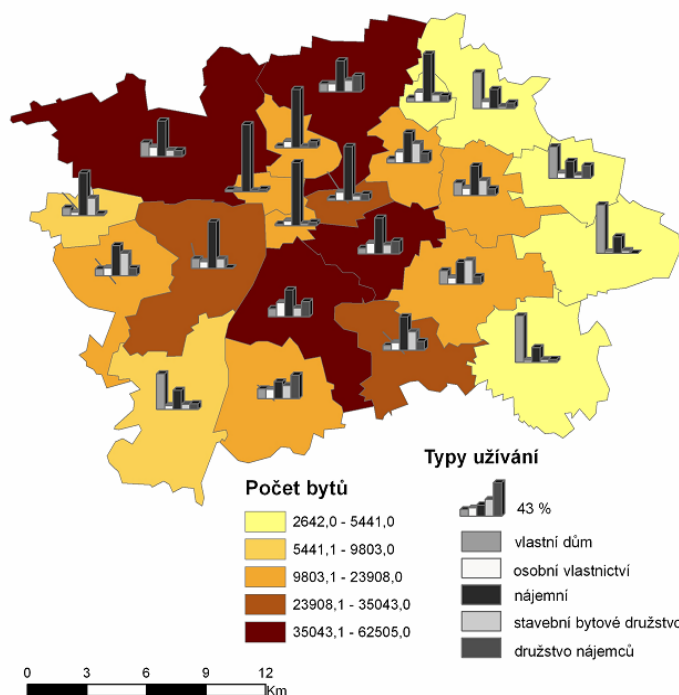
Graf 5.17.: Průměrné stáří domů v jednotlivých správních obvodech hl. města Prahy.

Podle SLDB 2001 je na území hl. města Prahy celkově 551,2 tisíce bytů, což odpovídá 88,2 tisíci domů. Z tohoto celkového počtu je 475,2 tisíc bytů v bytových domech (počet 29,9 tisíc) a 72,1 tisíc bytů v rodinných domech (55,7 tisíc domů). Na byty nejpočetnější jsou oblasti kompaktního města, naopak nejméně bytů se nachází na území správních obvodů připojených k Praze v 70. letech, kde zástavba nevykazuje tak kompaktní charakter, zejména východní pás správních obvodů (viz. Graf 5.18.) Podle Sčítání lidí, domů a bytů v roce 2001 bydlí 84% obyvatel Prahy v bytových domech, 15 % v rodinných domech a 1% v ostatních domech.

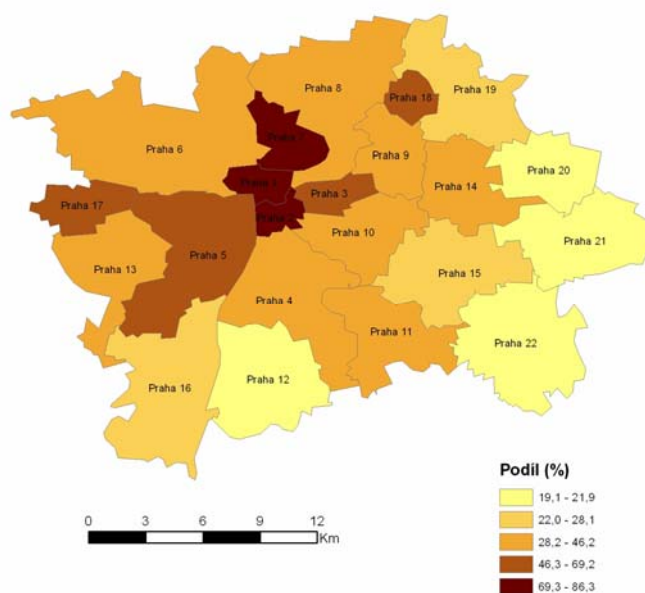
Typologii zástavby odpovídá i struktura bytového fondu podle typu právního vztahu k nemovitosti (Graf 5.18). V centrálních oblastech převládá jednoznačně typ užívání nájemní byty, naopak v okrajových oblastech jsou domy ve vlastnictví. V oblastech se zvýšeným počtem panelových domů je rovněž i zvýšené procento typu užívání v rámci družstva nájemců nebo stavebního bytového družstva.

Graf 5.18.: Struktura bydlení v jednotlivých správních obvodech – struktura bytového fondu podle vlastnictví nemovitosti.

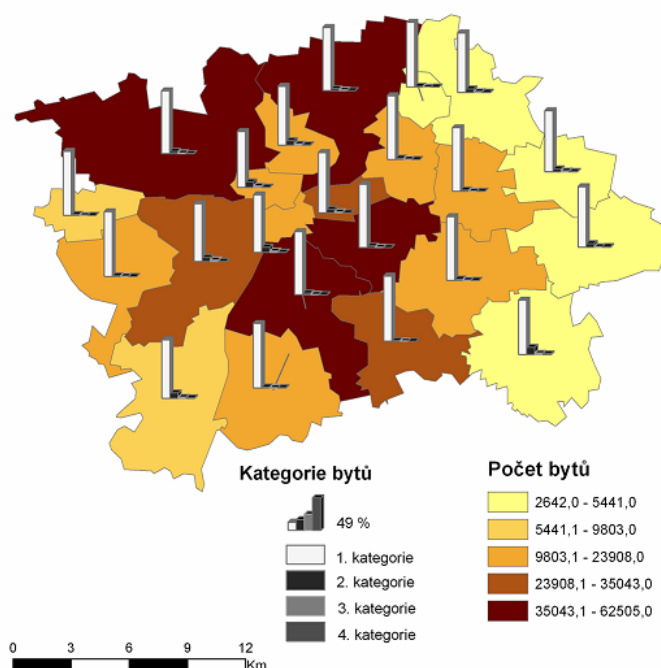
Následující graf (Graf 5.19.) dokladuje, že z celkového počtu bytových jednotek obvodu je nejvyšší podíl nájemních bytů na centrální oblasti města – tedy správní obvody Praha 1, Praha 2 a Praha 7. Podíl trvale obydlených nájemních bytů se snižuje se vzdáleností od centra. V okrajových oblastech s převahou rodinných domů - východní a jižní okrajový pás Prahy – podíl nájemních bytů dosahuje kolem 20%, v centrálních oblastech tvoří podíl nájemních bytů až 80%.

Graf 5.19.: Podíl trvale obydlených nájemních bytů.

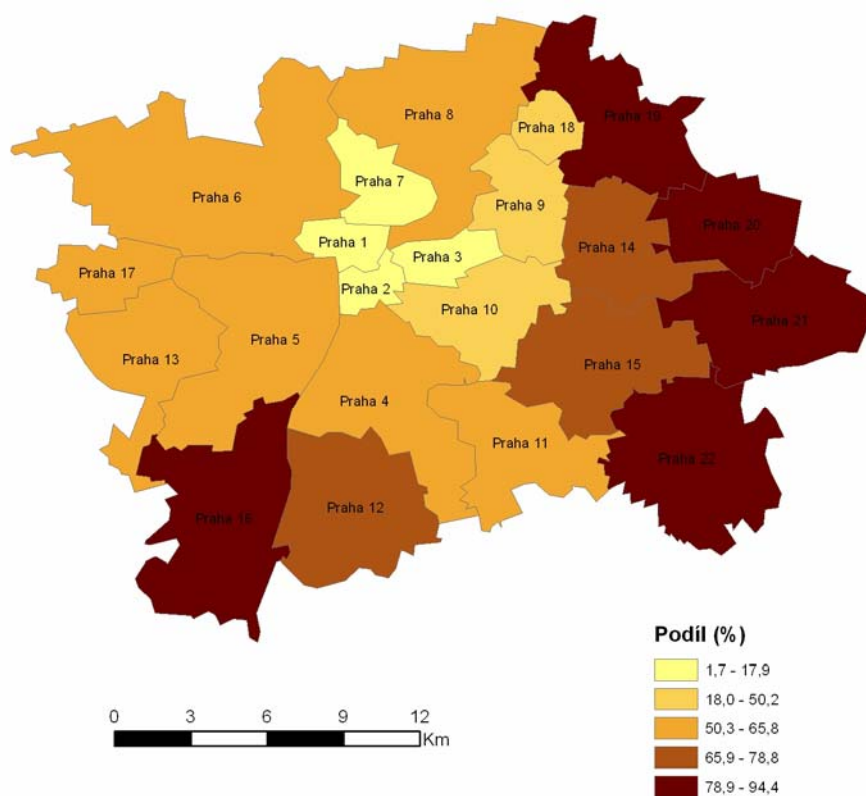
Bytový fond je strukturován i podle bytových kategorií určující kvalitu bytové jednotky. Naprostá většina bytů spadá do bytů první kategorie. Byty druhé kategorie a třetí kategorie se v pražském bytovém fondu objevují minimálně, většinou se pak nacházejí zejména v centrální oblasti města (Praha 1, Praha 2, Praha 7). Jedná se zejména o byty ve starší ještě nerekonstruované zástavbě.

Graf 5.20.: Struktura bydlení v jednotlivých správních obvodech – struktura bytového fondu (kategorie).

Následující dva grafy zobrazují bytovou strukturu Prahy, první graf (Graf 5.21.) znázorňuje místa se zvýšeným podílem rodinných domů, druhý s koncentrací panelových bytů (Graf 5.22.). Podíl rodinných domů v jednotlivých správních obvodech odkazuje na efekt procesu suburbanizace, kdy v zázemí Prahy (východní pás správních obvodů – Praha 19 až Praha 22 a jihozápad Prahy – Praha 16 a Praha 12) je největší podíl rodinných domů –v těchto oblastech je z celkového počtu domů 85% rodinných. Zvýšený podíl rodinných domů v okrajových oblastech vysvětluje jejich původní charakter předměstských sídel, jejichž zástavbu tvořily převážně rodinné domy. Výrazně jiná je potom situace ve vnitřním kompaktním pásu města – kde je podíl rodinných domů nižší než 50% (v centrálních oblastech rodinné domy netvoří ani pětinu zdejších domů). Rozmístění podílu rodinných domů odpovídá i struktuře typů domácností, v oblastech s vyšším podílem rodinných domů jednoznačně tvoří největší podíl domácností úplné rodiny. Zároveň v okrajových správních obvodech Prahy je v posledních letech patrný nejvyšší přírůstek obyvatelstva.

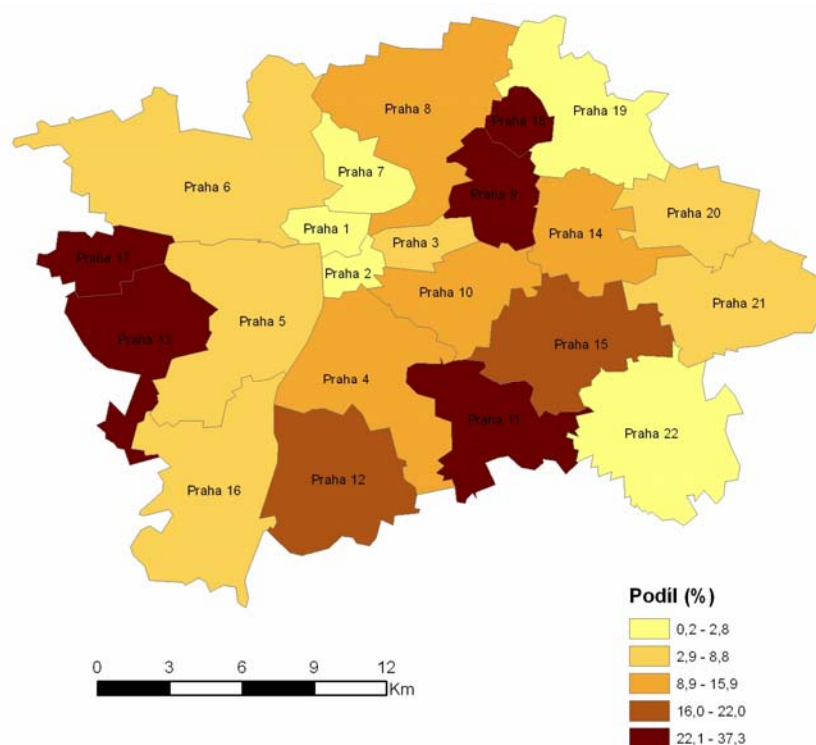
Graf 5.21.: Podíl rodinných domů.

Největší podíl obyvatel města Prahy obývá bytové domy (84 %), to je ovlivněno zejména silným zastoupením sídlištních komplexů v zástavě Prahy. Na sídlištích je v současné době kolem 240 tisíc bytů, 40% z nich bylo vystavěno do roku 1970, 25% mezi roky 1970 a 1980 a necelých 35% sídlištních bytů bylo vybudováno po roce 1980. Počet obyvatel žijících v sídlištních bytech tvoří 550 tisíc osob, tedy přibližně polovina všech obyvatel Prahy. Graf 5.22. znázorňuje oblasti, ve kterých panelové byty tvoří vysoký podíl z celkového počtu bytů. O koncentraci panelových bytů lze hovořit v případě Prahy 18, Prahy 9 (sídliště Prosek), Prahy 17, Prahy 13 (sídliště Stodůlky) a Prahy 11 (sídliště Jižní Město).

Většina bytových sídlištních domů je postavena panelovou technologií (na 200 tisíc bytů), která vykazuje v dlouhodobém horizontu technické a stavební nedostatky (např. nízká tepelná izolace, krátká trvanlivost použitého materiálu).

Graf 5.22.: Podíl panelových bytů.

5. 4. 2. Úroveň vybavenosti domácností

Pro operacionalizaci výše životní úrovně domácnosti byl vytvořen *Index vybavenosti domácnosti*³⁶. Podle výsledků uvedených v Tabulce 5.5. dosahují nejvyšší životní úrovně obvody Praha 21, Praha 13, Praha 20, Praha 17 a Praha 15. Jedná se povětšinou o odvody, kde je zároveň i nejvyšší podíl rodinných domů (mimo Prahy 13).

Tabulka 5.5.: Index úrovně vybavenosti domácností jednotlivých správních obvodů.

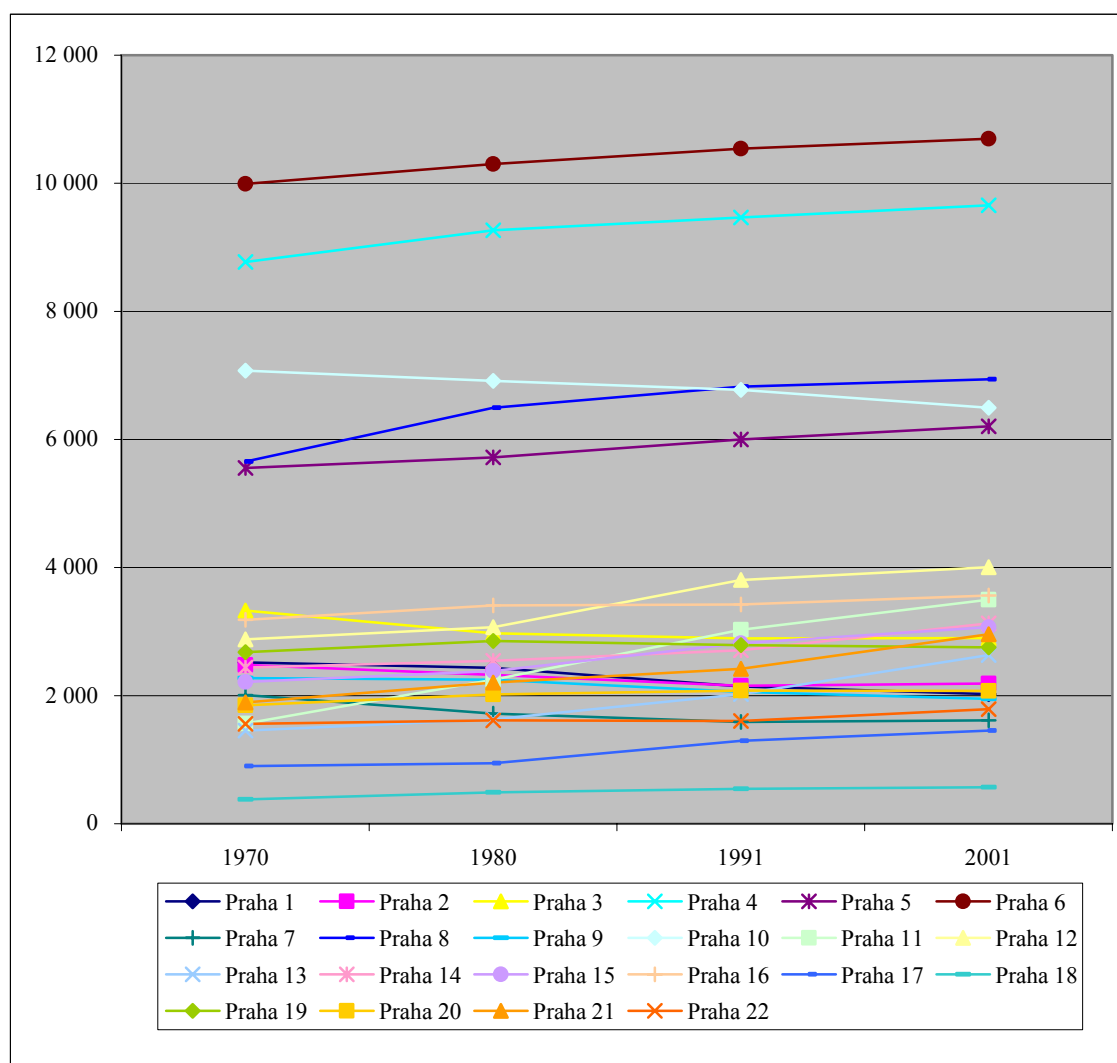
Praha 21	105	Praha 5	90
Praha 13	102	Praha 19	89
Praha 20	101	Praha 1	89
Praha 17	100	Praha 22	87
Praha 15	100	Praha 4	87
Praha 12	98	Praha 8	87
Praha 11	97	Praha 2	84
Praha 16	94	Praha 10	82
Praha 18	91	Praha 9	82
Praha 6	91	Praha 7	80
Praha 14	90	Praha 3	78

³⁶ *Index vybavenosti domácnosti* má rozmezí 0 – 300, kdy 300 je maximální dosažitelná úroveň vybavenosti domácnosti. Je vytvořen součtem skóre, který dosahuje každý správní obvod, pro podíl domácností vlastnících osobní automobil, mobilní i pevnou telefonní linku a osobní počítač s napojením na internet.

5. 4. 3. Vývoj struktury bydlení jednotlivých správních obvodů.

Počet bytů v bytových domech v Praze se pohybuje kolem půl milionu, zatímco bytů v rodinných domech je kolem 77 tisíc. Plány na připravovanou bytovou výstavbu nasvědčují tomu, že v následujících letech se podíl rodinných domů v celkové zástavbě nijak výrazně nezvýší. Celková bytová situace v Praze je ale velmi odlišná od situace v suburbanizačním pásmu, kde je naopak předpoklad růstu rodinných domů výrazný. Růst celkové kvality bydlení v Praze ale dokladuje i počet modernizovaných a rekonstruovaných bytů v posledních letech (od roku 2001 se jedná o přibližně 23 tisíc).

Graf 5.23: Vývoj počtu bytů v jednotlivých správních obvodech.

Nejvýraznějším pro budoucí vývoj bytové výstavby v Praze bude rozhodně proces suburbanizace. V posledních letech zejména proces suburbanizace nejvíce utváří soudobou

tvář pražských periferních oblastí a zasahuje výrazně i do tváře sídel za hranice hl. města Prahy. Podle statistik o rozsahu rozestavěnosti bytů lze v nadcházejících letech předpokládat zvýšenou výstavbu ve východních pražských správních obvodech (Praha 19 a Praha 22).

Typologie pražské zástavby je velice rozmanitá, co se týče architektonických stylů je velmi pestrá a uchovává si doklady historického vývoje města (historicky velmi cenné architektonické stavby). V posledních letech kromě nové výstavby se přistupuje i k masivní revitalizaci stavebního fondu, veřejných prostor a zlepšování vazeb jednotlivých území kvalitnější obsluhou (rozvoj dopravní a technické infrastruktury). Problematické, z hlediska funkčnosti města jako centra, se zdá přetížení významu městského centra soustředěním většiny občanské vybavenosti, nabídky práce a úřadů správy města. Celkově je město Praha funkčně nevyvážené, na jedné straně stojí velmi přetížené městské centrum a na druhé existence velkých monofunkčních ploch (bydlení bez občanské vybavenosti). Tato disproporce vytváří velké nároky na dopravní obslužnost. Vlivem významného trendu suburbanizace dochází v Praze k dvěma procesům. Těmi jsou srůstající původní venkovské obce na okrajovém pásu města, zánik jejich přirozené hranice a srůstání kompaktního města s příhraničními oblastmi. Vlivem výstavby a záboru půdy skladovacích, logistických a dopravních ploch a rovněž také nákupních center dochází k uzavírání města a omezení a ztrátě kontaktu Pražanů s volnou krajinou. Z hlediska poměru výstavby a renovace, lze konstatovat, že na území Prahy převažuje více nová výstavba na volných plochách než přestavby a transformace stávajících zastavěných ploch [ÚRM 2007].

Přes větší tendence pro novou výstavbu dochází k postupně se zvyšující kvalitě většiny bytového fondu, zejména pak zlepšování napojení na veřejné sítě. Z výsledků analýzy na úrovni správních obvodů lze vyvodit závěr, že neexistují výrazně sociálně problémové části města, vývoj však naznačuje jisté tendence k sociální heterogenitě obyvatel jednotlivých částí a nárůstu migrace sociálně problémových skupin. Pražský trh s bydlením disponuje velmi diferencovanou nabídkou z hlediska ekonomických, architektonických a uživatelských nároků. Slabou stránkou pražského bytového fondu jsou zejména panelová sídliště, které jsou charakteristické nízkou údržbou, minimálními opravami, vysokou energetickou náročností a nedostačující esteticou úrovní [ÚRM 2007].

V rámci udržení stability města by se mělo přistoupit k větší ochraně nezastavěných území před přetrvávající snahou o rozšiřování ploch určených pro bydlení, zároveň by mělo docházet k regulaci a systémové koordinaci výstavby na okrajích města a suburbanizačních území na hranici města Prahy zejména v rámci posílení vybavenosti a polyfunkčnosti nových obytných celků. S ohledem na trend vývoje městského centra by mělo docházet k větší

ochraně bydlení a postupné posilování bytové funkce do domů v centrálních oblastech. Revitalizační tendence by se měly soustředit na opravy a dovybavení sídlišť a vytvoření z těchto velkých území plnohodnotné městské celky. V rámci vývoje bydlení by se měly postupy rovněž soustředit na prevenci vzniku deprivovaných oblastí města a řešení nabídky sociálně dostupného bydlení. V současnosti jsou rizikovými skupinami zejména obyvatelé s nízkými příjmy, kteří se koncentrují v méně, z hlediska bydlení, kvalitních lokalitách. [Strategický plán hl. města Prahy].

5. 5. Dimenze kvality života.

Sociální status určitého území nevychází pouze z charakteristik jeho obyvatel, typu a kvality zástavby, je rovněž ovlivněn i přírodními a sociálními charakteristikami, jakými jsou například kvalita životního prostředí, občanská vybavenost, ale i pro příklad bezpečnost. Tyto ukazatele jsem souhrnně zařadila pod dimenzi kvality života, která s předcházejícími dvěma vytváří kompletní obraz o charakteru a statusu zkoumaných lokalit.

5.5.1. Úroveň občanské vybavenosti správních obvodů

Z hlediska občanské vybavenosti je jednoznačně nejsilnější centrální část města. Do ní je soustředěna většinová část administrativních, správních, zdravotních, kulturních, vzdělávacích a obchodních složek občanské vybavenosti (viz Tabulka 5.6.). Administrativní budovy byly historicky soustředěny do městského centra a v posledních letech minulého století se jejich výskyt rozšiřuje i v rámci ostatních ploch města. Ve vývoji lze vysledovat tendenci odklonu preference od dopravně a funkčně zatíženého historického centra k lokalitám ve vnějších částech města. Pro ukázkou kancelářské prostory jsou rozloženy mezi centrum s 80% (30% vnitřní centrum, 20% okraj centra, 30% širší centrum města) a vnější okrajové části města s 20% [ÚRM 2007: 56]. Jednotlivé správní budovy celostátního a celoměstského významu jsou umístěny též v centru a v jednotlivých správních obvodech jim přísluší místní úřady.

Rozvoj obchodní vybavenosti a služeb je charakteristický mohutnou výstavbou velkokapacitních nákupních center, tato centra nejsou výrazně koncentrována ve výhradně jedné oblasti. Přesto jejich umístění zvyšuje nároky na dopravní obslužnost a ovlivňuje kvalitu životního prostředí nejen v jejich okolí. Zároveň i jejich architektonická podoba narušuje ráz zástavby města, cílená účelnost a nízkonákladovost obchodních center dosahuje minimální estetické úrovně a připomíná spíše průmyslovou a skladovou zástavbu. Negativním jevem, který s sebou jejich rozvoj přináší, je ztráta základní vybavenosti obchody v některých částech města, neboť vlivem nízké konkurenceschopnosti dochází k likvidaci lokální maloobchodní sítě v docházkové vzdálenosti nebo k přechodu na úzkou specializaci na úkor lokálních občanských komunit[ÚRM 2007].

Pražská zdravotnická centra mají celorepublikový a celokrajový význam, proto jsou i kapacitní ukazatele vztahující se k obyvatelstvu Prahy výrazně nadprůměrné. Podobně jako u předchozích funkcí je zdravotnická síť prostorově nevyvážená, především koncentrací lůžkových a specializovaných zařízení v centrální části města. Rizikem v této oblasti je

stárnutí populace a zvyšující se počet osob v postproduktivním věku a tomu neodpovídající kapacita sociálních a zdravotnických zařízení pečujících o seniory, fyzické bariéry ve městě znesnadňující pohyb starších obyvatel nebo handicapovaných osob.

Síť školských zařízení je z hlediska její funkční vázanosti na bytovou zástavbu v Praze rovnoměrná, odlišnost se projevuje ve vybavenosti zařízení (nejlépe vybavené školy vznikly současně s výstavbou sídlišť). Demografickým výkyvem byla některá školská zařízení redukována (nejvíce v okrajových městských částech). Střední a vysokoškolská vzdělávací zařízení jsou potom většinou tradičně lokalizovány ve vnitřním městě. Kulturní zařízení jsou tradičně lokalizovány v historických částech města, v okrajových částech vznikají spíše nová kulturní zařízení jako multikina, která jsou vázána na obchodní centra.

Tabulka 5.6.: Občanská vybavenost³⁷ jednotlivých správních obvodů

Praha 4	340	Praha 7	83
Praha 1	321	Praha 9	68
Praha 65	243	Praha 15	65
Praha 8	211	Praha 14	64
Praha 2	190	Praha 16	55
Praha 10	150	Praha 17	43
Praha 5	144	Praha 19	36
Praha 3	129	Praha 21	36
Praha 12	105	Praha 20	30
Praha 13	105	Praha 22	24
Praha 11	95	Praha 18	18

5.5.2. Kriminalita v jednotlivých správních obvodech

Hlavní město je, stejně jako v jiných zemích, tradičně charakteristické nejvyšší mírou kriminality v zemi. V České republice se každý čtvrtý trestní čin stane právě na území Prahy. V tomto ohledu je obyvatel velkoměsta nutně vystavován větší pravděpodobnosti být obětí kriminálního činu. Tomu odpovídají i výsledky výzkumu o spokojenosti občanů s prací Policie ČR, kdy právě Pražané deklarovali nejmenší pocit bezpečí v místě svého bydliště [Ipsos Tambor 2007]. Zvýšená míra kriminality v Praze je přisuzována zejména následujícím

³⁷ Občanská vybavenost v tabulce vyjadřuje součet kulturních (kino, muzeum, galerie, kostel), sportovních (tělocvična, hřiště), školních (mateřská, základní, střední škola), zdravotnických (nemocnice, ordinace praktického lékaře) a sociálních zařízení (domov důchodců, penzion pro důchodce, domy s pečovatelskou službou). Údaje jsou k 31.12.2005.

faktorům: vysoké hustotě zalidnění, městské anonymity místních obyvatel, zvýšené koncentrace turistů a charakterem historického jádra a sídlištních celků [ÚRM: 2007: 132].

Většina trestných činů je označována za majetkovou kriminalitu (80% trestných činů), současně v hlavním městě začínají nabývat na intenzitě trestné činy páchané organizovanými skupinami (založené často na národnostním nebo etnickém přístupu).

Problematické oblasti jsou zejména v prostředí městské veřejné dopravy, které představují tradičně nejvyšší hrozbu pro kapesní krádeže. Dále pocit bezpečnosti v prostředcích veřejné dopravy a jejich okolí snižuje koncentrace osob bez trvalého přístřešku u stanic metra. Praha je jako jedno z hlavních měst Evropy je vystavováno rovněž i hrozbě terorismu. Opatření vztahující se k obraně proti této hrozbě jsou cílena především na exponovaná místa a významné místní úřady. Organizovaný zločin se v Praze vyskytuje především na úrovni korupce, obchodu s drogami, prostitucí, obchodem s lidmi, nelegální migrací apod.

Graf 5.24.: Počet trestných činů za rok 2006 v hlavním městě Praha.

Zdroj: Policie ČR, ÚMR, 2007

Koncentrace počtu trestných činů (Graf 5.24.) naznačuje, že nejvíce exponovanými místy kriminality jsou zejména centrální oblasti, kde dochází k soustředění zahraničních turistů

a kde se tím pádem zvyšuje příležitost pro drobné krádeže (kapesní kriminalita) a pouliční kriminalitu. Další exponovanými oblastmi jsou lokality sídlištních komplexů – Jižní Město, Pankrác, Stodůlky. Zvýšená rizikovost sídlišť je způsobena především jejich vysokou anonymitou a koncentrací lidí z nižší sociální vrstvy. Hrozba kriminality dále umocňuje klesající sociální status těchto lokalit. Podle počtu trestních činů jsou nejméně hrozbou kriminální činnosti zasaženy oblasti okrajové. Suburbánní vnější městská pásma na východním okraji a dále na jihozápadě a severozápadě jsou nejméně exponované a vycházejí ze statistik jako nejbezpečnější pražské lokality.

5.5.3. Spokojenost s kvalitou života – vlastní percepce center sociálního napětí

Spokojenost s kvalitou života je ovlivňována i zdravě fungujícím sousedstvím a místní sounáležitostí. Vzhledem k velké migraci obyvatel Prahy (následkem rostoucí dojížděky) dochází k zpřetrhání tradičních sociálních vazeb uvnitř lokálních občanských komunit, která je spojena i s úpadkem vzájemné občanské (sousedské) výpomoci. Stávající situace vzrůstající anonymity obyvatel města zasahuje i do nízké míry participace a zájmu na věcích veřejných a oslabující se identifikace s místním společenstvím.

V rámci hodnocení kvality života je samozřejmě potřebná i vlastní identifikace sociálního postavení místních obyvatel. Ze závěrů výzkumu pražské Vysoké školy ekonomické z roku 2001³⁸ byly v pražském regionu vytipovány lokality sociálního napětí, jejichž výsledky vychází především z ukazatelů nezaměstnanosti a subjektivního hodnocení svého sociálního postavení. Za lokality sociálního napětí a rizikové oblasti byly označeny městské správní oblasti Praha 3, Praha 7 a Praha 9. Sociální situace těchto oblastí je typická vysokou hustotou osídlení, vysokým indexem stáří (počet obyvatel v důchodovém věku převyšuje počet dětí mladších 14 let), nadprůměrnou nezaměstnaností a tím, že většina populace bydlí v nájemních bytech. Pražané z Prahy 9 přitom ve výzkumu deklarovali nejméně příznivé sociální postavení³⁹, převládalo zde zastoupení „sociálně potřebných rodin“. V Praze 7 vycházela již méně kritická sociální situace – místní domácnosti tvoří především „rodina v tísní“. Pro

³⁸ Kapitola vychází z příspěvku Specifika pražské místní komunity a projekt kontinuálního sledování vývoje postojů Pražanů k aktuálním metropolitním událostem PhDr. Miroslava Fleka, který byl přednesen na kolokviu VŠMVV Praha dne 6. května 2003.

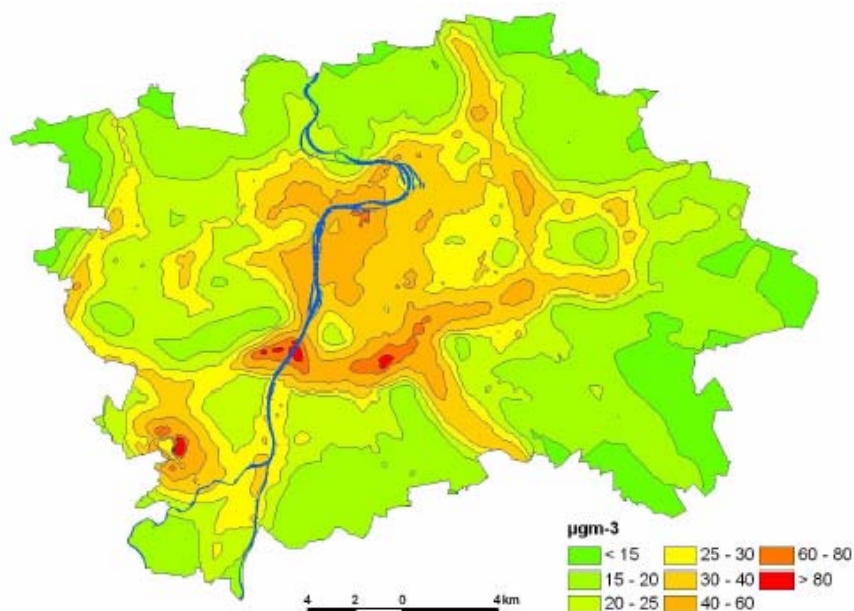
³⁹ Čtvrtina místních respondentů se přiklání k výroku „peníze v rodině na dobrou stravu nestačí, souhrnné náklady na bydlení jsou neúnosné a spořit se nedaří“, více jak třetina pak soudí, že „současná ekonomická situace není pro jejich domácnost výhodná, nevidí příznaky jejího zlepšování a očekává brzké projevy chudoby“.

domácnosti Prahy 3, většinou zastupující „spořicí typ rodiny v mírné tísní“, byly neúnosné zejména náklady na bydlení [Flek 2003].

5.5.4. Kvalita životního prostředí

Stejně jako u kriminality je Praha, co se týče životního prostředí, jedno z nejvíce zatížených měst České republiky. Nejvýznamnějším zdrojem znečištění ovzduší je v současné době automobilová doprava. Z celoročního měření znečištění pražského ovzduší vychází, že 50% obyvatel Prahy žije v prostředí 3. a 4. třídy kvality ovzduší. Jedním z účinných nástrojů pro snížení znečištění je zejména výsadba a rozšiřování ploch zeleně. Ukázku zvýšených koncentrací NO₂ na území hlavního města zobrazuje Graf 5.25. Nadlimitní koncentrace znečištění jsou patrné v centrálních oblastech města a u dopravních uzlů. Dalším faktorem, ovlivňujícím kvalitu životního prostředí, je hluk. Stejně jako u znečištění je jeho hlavním zdrojem doprava (pozemní a letadlová). V roce 1994 přesáhl podíl obyvatel vystavených nadměrnému hluku polovinu [Modelové hodnocení kvality ovzduší na území hl. m. Prahy 2007]. Stávající situaci negativně umocňuje pro město čím dál více zátěžová každodenní dojíždka z periferních oblastí do centra (negativní dopad suburbanizace).

Graf 5.25.: Průměrné roční koncentrace NO₂.

Zdroj: ATEM, 2007

Otázka kvality životního prostředí ve městě je vázána i na množství městské zeleně. Celoměstský systém zeleně, který je tvořen přírodně hodnotným územím, lesním porostem i historickou zelení, je základem pro zdravé městské prostředí a kvalitní příměstskou krajinu poskytující městu rekreační zázemí. Ze statistik o procentním podílu ploch zeleně vyplývá, že zejména ve vnitřní části města dlouhodobě zeleně ubývá. V centru naplňují funkci zeleně městské parky, stromořadí, historické zahrady a hřbitovy. Některé z historických parků spadají i pod národní kulturní památky (Chotkovy sady, parky Vyšehradu, Strahov, Valdštejnská zahrada). Velkou příležitostí pro rozšíření městské zeleně vytvářejí *brownfields* – volné nevyužité plochy vzniklé restrukturalizací průmyslu. Výrazně chudší na plochy zeleně jsou zejména severovýchodní oblasti Ďáblice, Kbely, Letňany, Čakovice.

6. Závěr

Diplomová práce se v úvodní části zaměřovala na definici sociálně prostorové difference a její extrémní formy prostorové segregace a poté konkrétně na pojmenování hlavních příčin vzniku a podob tohoto urbánního procesu ve městech. Práce primárně vychází z teorií a výzkumů z americké školy sociologie sídel, která je na tuto problematiku nejvíce zaměřená a vychází z prostředí, kde je problém segregace jedním z nejpálčivějších. Snahou diplomové práce bylo téma rezidenční diferenciace více přiblížit kontextu a situaci evropských měst, které jsou od amerických odlišné. Další otázkou, na kterou diplomová práce odpovídá, je vhodnost použití různých metodologických nástrojů, jakými lze segregaci ve městech měřit. Studie diskutuje možnosti metodologického uchopení segregace pomocí použití zobrazovacích technik, indexů segregace a další nástrojů, zároveň poukazuje na nedostatky a výhody jejich. Tímto teoretickým rámcem byl vytvořen postup pro zpracování případové studie diferenciace socioekonomických tříd v Praze, která je stěžejní částí.

Výsledky případové studie, postavené na datech především ze Sčítání lidí, domů a bytů z roku 2001 a Statistické ročenky 2006, poukazují na několik hlavních trendů, které v současné době proměňují nejen tvář samotného města, ale také charakter místních komunit a společností. Narůstající polarizace společenských vrstev podle bohatství se promítá i do prostoru města a výrazně ovlivňuje jeho podobu. Charakter města je v průběhu času velmi proměnlivý, diplomová práce byla z hlediska dostupnosti dat limitována použitím dat ze Sčítání lidí, domů a bytů z roku 2001, které již nepříliš odpovídá situaci a struktuře v roce 2008. Její výsledky je tudíž nutné brát jako analýzu ke stavu v roce 2001.

Pozitivním zjištěním analýzy na úrovni správních obvodů je, že prozatím na území Prahy neidentifikovala výrazně problematické obvody či skupiny obyvatel prostorově segregované, přesto probíhající procesy a trendy ve vývoji území naznačují možné budoucí hrozby v prostorové diferenciaci socioekonomických tříd.

Jedním z klíčových trendů, který výrazně ovlivňuje prostorovou diferenciaci socioekonomických tříd, je proces „vnitroměstské“ suburbanizace. Suburbanizace přivádí do zázemí měst či příměstských sídel „původně spíše vesnického charakteru, rozsáhlou výstavbu čtvrtí rodinných domů, které v sobě skrývají realizaci snu mnoha mladých rodin: vyšší prostorový komfort domu s vlastní zahradou, kontakt s volnou krajinou a zároveň i výhody

života ve velkoměstě. Zázemí města tak v posledních letech zaznamenává příliv vyšší společenské vrstvy, lidí s vyšším vzděláním, vyššími příjmy a rodin s dětmi. Tímto trendem nastává odchod těchto skupin obyvatel z vnitřního města, které naopak začíná pociťovat negativní efekty ve formě proměny do transferových oblastí (vzrůstající nároky na každodenní dojížděku za prací a do škol z okrajových částí města do oblasti centrální). Nově budované obytné oblasti na okrajích Prahy jsou charakteristické svým monofunkčním charakterem a jejich výstavba je mnohdy nekoordinovaná. Prostorovým rozrůstáním dochází k propojování okrajových sídel a mizí tak vnímání přirozené hranice obce. Problematická je suburbanizace pro samotný charakter společenství, často dochází k silné polarizaci na tzv. staré části a nové části obcí, mezi příchozími je nízká identifikace s původní místní komunitou, neboť nově příchozí často pocházejí z jiných společných vrstev a jiného prostředí.

Dalším významným trendem je stárnutí populace a zvyšující se počet osob v postproduktivním věku. Tento trend ovlivňuje především nízká natalita. Z hlediska prostorového kontextu jsou stárnutím populace a nízkým přírůstkem obyvatel zasaženy především vnitřní části kompaktního města (nejvíce centrální oblasti), naopak největší populační přírůstek se týká suburbanizovaných okrajových pásem, což souvisí s trendem odchodu domácností rodinného typu do okrajových oblastí města (zejména východní okraj Prahy – Praha 20 až 22).

Proměnou procházejí i centrální oblasti měst, po revoluci docházelo k jejich výrazné revitalizaci a svou roli sehrál i proces gentrifikace. V centrálních částech města zaujímají největší podíl domácnosti jednotlivců (pocházející z vyšší socioekonomické třídy nebo řad zámožnějších cizinců). Spolu se stárnutím populace se snižuje i průměrný počet členů pražské domácnosti. Kvalita a standardy bydlení na jednotlivce se tak zvyšují. V centrálních oblastech dochází k úbytku obytných bytů ve prospěch využití jejich lukrativní polohy pro kancelářské prostory, což vede k úbytku místních obyvatel. Centrální část je v posledních letech nejvíce ochromena vzrůstajícími nároky na dopravní obslužnost v důsledku každodenní dojížděky obyvatel do práce a koncentrací cestovního ruchu na velmi malém prostoru. Radikálně se tak snižuje kvalita životního prostředí a intenzita hluku překračující dovolené limity.

Do vzhledu města snad nejvýrazněji zasáhla výstavba panelových sídlišť v 70. a 80. letech. Právě oblasti sídlištních komplexů jsou nejsilněji zasaženy hrozbou zhoršujícího se sociálního statusu, dochází zde k dlouhodobému trendu stárnutí populace a odchodu vzdělanější vrstvy

obyvatel. Jejich mohutná výstavba nebyla často doprovázena stejně intenzivním dohledem na zajištění kvalitní občanské vybavenosti, což se spolu s nízkou kvalitou staveb a malou estetičností stává dnešním kamenem úrazu vedoucího k úpadku jejich sociálního statusu. V současné době probíhají pokusy o revitalizaci, které jsou jednak ekonomicky vysoce zátěžové a jejich efekt se nezdá natolik účinný. Další oblastí se snižujícím se sociálním statusem je především severovýchodní část Prahy, kde je nejnižší úroveň vysokoškolské populace, nezaměstnanost a největší podíl pracujících v průmyslu.

V Praze pomalu dochází k výrazného sociálně prostorovému rozvrstvení, přesto je prozatím sociální struktura jednotlivých správních obvodů stále ještě vyvážená. Příjmy pražských domácností dosahují nejvyšších hodnot v ČR, především díky nadprůměrným mzdám, zvýšenému podílu podnikatelských subjektů a vysoké vzdělanostní úrovni obyvatel. Podíl obyvatel s příjmy pod hranicí minima je ve srovnání s republikovou úrovní podprůměrný. Vzdělanostní a příjmová struktura obyvatelstva se začíná proměňovat, jedná se zejména o posilování vzdělanostní úrovně v suburbánních zónách města (jihozápad a jihovýchod) a její udržování v oblastech s vysokým sociálním statusem (severozápad). Rozhodujícím faktorem ve změnách je zejména nová výstavba rodinných domů nabízejících vyšší životní standard. Problémem je sociální degradace méně lukrativních a nekvalitních lokalit ve městě vedoucí ke koncentraci osob s nižšími příjmy. Budoucí hrozbu prostorové segregace sociálně potřebných skupin obyvatel může umocnit i minimální prevence vzniku deprivovaných lokalit a nízká snaha o řešení sociálního bydlení.

7. Seznam literatury

Citovaná literatura

- Andersen, H. S. (2003): Urban Sores – On the interaction between segregation, urban decay and deprived neighbourhood. Ashgate. Aldershot
- Blau, P. M. (1977). Inequality and heterogeneity: A primitive theory of social structure. New York: The Free Press.
- Boal, F.W. (1976): Ethnic residential segregation. In: D.T. Herbert and R.J. Johnston, Editors, Social Areas in Cities Vol. 1, Wiley, New York.
- Burjanek, A.(1997): Segregace. Demografie č. 2/1997. 423-439.
- Burjanek, A. (1997): „Segregace“. Sociologický časopis 33, č. 4, str. 423-434.
- Čtyroký, J. a kol. (2007): Územně analytické podklady hlavního města Prahy. kraj
- Feitosa, F. F.: Global and Local Spatial Indices of Urban Segregation. Instituto Nacional de Pesquisas Espaciais.
- Flek, M. (2003): Specifika pražské místní komunity a projekt kontinuálního sledování vývoje postojů Pražanů k aktuálním metropolitním událostem in VŠMVV Praha - Kolokvium 2003
- Frisbie, W. P., J. D. Kasarda (1988): „Spatial Processes“. Pp. 629–666 in Smelser, N., J. (ed.), Handbook of Sociology. Newbury Park, Beverly Hills, London, New Delhi: Sage Publications, Inc.
- Gordon, M. (1964): Stages of Assimilation.
- Gottdiener, M. (1994): The New Urban Sociology. McGraw-Hill, Inc. N.Y.
- Hrůza, J. (1989): Město Praha. Odeon. Praha
- Hrůza, J.; Borovička, B. (1977): Perspektivy rozvoje hlavního města Prahy. Sociologický časopis 1977, č. 1
- Huttman, E. D. (1991): Urban Housing Segregation of Minorities in Western Europe and the United States. Duke University Press.
- Charvát, F.; Večerník, J.(1977): Dynamika a reprodukce sociálně třídní struktury Prahy. Sociologický časopis 1977. č.1
- Ipsos Tambor (2007): Spokojenost občanů s prací Policie ČR.
- Kaňok, J. (1999): Tématická kartografie. Ostravská univerzita. Ostrava
- kol. autorů (1998): Dějiny Prahy. Paseka. Praha

- Marcuse, P. (1997): „The enclave, the citadel, and the ghetto. What has changed in the postfordist U.S. city.“ *Urban Affairs Review* 33, č. 2, str. 228-265.
- Massey, D. S., Denton, N. A. (1988): „The dimensions of residential segregation“. *Social Forces* 67, č. 2, str. 281-315
- Massey, D.S., Eggers, M.L. (1990): „The ecology of inequality: minorities and the concentration of poverty, 1970 – 1980.“ *The American Journal of Sociology* 95, č. 5, str. 1153-1188.
- Massey. S. (1981): *Social Class and Ethnic Segregation: A Reconsideration of Methods and Conclusions. American Sociological Review*, Vol. 46, No. 5., pp. 641-650.
- Matějů, P. (1980): Vývoj sociálně prostorové struktury Prahy v letech 1930-1970 ve světle faktorové analýzy. *Sociologický časopis* 1980, č. 6
- Matějů, P. (1977): Sociologické aspekty vývoje bydlení v Praze. *Sociologický časopis* 1997, č.1
- Modelové hodnocení kvality ovzduší na území hl. m. Prahy (projekt ATEM)
- Musterd, S., Ostendorf, W. (eds.) (1998): *Urban Segregation and the Welfare State. Inequality and Exclusion in Western Cities.* Routledge. London and New York.
- Musil, J. (1977): Demografická struktura a vývoj Prahy. *Sociologický časopis* 1980. č. 6.
- Musil, J. (2006): Prague returns to Europe. In Hamilton, I., Dimitriwska-Andrews, K., Pichler-Milanović (eds.) 2006. *Transformation of Cities in Central and Eastern Europe. Towards Globalization.* Tokyo: United Nation University Press
- Musil, J. (1967): *Sociologie soudobého města.* Sociologická knihovna. Nakladatelství Svoboda. Praha
- Musil, J. (1960): Vývoj demografické struktury Prahy. *Demografie* 1960. Praha
- Nightingale, C.H. (2003): A tale on three global ghettos, In *Journal of urban history*, Vol. 29 No. 3 , 257-271.
- Odbor územního plánu MHMP (2007): Územně analytické podklady hlavního města Prahy
- Ouředníček, M. (edit.) (2006): *Sociální geografie pražského městského regionu.* Univerzita Karlova v Praze Přírodovědecká fakulta – katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha
- Ouředníček, M. (2003): Suburbanizace Prahy. *Sociologický časopis* 39(2): 235-253.
- Pacione, M. (2005): *Urban geography – a global perspective.* Routledge. New York
- Daniels, P.; M. Bradshaw, D. Shaw, J. Sidaway (2005) – *An introduction to Human Geography Issues for the 21th Century*, Sec. Edition – Pearson Preice hall, str. 474

Sčítání lidí, domů a bytů 1991, Praha, Městská statistická správa v hl. městě Praze, 1992 – 1993

Sčítání lidí, domů a bytů k 1.3. 2001 – Základní informace o obcích – hl. město Praha (2003), Český statistický úřad. Praha

Schwab, W. A. (1992): The Sociology of Cities. Prentice Hall, N. Jersey.

Statistická ročenka. Hlavního města Prahy 2006 - ČSÚ, Krajská správa hl. m. Praha. Praha, prosinec 2006

Strategický plán hl.města Prahy

Sýkora, L. (2002): Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Ústav pro ekopolitiku, o.p.s. Praha

Sýkora, L.; Hrychová, H. (2002): Percepce a hodnocení proměn v prostorové struktuře Prahy. Urbanismus a územní rozvoj – Ročník V. číslo 1/2002.

Sýkora, L.; Temelová, J. (2005): Prevence prostorové segregace. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj. Praha

Šilhánková, Vladimíra a kol. (2007): Suburbanizace – hrozba fungování (malých) měst. Civitas per Populi. Hradec Králové

Územní plán hl. města Prahy

Velký sociologický slovník (1997) Karolinum. Praha.

Wirth, L. (1971): The Ghetto Cliffs.

Další použitá literatura

Bagnasco, A.; Le Gales, P. (2000): Cities in Contemporary Europe. Cambridge University Press.

Bernard, H. R. (2000): Social Research Methods. Sage Publications. Thousand Oaks.

Castells, M. (1999): The Informational City. Blackwell Publishers. Massachusetts.

Denton, N.; Massey, D. (2003): American Apartheid – Segregation and the Making of the Underclass. Harvard University Press. Cambridge, Massachusetts

Douglas S. Massey; Nancy A. Denton (1988): Suburbanization and Segregation in U.S. Metropolitan Areas, *The American Journal of Sociology*, Vol. 94, No. 3. pp. 592-626.

Douglas S. Massey; Mitchell L. Eggers (1990) : The Ecology of Inequality: Minorities and the Concentration of Poverty, 1970-1980, The American Journal of Sociology, Vol. 95, No. 5., pp. 1153-1188.

Dreier, P. (2004): Place matters - Metropolitics for the Twenty-first Century. University of Kansas

Duncan, O. D., Duncan, B. (1955): A methodological analysis of segregation indexes. American Sociological Review 20, str. 210-217.

Goetz, E.G. (2003): Clearing the Way – Deconcentrating the Poor in Urban America. The Urban Institute Press. Washington

Hendl, J. (2004): Přehled statistických metod zpracování dat. Portál,s.r.o. 2004. Praha

Jacobs, J. (1992): The Death and Life of Great American Cities. Vintage books. New York

Linhart, J.; Rak, V.; Voženílek, J. (1977): Sociální aspekty ekologické zónace hlavního města Prahy. Sociologický časopis 1997, č.1

Logan, J. L.; Molotch, H. L. (1987): Urban Frotunes – The Political Economy of Place. University of California Press. Berkeley

Lux, M., Sunega, P., Kostecký, T., Čermák, D. (2003): Standardy bydlení 2002/03. Finanční dostupnost a postoje občanů. Sociologický ústav AV ČR. Praha.

Sassen, S. (1996): „Cities and communities in the global economy.“ American Behavioral Scientist 39, č. 5, str. 629–639.

Sassen, S. (1991): The Global City. Princenton University Press. Princeton.

Sýkora, L. (1999): „Processes of Socio-Spatial Differentiation in a Post-Communist Prague.“ Housing Studies 14, č. 5, str. 677-699.

Wilson, W.J. (1997): When Work Dissappears – The World of the New Urban Poor. Vintage books edition. New York

Internetové zdroje:

Internetový server hlavního města Prahy – www.praha-mesto.cz

Internetový server městské části Praha 1 – www.praha1.cz

Internetový server městské části Praha 2 – www.praha2.cz

Internetový server městské části Praha 3 – www.praha3.cz

Internetový server městské části Praha 4 – www.praha4.cz

Internetový server městské části Praha 5 – www.praha5.cz

Internetový server městské části Praha 6 – www.praha6.cz

Internetový server městské části Praha 7 – www.praha7.cz
Internetový server městské části Praha 8 – www.praha8.cz
Internetový server městské části Praha 9 – www.praha9.cz
Internetový server městské části Praha 10 – www.praha10.cz
Internetový server městské části Praha 11 – www.praha11.cz
Internetový server městské části Praha 12 – www.praha12.cz
Internetový server městské části Praha 13 – www.praha13.cz
Internetový server městské části Praha 14 – www.praha14.cz
Internetový server městské části Praha 15 – www.praha15.cz
Internetový server městské části Praha 16 – www.mcpraha16.cz
Internetový server městské části Praha 17 – www.web.repy.cz
Internetový server městské části Praha 18 – www.letnany.cz
Internetový server městské části Praha 19 – www.praha19.cz
Internetový server městské části Praha 20 – www.pocernice.cz
Internetový server městské části Praha 21 – www.praha21.cz
Internetový server městské části Praha 22 – www.praha22.cz
Internetový server Ministerstva práce a sociálních věcí – www.mpsv.cz
Integrovaný portál MPSV – <http://portal.mpsv.cz>
Internetový server Ministerstva vnitra – www.mvcr.cz
Internetový server Ministerstva financí – www.mfcr.cz
Internetový server Ministerstva pro místní rozvoj – www.mmr.cz
Internetový server Policie ČR – www.mvcr.cz
Internetový server Městské Policie Praha – www.mppraha.cz
Ústav pro informace ve vzdělání - www.uiv.cz
Útvar rozvoje hlavního města Prahy – www.urm.cz

8. Profily 22 správních obvodů hlavního města Prahy

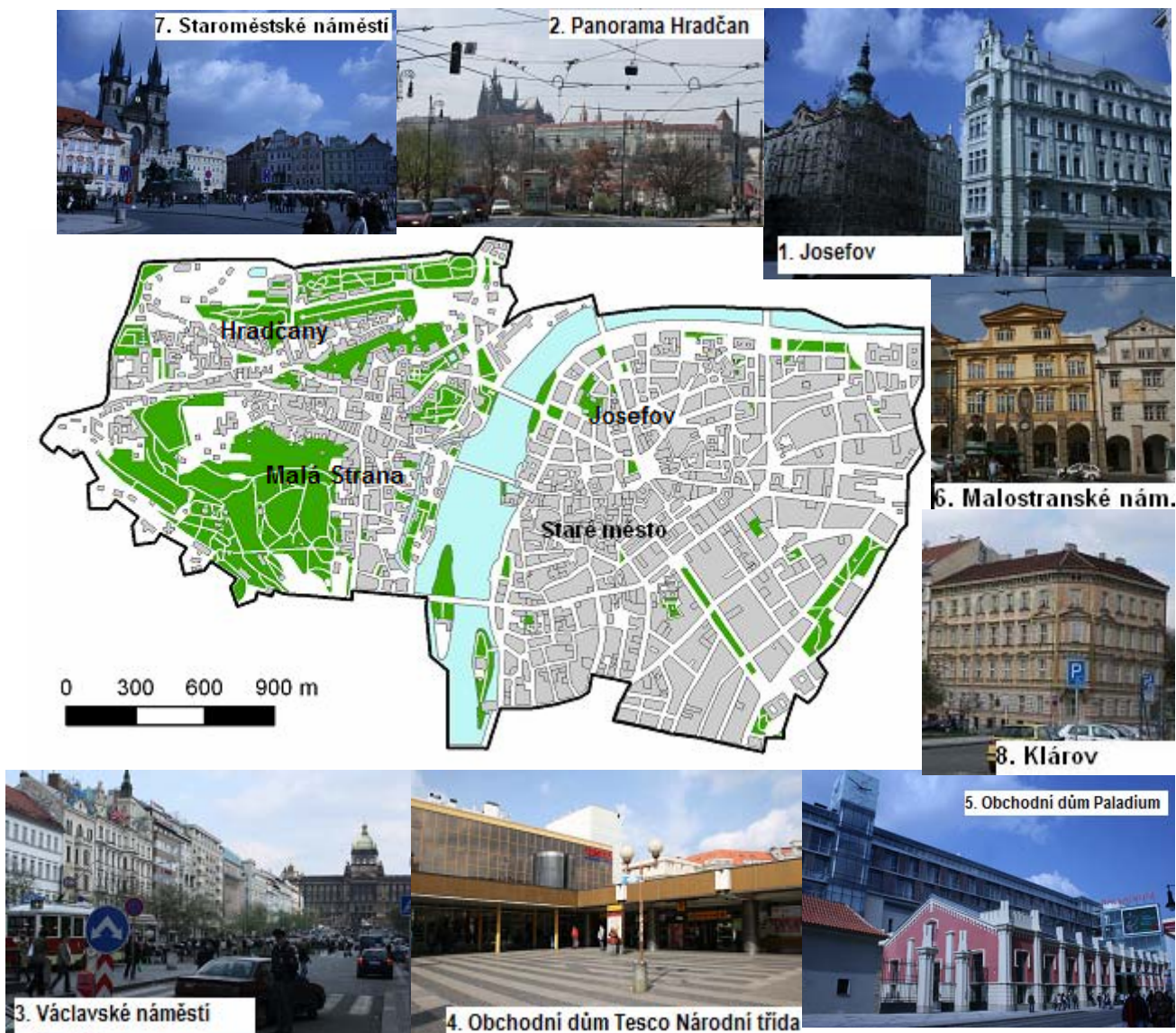
Následující kapitoly přibližují detailněji strukturu obyvatelstva a typu zástavby 22 pražských správních obvodů. Každý profil obsahuje přehledovou tabulku se základními sociodemografickými ukazateli pro obyvatelstvo a strukturu místní zástavby. V tabulce jsou dále pro přehlednost o vývoji oblasti uvedeny časové řady počtu obyvatel, domů a bytů v jednotlivých obvodech. Zdrojem pro statistické ukazatele jsou, stejně jako v předchozí analýze, použity výsledky ze Sčítání lidí, domů a bytů z roku 2001. Zdrojem pro vývojové řady o počtu obyvatel, domů a bytů pocházejí ze Sčítání z roků 1961, 1970, 1980, 1991 a 2001. Údaje o počtu obyvatel v roce 2006 pocházejí ze Statistické ročenky hl. města Prahy. Každý profil je kromě statistických přehledů doplněn informativním textem, který si neklade nárok na úplný popis lokality, ale měl by především vytvořit základní představu o jejím charakteru – typologii zástavby a strukturu místního obyvatelstva. Komentář si proto všímá dle autorky nejvýznamnějších znaků oblasti a spolu s mapou a fotografiemi se snaží dotvořit studii o komplexní záběr.

8.1. Profil správního obvodu - Praha 1

	Název	Praha 1	Správní obvod zahrnuje:	Josefov, Hradčany, Staré Město, Malá Strana, Nové Město, Holešovice, Vinohrady		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	550 ha	Hustota obyvatelstva	6 287	Počet cenзовých domácností	17 063
	Počet obyvatel	34 581	Z toho žen	18 343	Průměrný věk obyvatel	43,0
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	11,7 %	23,3 %	30,3%	6,0 %	24,2 %	
	Míra ekonomické aktivity	53,5 %	Zaměstnanci z EA	66,4 %	Nezaměstnaní	880
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	35,1 % (14,5 %)	17,5 % (9,1%)	5,7	41,7 %	2,25	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
79 581	66 079	52 719	42 590	43 581	31 223	
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	2 084				
	Podíl rodinných domů	7,7%	Podíl panelových domů	0,2%	Průměrné stáří domů	89,1
	Počet bytů	17 505	V rodinných domech	231		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	2,5%	1,5%	86,3%	1,1%	3,2%	
	Počet osob na 1 byt	2,25	Obytná plocha v m2 na osobu	22,1	Počet obytných místností na byt	2,27
	Index vybavenosti		88,6	Počet zařízení občanské vybavenosti		321
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	2 517	2 434	2 145	2 025	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	--	20 027	17 701	15 164	

Správní obvod Prahy 1 je z 84% celkového území zastavěný. Stavby v tomto správní obvodu patří mezi jedny z nejstarších budov v celé Praze, 88% z nich bylo postaveno do roku 1945. Z dlouhodobého hlediska klesá počet obyvatel žijících na Praze 1. To je zapříčiněno zejména přestavbou mnoha obytných domů pro jiné využití (např. kancelářské prostory). Pokles počtu trvale obydlených bytů rovněž v každém desetiletí klesne zhruba o 3 tisíce. Co se týče

struktury obyvatelstva, žijí na Praze 1 především lidé s vyšším vzděláním (pražský nadprůměrný počet VŠ vzdělaných) a většinu tvoří domácnosti jednotlivců. Pro Prahu 1 je stejně jako pro většinu centrálních částí charakteristické stárnutí obyvatel (vysoký průměrný věk obyvatel, odchod mladých obyvatel do zázemí města). Praha 1 leží v centrální části města, proto je tento obvod velmi zatížen každodenní dojížděnkou obyvatel do zaměstnání a škol (dojíždějící trojnásobně převyšují počet obyvatel), což vytváří vysoké nároky na dobrou dopravní obslužnost a radikálně snižuje kvalitu životního prostředí. Praha 1 je pro své historické památky rovněž velmi zatížená cestovním ruchem, což podmiňuje i zvýšenou míru pouliční kriminality. Rizikovými oblastmi Prahy 1 jsou zejména oblasti v okolí stanice Metra Národní třída a Hlavní nádraží (v současné době dochází k rozsáhlé revitalizaci). Praha 1 má velmi kvalitní strukturu občanské vybavenosti (centrum mnoha kulturních a vzdělávacích zařízení).

8.2. Profil správního obvodu - Praha 2

	Název	Praha 2	Správní obvod zahrnuje:	Vinohrady, Vyšehrad, Nové Město, Nusle		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	419 ha	Hustota obyvatelstva	12 173	Počet cenзовých domácností	25 542
	Počet obyvatel	51 003	Z toho žen	27 261	Průměrný věk obyvatel	43,0
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	13,1 %	26,2 %	30,2%	5,9 %	21,1 %	
	Míra ekonomické aktivity	53,0 %	Zaměstnanci z EA	69,5 %	Nezaměstnaní	1 443
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	36,3 % (14,8 %)	16,6 % (9,2%)	4,8	42,3 %	2,18	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	106 022	92 206	75 960	61 873	51 003	47 063
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	2 214				
	Podíl rodinných domů	1,7%	Podíl panelových domů	0,3%	Průměrné stáří domů	85,7
	Počet bytů	26 625	V rodinných domech	54		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	2,1%	6,0%	81,3%	2,6%	4,6%	
	Počet osob na 1 byt	2,18	Obytná plocha v m2 na osobu	20,8	Počet obytných místností na byt	2,12
	Index vybavenosti		83,6	Počet zařízení občanské vybavenosti		190
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	2 479	2 323	2 152	2 188	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
--	--	29 614	26 168	23 128		

Praha 2 je jedním ze správních obvodů s nejvyšší hustotou obyvatelstva v Praze. Z hlediska zástavby zde lze vysledovat několik historických období. Území pokrývá části centrálního historického jádra a zároveň i hustě osídlenou strukturu bloků klasických činžovních domů (viz průměrný věk domů). Z hlediska vývoje sociodemografických ukazatelů místní populace, můžeme konstatovat, že dochází k ubývání počtu obyvatel (za poslední 30 let o celou

polovinu) a stárnutí populace (vysoký průměrný věk obyvatel). Obyvatelstvo dosahuje úrovně vzdělání nad celoměstským průměrem. Jsou zde v nadprůměrné míře rovněž zastoupeny domácnosti jednotlivců. Oblast je formována zejména tlakem komerční sféry na využití každého zastavěného metru, což jde proti zájmům místních obyvatel o zkvalitnění bytového fondu a veřejného prostranství. Zátěžová je pro oblast zejména doprava, která překračuje optimální únosnost území (kritická lokalita např.: I.I.Pavlova) – překračování hluku a exhalací. Další slabou stránkou jsou časté projevy vandalizmu a kumulace sociálních problémů ve vybraných lokalitách (zejména Karlovo náměstí). Negativní kvalitu životního prostředí jistou měrou vyvažují městské parky (Vyšehradské sady).

8.3. Profil správního obvodu - Praha 3

	Název	Praha 3	Správní obvod zahrnuje:	Žižkov, Vinohrady, Vysočany, Strašnice		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	650 ha	Hustota obyvatelstva	11 206	Počet cenзовých domácností	37 978
	Počet obyvatel	72 840	Z toho žen	39 095	Průměrný věk obyvatel	42,9
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	14,9 %	29,1 %	30,1%	5,2 %	18,3 %	
	Míra ekonomické aktivity	52,6 %	Zaměstnanci z EA	72,5 %	Nezaměstnaní	2 682
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	34,8 % (13,7 %)	16,0 % (9,0%)	4,4	44,9 %	2,07	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	124 035	112 146	92 338	81 927	72 840	69 939
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	2 957				
	Podíl rodinných domů	17,9%	Podíl panelových domů	7,0 %	Průměrné stáří domů	68,5
	Počet bytů	38 726	V rodinných domech	775		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	2,7%	10,5%	69,2%	6,0%	8,1%	
	Počet osob na 1 byt	2,07	Obytná plocha v m2 na osobu	18,0	Počet obytných místností na byt	1,87
	Index vybavenosti		77,9	Počet zařízení občanské vybavenosti		129
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	3 325	2 975	2 892	2 899	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	--	39 752	37 919	35 043	

Praha 3 navazuje na historický střed města a její velká část spadá do ochranného pásma městských památkových zón (MPZ Vršovice, Vinohrady, Žižkov). Stavebním kamenem je tradiční bloková zástavba různých typů a rozměrů vznikající po celou historii území. Bloková zástavba je doprovázena plochami zeleně (Olšanské hřbitovy, Vítkov apod.) a prostorem nákladového nádraží. Převážná část území má všeobecně obytný charakter. Obslužné funkce

se kumulují u významných dopravních spojnic (Seifertova, Koněvova). Charakteristickým rysem území je zvýšený výskyt brownfields. Demografický potenciál obyvatelstva je velmi nízký, dlouhodobě klesá počet místních obyvatel, vzdělanostní potenciál je podprůměrný a z profesní struktury jsou nadprůměrně zastoupeny dělnické profese, narůstá také podíl obyvatel v důchodovém věku. Z hlediska budoucího vývoje lze predikovat zvyšování rozdílů mezi chudými a ekonomicky silnými skupinami obyvatel doprovázené vznikem sociálního napětí. Vyšší koncentrace sociálně slabého obyvatelstva je v oblasti Havlíčkovo náměstí, naopak sociálně silné domácnosti jsou v oblastech Na Krejčárku. Oblast Prahy 3 je charakteristická výrazně sníženou bezpečností v důsledku návaznosti na centrální část, vlivem existence relativně silné skupiny sociálně neintegrovaného obyvatelstva, vysokého podílu přechodně bydlícího obyvatelstva a výskytu prázdných nevyužitých ploch (zejména dolní Žižkov).

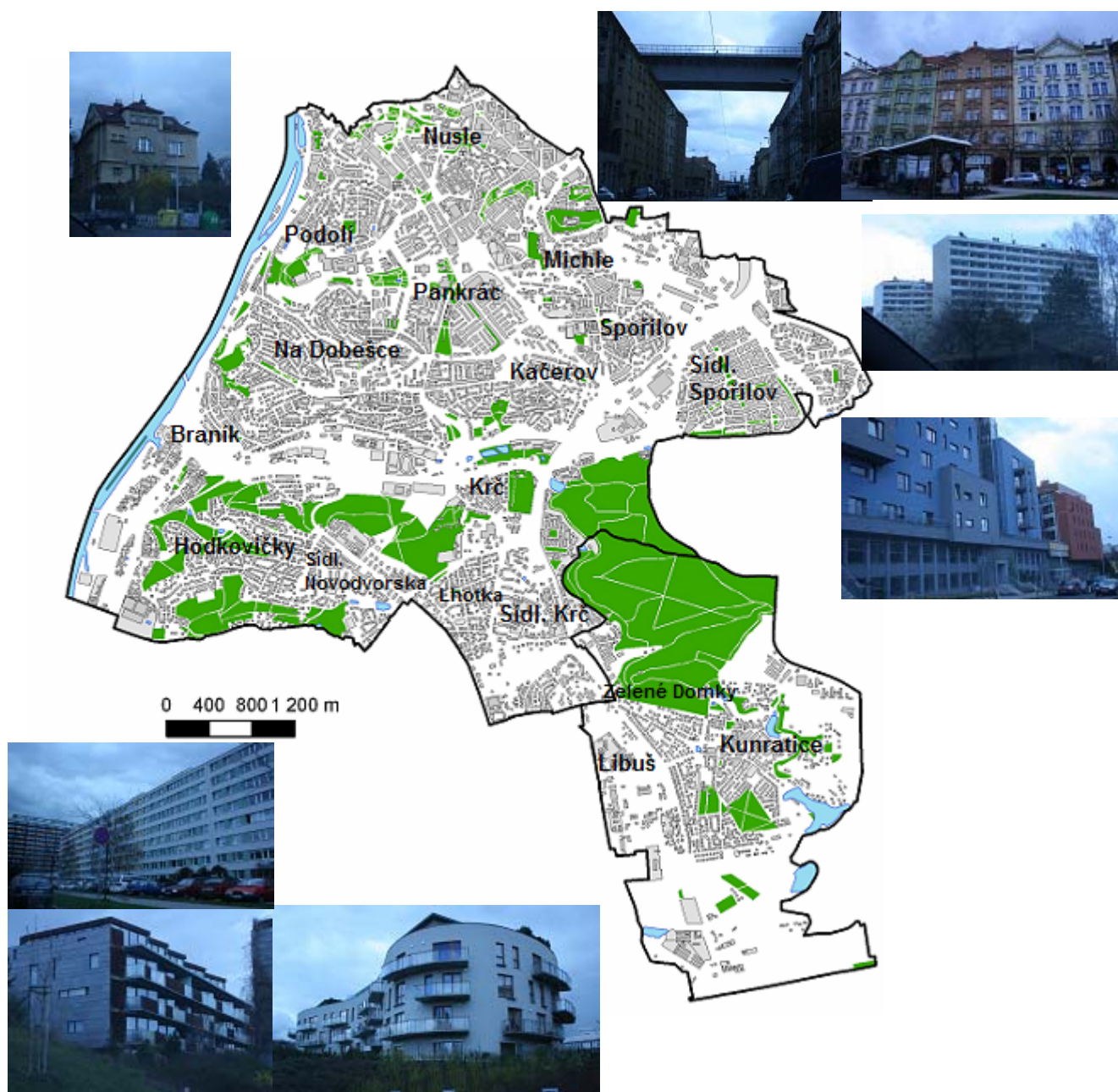

8.4. Profil správního obvodu - Praha 4

	Název	Praha 1	Správní obvod zahrnuje:	Lhotka, Hodkovičky, Braník, Krč, Michle, Podolí, Záběhlce, Nusle, Vinohrady, Kunratice		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	3 230 ha	Hustota obyvatelstva	4 244	Počet cenзовých domácností	68 199
	Počet obyvatel	137 067	Z toho žen	72 801	Průměrný věk obyvatel	43,6
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	13,0 %	28,0 %	30,8%	5,7 %	20,6 %	
	Míra ekonomické aktivity	51,7 %	Zaměstnanci z EA	73,5 %	Nezaměstnaní	3 606
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	41,5 % (14,9 %)	15,0 % (8,5%)	3,6%	40,0 %	2,18	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	137 022	171 824	168 215	147 029	137 067	136 139
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	10 294				
	Podíl rodinných domů	59,7%	Podíl panelových domů	11,9%	Průměrné stáří domů	51,0
	Počet bytů	70 139	V rodinných domech	8 487		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	10,7 %	18,2%	34,8%	11,3%	19,6%	
	Počet osob na 1 byt	2,18	Obytná plocha v m2 na osobu	18,2	Počet obytných místností na byt	2,23
	Index vybavenosti		86,9	Počet zařízení občanské vybavenosti		340
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	8 774	9 266	9 466	9 659	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	--	65 357	64 438	62 505	

Praha 4 je velmi rozmanitým správním obvodem – její území pokrývá velmi lukrativní lokality čtvrtí rodinných vil stejně tak i sídlištních komplexů. Z hlediska počtu obyvatel se jedná o jednu z největších částí města. Obyvatelstvo Praha 4 je charakteristické vysokým podílem vysokoškolsky vzdělaných s vyšším věkovým průměrem. Praha 4 od počátku zaznamenávala kontinuální růst počtu obyvatel až do 80. let, kdy se vývoj obrátil a počty

místních obyvatel se začaly snižovat. Z hlediska zástavby v obvodu převažují stavby nízkopodlažních rodinných domů (60%), oblasti jsou kromě několika velkých obslužných center charakteristické monofunkčním charakterem zástavby. Tyto oblasti vybudované na kopcovitém terénu pravého břehu Vltavy patří k jedním z atraktivních lokalit v Praze – Podolí, Braník, Hodkovičky. V oblasti se dále nachází množství vysokopodlažních panelových sídlišť (sídlíště Pankrác, sídlíště Novodvorská, sídlíště Spořilov, sídlíště Krč). Praha 4 je ve své jižní části bohatá na městskou zeleň, zejména se jedná o rozsáhlý Kunratický les. Praha 4 je podobně jako centrální obvody negativně ovlivněna dopravou, velkou překážku vytvářejí dopravní tepny (Barrandovský most), které pro jednotlivé čtvrtě tvoří prostorové bariéry v napojení na ostatní části, a také způsobuje nadměrnou zátěž pro kvalitu ovzduší.

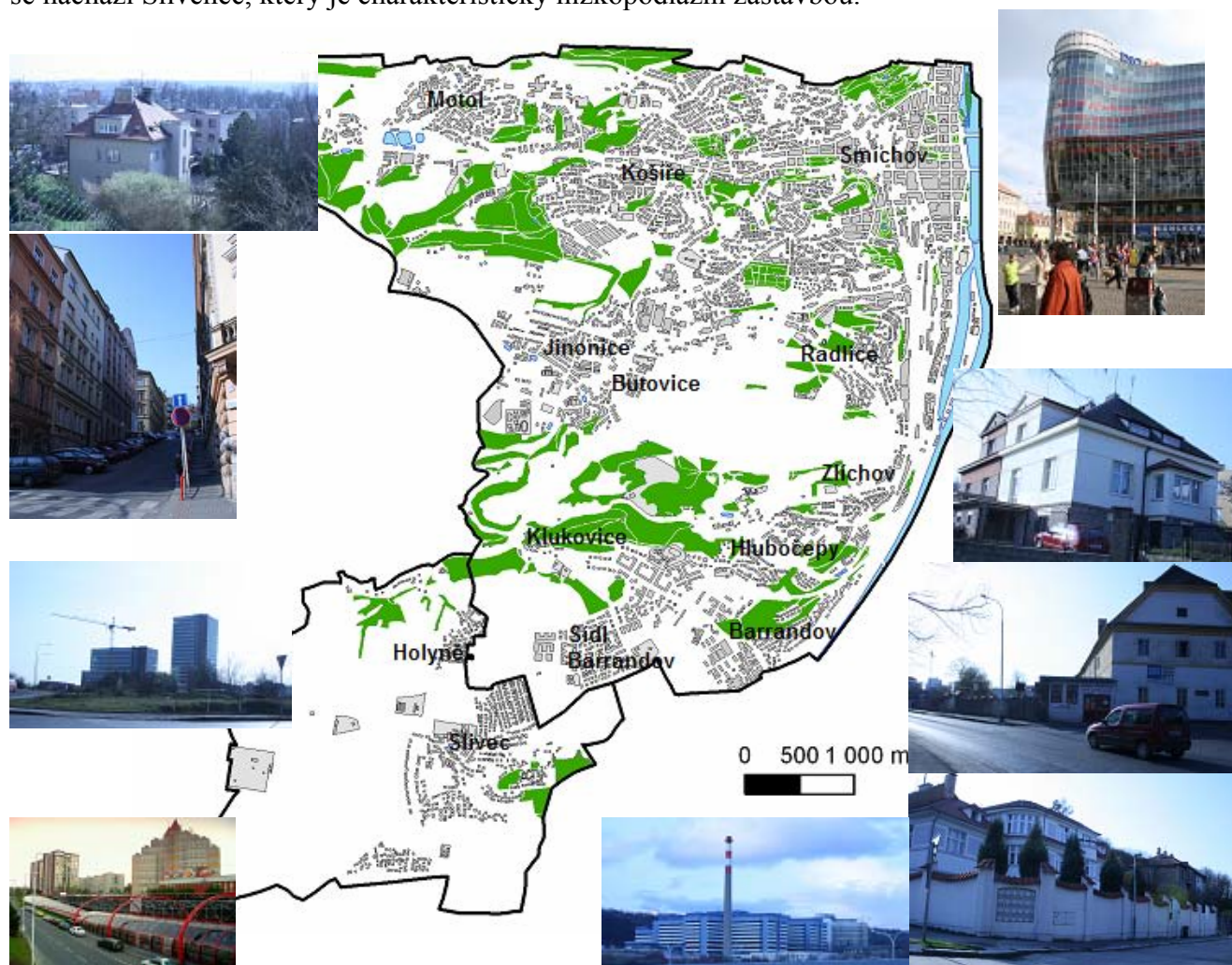

8.5. Profil správního obvodu - Praha 5

	Název	Praha 5	Správní obvod zahrnuje:	Hlubočepy, Jinonice, Radlice, Košíře, Smíchov, Motol, Břevnov, Malá Strana, Slivenec		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	3 538 ha	Hustota obyvatelstva	2 238	Počet cenзовých domácností	36 912
	Počet obyvatel	79 164	Z toho žen	41 724	Průměrný věk obyvatel	39,8
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	14,9 %	26,3 %	30,2%	5,4 %	20,6 %	
	Míra ekonomické aktivity	54,0%	Zaměstnananci z EA	73,1%	Nezaměstnaní	2 401
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	41,8 % (19,7 %)	17,0 % (10,3%)	3,2 %	38,0 %	2,33	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	100 815	87 430	80657	78 638	79 164	82 760
	Počet domů	6 625				
Vybrané ukazatele bytového fondu	Podíl rodinných domů	55,7%	Podíl panelových domů	8,8%	Průměrné stáří domů	55,9
	Počet bytů	38 569	V rodinných domech	5 410		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	12,4%	8,7%	59,9%	12,3%	0,9%	
	Počet osob na 1 byt	2,33	Obytná plocha v m2 na osobu	19,2	Počet obytných místností na byt	2,35
	Index vybavenosti		89,5	Počet zařízení občanské vybavenosti		144
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	5 557	5 720	5 999	6 203	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	--	31 450	32 190	33 666	

Praha 5 je významným obvodem ležícím na západním břehu řeky Vltavy, charakterem se jedná rovněž o pestrou čtvrť, v níž se nacházejí jak „dobré“, tak i „horší adresy“. Z hlediska vývoje počtu obyvatel dochází dlouhodobě spíše k poklesu. Žije zde velké procento vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, věkový průměr je nízký a nejčastějším typem rodinného uspořádání je úplná rodina (přesto velké procento domácnosti jednotlivců). Je zde zvýšené procento nezaměstnanosti. Oblast se dělí na několik specifických čtvrtí. Smíchov, původně

dělnická lokalita, tvoří povětšinou zástavba bloků činžovních domů. V některých částech dochází ke koncentraci sociálně patologických jevů (křižovatka obchodních center Anděl, Smíchovské nádraží – plánována revitalizace nádražních ploch, části Plzeňské ulice). Oblast s ohledem na svou narůstající tranzitivní funkci je velmi zatížena znečišťováním ovzduší - dopravou. Další čtvrti jsou Košíře, většina zástavby byla vybudována před druhou světovou válkou – vícepatrové činžovní domy, ve svazích umístěné vily s historickými zahradami (v současné době umístěno několik velvyslanectví), místy se objevují ojedinělé panelové domy. Košíře mají rovněž tranzitní charakter, je zde dobrá veřejná vybavenost a plochy zeleně. Motol - v 60. letech zde byla vybudována nemocnice, dnes má tato rozsáhlá stavba celorepublikový význam. Radlice plní obytnou (převaha rodinných domů a městských činžovních domů) a tranzitní funkci. Jinonice jsou především vilovou čtvrtí (mj. i areál UK). Barrandov má rovněž jako celá Praha 5 tranzitní charakter, typologií se rozděluje na starý Barrandov – luxusní lokalitu původně vybudovanou jako malé zahradní město (Barrandovské terasy – v 30. a 40. letech velký společenský význam) a na nový Barrandov – rozsáhlé panelové sídliště (zlepšení úrovně vybudováním nového tramvajového pásu). Na jihu Prahy 4 se nachází Slivenec, který je charakteristický nízkopodlažní zástavbou.

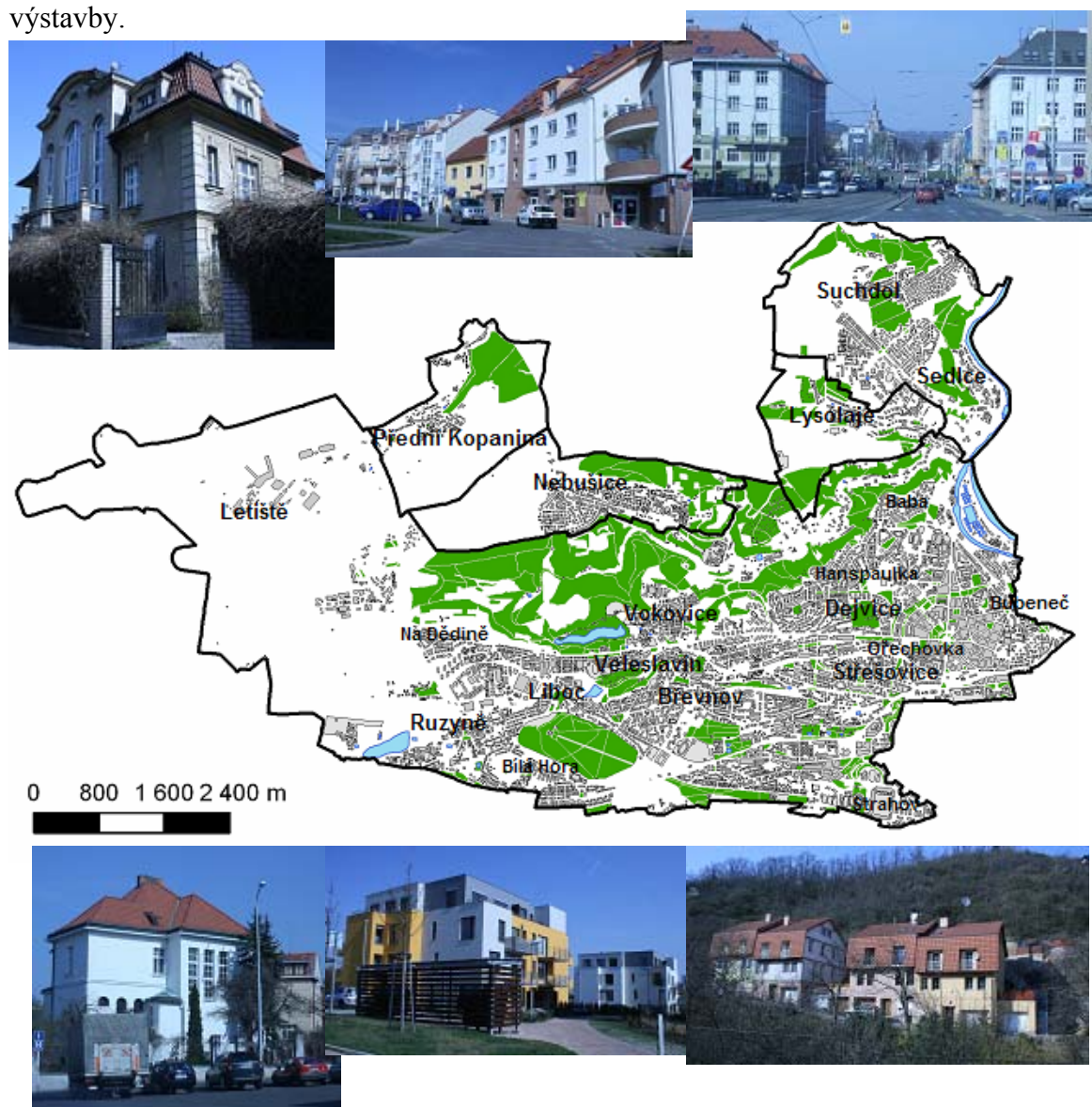
8.6. Profil správního obvodu - Praha 6

	Název	Praha 6	Správní obvod zahrnuje:	Ruzyně, Liboc, Břevnov, Veleslavín, Vokovice, Dejvice, Střešovice, Bubeneč, Smíchov, Hradčany, Sedlec, Suchdol, Lysolaje, Nebušice, Přední Kopanina		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	5 614 ha	Hustota obyvatelstva	1 955	Počet cenзовých domácností	51 639
	Počet obyvatel	109 741	Z toho žen	58 259	Průměrný věk obyvatel	43,8
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	12,6 %	24,2 %	30,6%	5,5 %	25,2 %	
	Míra ekonomické aktivity	50,7 %	Zaměstnanci z EA	73,4 %	Nezaměstnaní	2 415
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	43,7 % (16,4 %)	15,7 % (8,6%)	4,3 %	36,3 %	2,29	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	140 132	147 479	130 705	117 877	109 741	109 497
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	11 474				
	Podíl rodinných domů	65,8%	Podíl panelových domů	6,4%	Průměrné stáří domů	55,2
	Počet bytů	52 447	V rodinných domech	11 322		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	18,1%	12,3 %	45,9%	8,3%	7,8%	
	Počet osob na 1 byt	2,29	Obytná plocha v m2 na osobu	19,8	Počet obytných místností na byt	2,36
	Index vybavenosti		91,2	Počet zařízení občanské vybavenosti		243
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	9 991	10 299	10 539	10 698	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	--	48 652	49 200	47 035	

Praha 6 je oblast s vysokým sociálním statusem, odpovídá tomu jak luxusní charakter zástavby některých jejích částí, tak i struktura obyvatelstva. Je zde vysoký podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, domácnosti dosahují vysoké životní úrovně a prostředí nabízí široké spektrum občanské vybavenosti, je zde kvalitní životní prostředí v důsledku

podílu zeleně (oblasti Divoká Šárka, Džbán, zahrady u domů). Typologií výstavby tvoří většinou rozvolněná zástavba rodinných domů s prvky zeleně s minimálním podílem panelových domů. Negativní demografickým trendem, který je pro Prahu 6 typický, je stárnutí místní populace.

Větší čtvrtí Prahy 6 jsou Dejvice, jde o relativně luxusní rezidenční čtvrť – vily velmi silných ekonomických tříd obyvatel, rezidence velvyslanectví (zejména Hanspaulka), v současnosti čtvrti dominuje areál vysoké školy. Kvalitu životního prostředí zde narušuje rušná Evropská třída. Typologií zástavby jsou Dejvicím podobné Střešovice. Smíšená zástavba rodinných a panelových domů je typičtější pro lokalitu Vokovic a Veleslavína (sídlíště Červený vrch), v obou těchto oblastech jsou výhledově plánovány nové obytné plochy. Další částí je oblast původní obce Břevnov, během výstavby sídlíště a dopravního tahu v 20. století došlo v této lokalitě k výraznému narušení místní zástavby. Další částí je Suchdol, tato oblast je charakteristická starším typem zástavby nízkopodlažních rodinných domů s dostatkem ploch zeleně. V posledních letech se rozrůstá nová výstavba rodinných domů v zázemí původní výstavby.

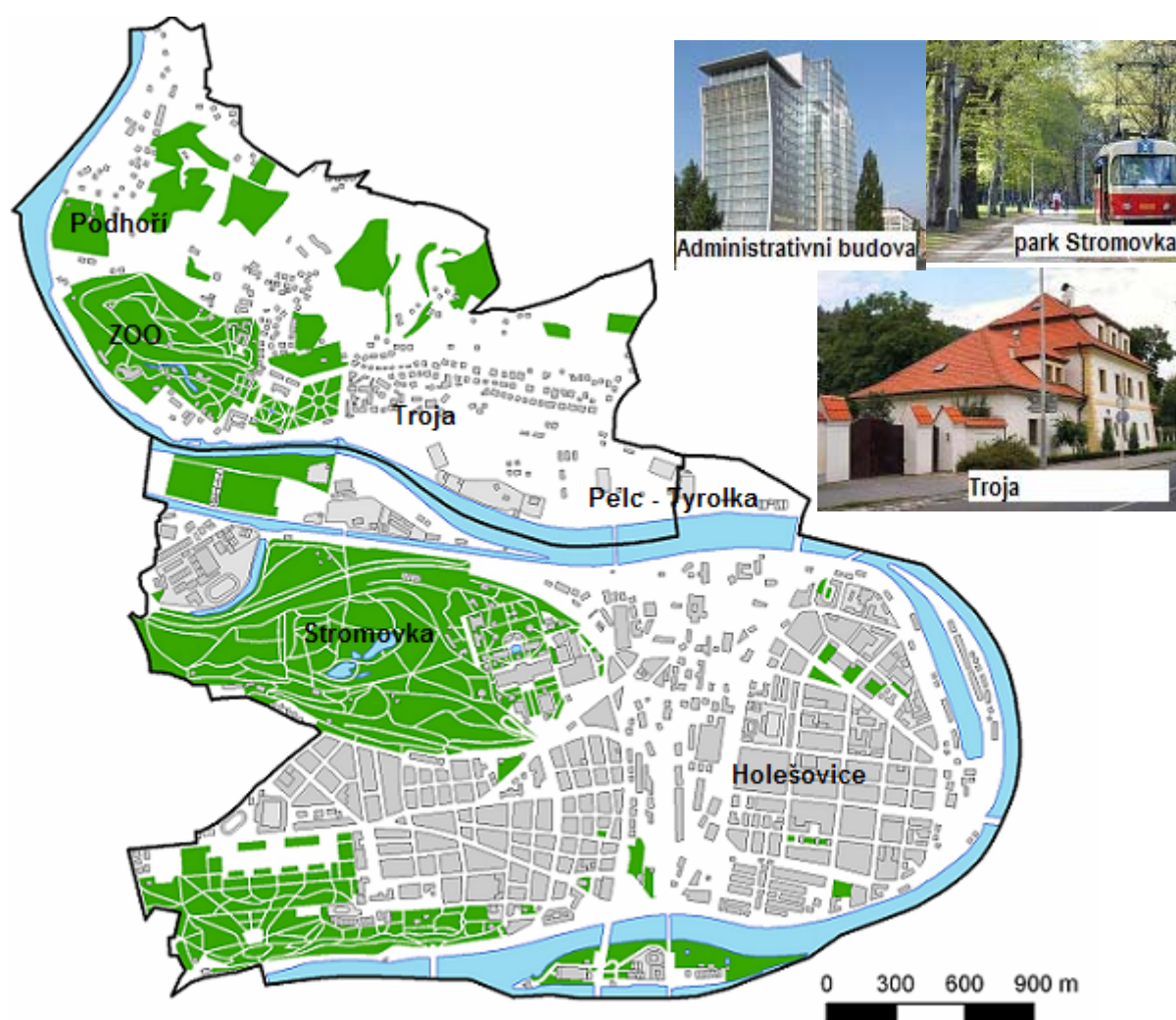

8.7. Profil správního obvodu - Praha 7

	Název	Praha 7	Správní obvod zahrnuje:	Bubeneč, Holešovice, Libeň, Troja		
Výbrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	1 050 ha	Hustota obyvatelstva	3 977	Počet cenзовých domácností	21 053
	Počet obyvatel	41 755	Z toho žen	22 347	Průměrný věk obyvatel	42,8
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	14,4 %	28,7 %	30,3%	5,4 %	18,9 %	
	Míra ekonomické aktivity	53,1 %	Zaměstnanci z EA	71,5 %	Nezaměstnaní	1 481
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	36,0 % (14,7 %)	16,9 % (9,2%)	5,3	41,8 %	2,13	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	78 227	69 523	57 037	47 029	41 755	40 527
Výbrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	1 666				
	Podíl rodinných domů	12,6%	Podíl panelových domů	1,6%	Průměrné stáří domů	76,1
	Počet bytů	21 666	V rodinných domech	281		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	2,2	8,5	75,3	2,1	7,8	
	Počet osob na 1 byt	2,13	Obytná plocha v m2 na osobu	19,0	Počet obytných místností na byt	1,89
	Index vybavenosti		79,5	Počet zařízení občanské vybavenosti		83
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	2 007	1 721	1 587	1 612	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	--	23 214	20 993	19 429	

Praha 7 je jedním ze správních obvodů s nejvyšším podílem zeleně, kterou tvoří oblast Letné, park Stromovka s celoměstským významem, zoologická a botanická zahrada v Troji. Sociodemografické ukazatele naznačují podobný směr vývoje jako u centrálních městských částí - dlouhodobý pokles počtu obyvatel, který naznačuje i stárnutí místní populace (vysoký průměrný věk), největší podíl mají domácnosti jednotlivců. Typologií zástavby se jedná

o jednu z kvalitních lokalit – převládá zde rozvolněná zástavba nízkopodlažních rodinných domů s vlastní zahradou (Troja) nebo bloková výstavba činžovních domů (Holešovice). Oblast Holešovic, původně významné průmyslové předměstí Prahy, vytváří v dnešní době významný rozvojový potenciál, především revitalizací a přestavbou brownfields (oblasti starých doků a skladů). V těchto oblastech se nacházejí velké možnosti pro výstavbu bytových a polyfunkčních domů (Holešovice – Bubny). V posledních letech došlo k výstavbě několika administrativních komplexů (River city, Arena pivovar Holešovice, Lighthouse Vltava towers). Holešovické nádraží tvoří jeden z významných dopravních uzlů mezinárodní železniční sítě v Praze, v jeho okolí však dochází ke koncentraci sociálně patologických jevů – bezdomovectví.

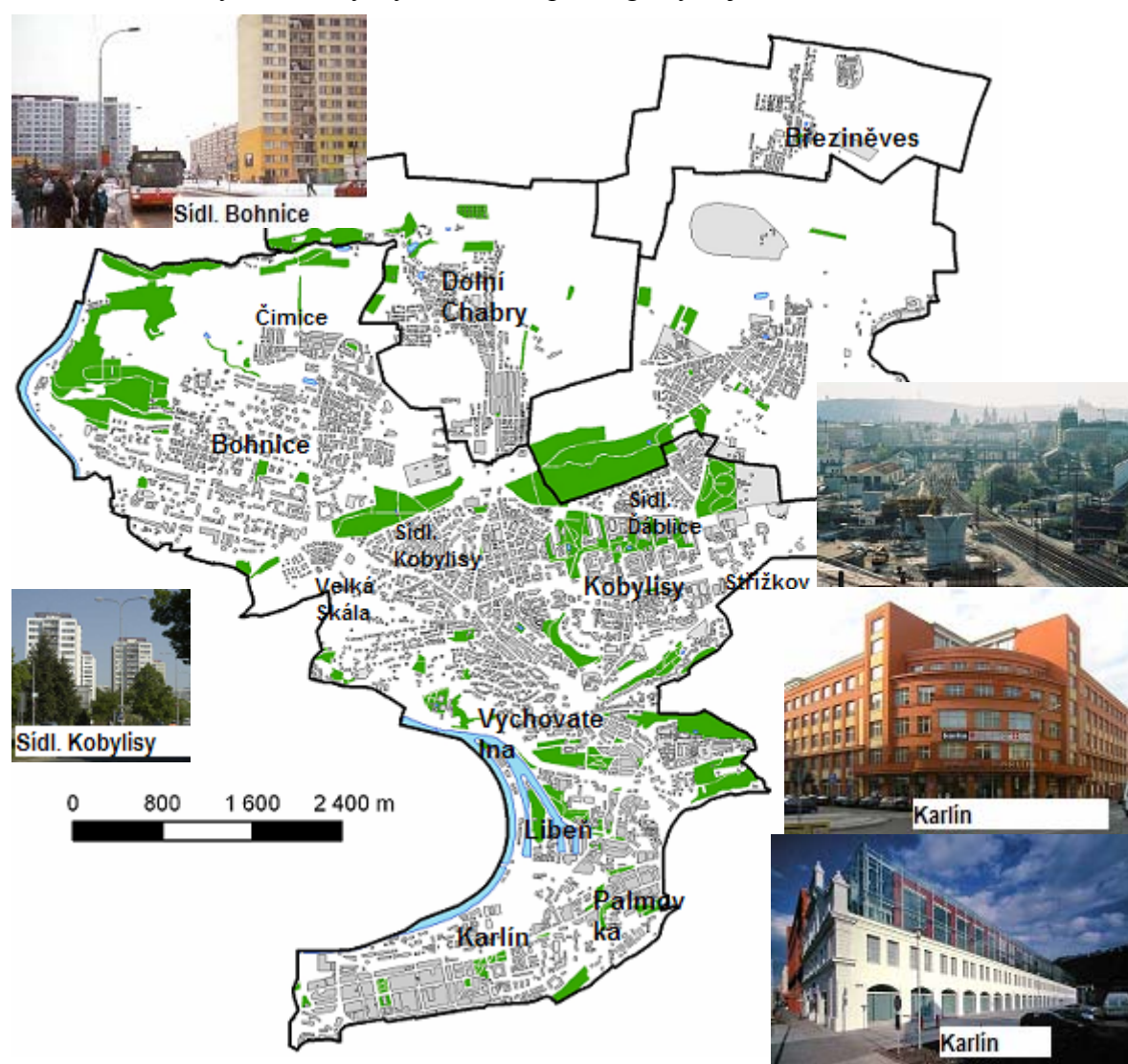

8.8. Profil správního obvodu - Praha 8

	Název	Praha 8	Správní obvod zahrnuje:	Troja, Libeň, Karlín, Nové Město, Kobylisy, Bohnice, Čimice, Střížkov, Dáblice, Březiněves, Dolní Chabry		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	3 739 ha	Hustota obyvatelstva	2 891	Počet cenзовých domácností	51 276
	Počet obyvatel	108 107	Z toho žen	56 741	Průměrný věk obyvatel	41,6
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	14,3 %	31,2 %	30,8%	5,2 %	16,9 %	
	Míra ekonomické aktivity	56,8%	Zaměstnanci z EA	76,4 %	Nezaměstnaní	3 447
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	43,2 % (16,0 %)	16,5 % (9,1%)	3,4%	36,9 %	2,33%	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	85 357	75 759	126 798	117 729	108 107	106 929
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	7 344				
	Podíl rodinných domů	61,0%	Podíl panelových domů	15,9%	Průměrné stáří domů	49,2
	Počet bytů	50 808	V rodinných domech	6 128		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	10,4%	10,5%	39,7%	14,7%	20,5%	
	Počet osob na 1 byt	2,33	Obytná plocha v m2 na osobu	17,6	Počet obytných místností na byt	2,36
	Index vybavenosti		86,8	Počet zařízení občanské vybavenosti		211
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	5 657	6 496	6 826	6 938	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
--	--	46 692	47 458	45 879		

Správní obvod Prahy 8 svým územím zasahuje do centrální části města a zároveň pokrývá i severní okrajovou část. Struktura jeho zástavby jde proto od hustě zastavěného území bloků činžovních domů, po panelová sídliště (16% podíl panelových domů) až k rozvolněné zástavbě venkovského typu. Demografické ukazatele do 80. let naznačovaly trvalý růst počtu obyvatel, který v současné době začíná stagnovat a nadále počet obyvatel mírně klesá. Prahu

8 tvoří několik charakterově odlišných částí. Jednou z nich je Libeň, její zástavba je většinou tvořena jen několikapatrovými cihlovými domy, v posledních letech se zde začaly objevovat i moderní stavby, tato oblast má vysoký rozvojový potenciál. Další oblastí je Karlín, jehož charakter (spolu s oblastí Palmovky) v posledních letech nejvíce ovlivnily rozsáhlé devastující povodně. Karlín byl tradičně oblastí s řadou závodů a levnějších obytných domů. V 60. letech zde vystavěno panelové sídliště (jedno z prvních na území Prahy). V roce 2006 byla dokončena dostavba protipovodňové ochrany, v posledních letech prochází Karlín intenzivní výstavbou, jedná se zejména o oblasti u Rohanského nábřeží, kde dochází k přestavbám původních starých továrenských objektů (rozvoj oblasti má charakter procesu gentrifikace). Další oblasti tvoří Kobylisy, které jsou tvořeny zejména panelovým sídlištěm (koncipovaným pro přibližně 10 tisíc obyv.) a částí rodinných domů. Rozsáhlé sídliště bylo v 70. letech na území Prahy 8 postaveno v jižní části Bohnic a v Ďáblicích. Na území Prahy 8 se nacházejí oblasti sociálního napětí, jsou jimi především zóny kolem stanic metra Florenc a Palmovka, kde dochází k zvýšenému výskytu sociálně patologických jevů.

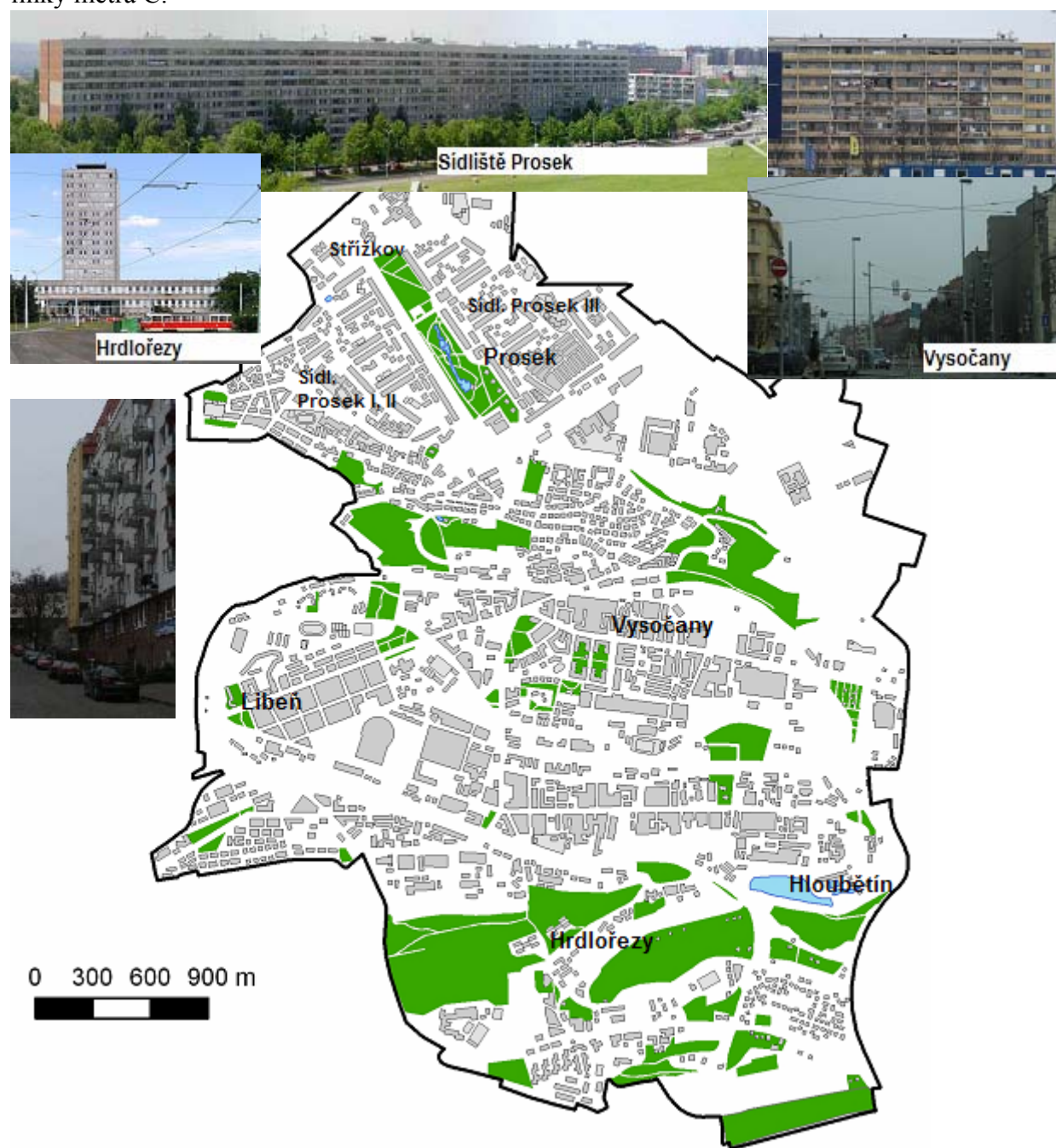

8.9. Profil správního obvodu - Praha 9

	Název	Praha 9	Správní obvod zahrnuje:	Vysočany, Libeň, Prosek, Střížkov, Hrdlořezy, Hloubětín		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	1 298 ha	Hustota obyvatelstva	3 225	Počet cenзовých domácností	21 039
	Počet obyvatel	41 863	Z toho žen	22 068	Průměrný věk obyvatel	42,5
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	14,2%	33,0 %	30,3%	5,0 %	15,8 %	
	Míra ekonomické aktivity	55,2 %	Zaměstnanci z EA	76,5 %	Nezaměstnaní	1 387
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	41,8 % (14,3 %)	14,8 % (8,1%)	3,6%	39,8 %	2,16	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	35 574	44 908	55 002	44 867	41 863	45 389
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	2 078				
	Podíl rodinných domů	45,5%	Podíl panelových domů	28,3%	Průměrné stáří domů	50,0
	Počet bytů	20 954	V rodinných domech	1 352		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	5,0%	14,0%	38,8%	25,1%	12,3%	
	Počet osob na 1 byt	2,16	Obytná plocha v m2 na osobu	16,8	Počet obytných místností na byt	2,19
	Index vybavenosti		81,7	Počet zařízení občanské vybavenosti		68
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	2 273	2 248	2 060	1 948	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
--	--	20 641	19 426	19 168		

Prahu 9 tvoří městské části Prosek, Vysočany, Hrdlořezy, Libeň, Střížkov (charakteristika území viz Praha 8) a Hloubětín. Vývoj počtu obyvatel byl do 80. let mírně rostoucí, poté začal stagnovat. Většinu domácností na Praze 8 tvoří rodiny, přesto počet rodin s dětmi je nízký – pouze v pětině domácností jsou děti. Vývoj oblasti utvářela především výstavba panelového sídliště Prosek v letech 1965 - 1977 v rámci tzv. Severního města. Celkem se jednalo o

výstavbu 11 tisíc nových bytových jednotek pro 33 tis. obyvatel. V průběhu byla stavba rozšířena o další části na západě, východě a severovýchodě. Uprostřed sídliště byl vybudován Park Přátelství s umělým vodním tokem. Městská část Vysočany je charakteristická středněpodlažní blokovou zástavbou (východní část), velkou plochu zde zabírají drážní objekty, komplexy komerčního zaměření a průmyslová oblast (podél ulice Kolbenova a Poděbradská). Hrdlořezy jsou na rozdíl od dvou předchozích oblastí typické roztroušenou zástavbou rodinných domů v zeleni, je zde minimum středněpodlažních budov. V posledním roce byla posílena doprava obyvatel Prahy 9 při náročné každodenní dojížděce prodloužením linky metra C.

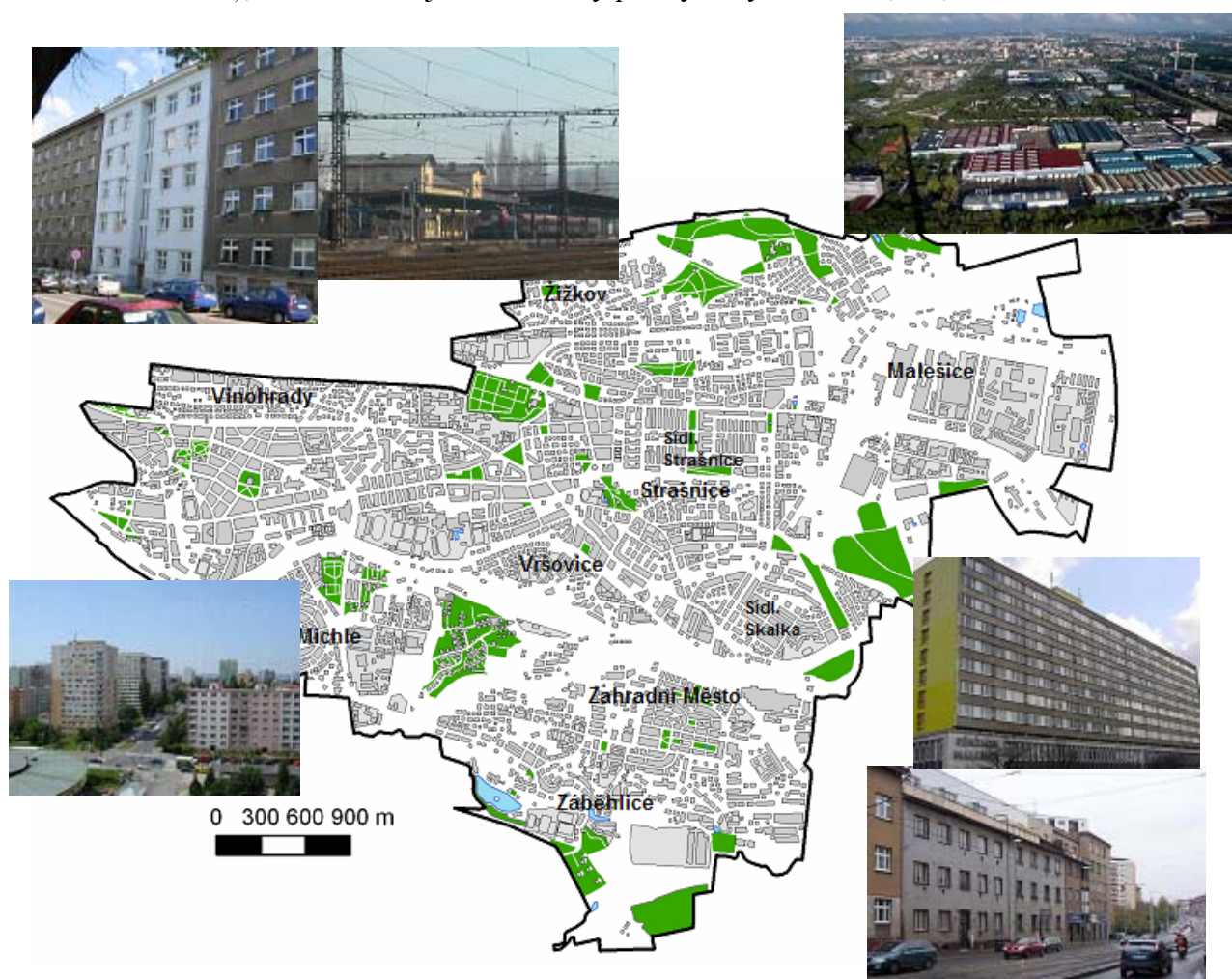

8.10. Profil správního obvodu - Praha 10

	Název	Praha 10	Správní obvod zahrnuje:	Vršovice, Vinohrady, Strašnice, Malešice, Hrdlořezy, Záběhlice, Michle, Žižkov		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	1 854 ha	Hustota obyvatelstva	5 858	Počet cenзовých domácností	55 036
	Počet obyvatel	108 609	Z toho žen	58 508	Průměrný věk obyvatel	44,9
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	14,2 %	30,0 %	30,2%	5,6 %	18,3 %	
	Míra ekonomické aktivity	50,5 %	Zaměstnanci z EA	74,9 %	Nezaměstnaní	2 768
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	39,8 % (13,4 %)	15,6 % (8,4%)	4,4%	40,3 %	2,14	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	125 219	147 128	138 231	120 755	108 609	108 609
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	6 786				
	Podíl rodinných domů	50,2%	Podíl panelových domů	13,5%	Průměrné stáří domů	56,3
	Počet bytů	55 860	V rodinných domech	4 727		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	7,4%	13,9%	46,2%	11,6%	16,4%	
	Počet osob na 1 byt	2,14	Obytná plocha v m2 na osobu	17,9	Počet obytných místností na byt	2,12
	Index vybavenosti		82,2	Počet zařízení občanské vybavenosti		150
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	7 074	6 912	6 775	6 495	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	--	53 633	53 536	50 367	

Některé katastry patří do Prahy 10 celou svou rozlohou, jako Vršovice, Malešice, jiné z větší (Vinohrady) či menší části, další zase jen částí okrajovou, zcela nepatrnou a téměř nezalidněnou, jako například Žižkov, Hloubětín, Hrdlořezy a Kyje. Dlouhodobě docházelo v oblasti k snižování počtu obyvatel, v posledním desetiletí se počet stabilizovat na 108 tisících, obyvatelstvo dosahuje vysokého průměrného věku, nejvíce domácností tvoří

domácnosti jednotlivců, v oblasti žije vysoké procento obyvatel s vysokoškolským vzděláním. Typem zástavby převažují rodinné domy, v minulém století zde bylo vybudováno i několik sídlišť. Část obvodu zaplňují Vršovice, původně malá příměstská vesnička, v současné době velký podíl území zabírají drážní plochy a koridory tratí. Většina domů je vystavěna v blocích a má středněpodlažní charakter (téměř výhradně obytná funkce). V oblasti je dostatek obchodních komplexů, na druhou stranu zde absentují veřejné prostory a plochy zeleně. Královské Vinohrady, které částečně patří Praze 10, zahrnují především vilovou zástavbu a značný díl pozemků zaujímá Vinohradská nemocnice a Vinohradský hřbitov. V Záběhlicích bylo v 60. letech vystavěno rozsáhlé sídliště Zahradní Město. Další oblasti jsou Strašnice, které jsou charakteristické oblastmi vilové zástavby a vysokopodlažní zástavbou (sídl. Skalka) charakteristickou nedostatkem veřejných prostranství a občanské vybavenosti. V posledních letech se v lokalitě staví především nízko až středněpodlažní domy. Území pokrývají drážní plochy, skladové a výrobní haly, právě oblast žižkovského nákladového nádraží je plánována pro revitalizaci a následný územní rozvoj. Oblast Malešic je čistě monofunkční oblastí s minimálním podílem bydlení (pouze bloková zástavba – většina na sídlišti Malešice), území zahrnuje velké areály průmyslových závodů, hal, skladů.

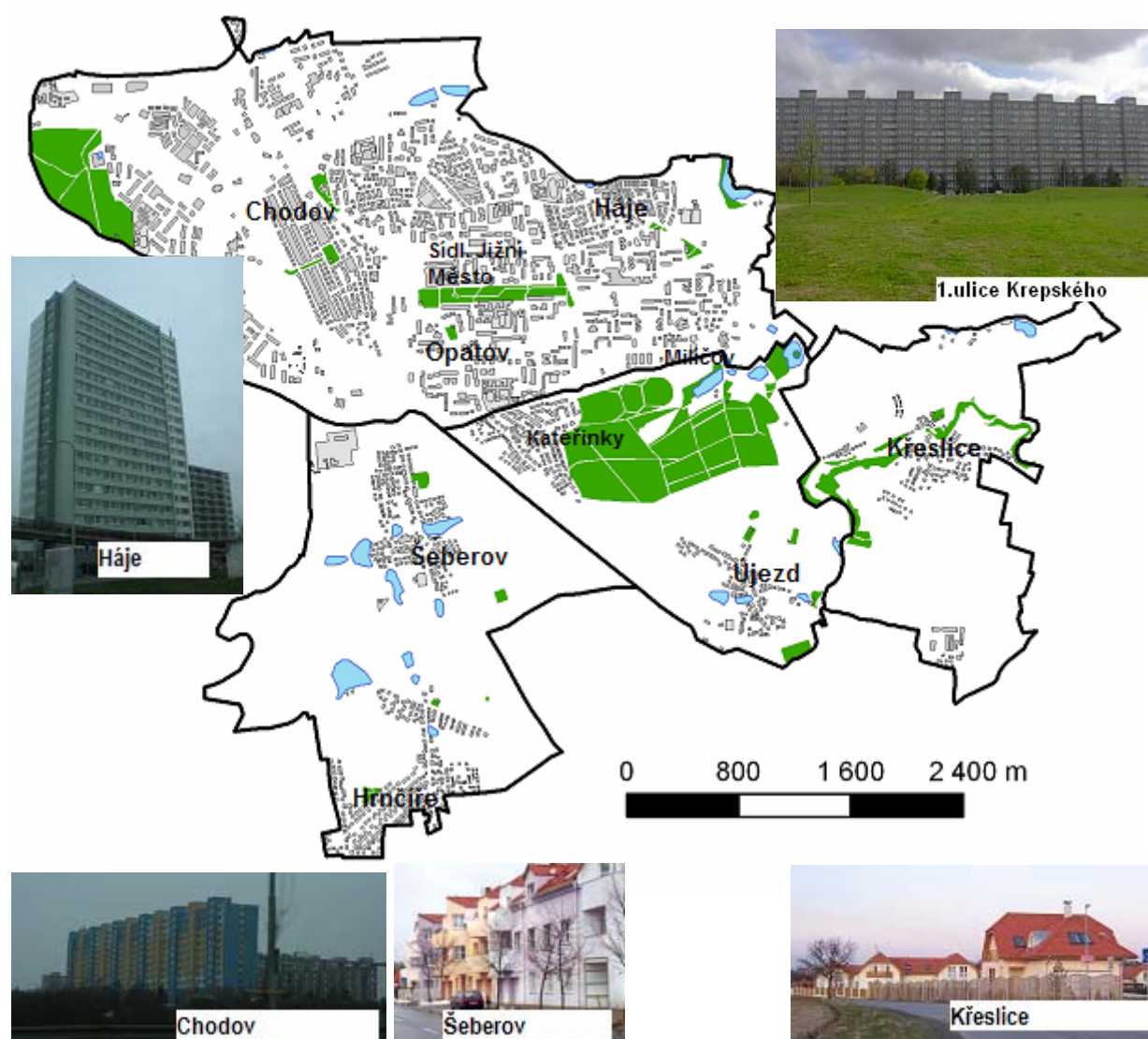

8.11. Profil správního obvodu - Praha 11

	Název	Praha 11	Správní obvod zahrnuje:	Chodov, Háje, Šeberov, Újezd u Průhonic, Křeslice		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	2 183 ha	Hustota obyvatelstva	3 895	Počet cenзовých domácností	36 620
	Počet obyvatel	85 020	Z toho žen	44 036	Průměrný věk obyvatel	38,9
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	14,6%	29,7 %	31,5%	5,0 %	17,3 %	
	Míra ekonomické aktivity	60,1 %	Zaměstnanci z EA	76,9 %	Nezaměstnaní	2 596
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	48,9% (21,8 %)	18,6 % (10,9%)	3,0%	29,6 %	2,54	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	7 009	6 870	61 507	88 394	85 020	84 094
	Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	3 798			
Podíl rodinných domů		63,0%	Podíl panelových domů	37,3%	Průměrné stáří domů	29,7
Počet bytů		34 724	V rodinných domech	2 901		
Ve vlastním domě		V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
6,4%		10,1%	43,4%	24,0%	12,%	
Počet osob na 1 byt		2,54	Obytná plocha v m2 na osobu	16,5	Počet obytných místností na byt	2,63
Index vybavenosti		97,9	Počet zařízení občanské vybavenosti		95	
Vývoj počtu domů						
1961		1970	1980	1991	2001	
--		1 562	2 247	3 028	3 498	
Vývoj počtu bytů						
1961		1970	1980	1991	2001	
--		--	20 548	32 018	33 191	

Správní obvod Prahy 11 je jednou z oblastí s nejvyšším podílem panelových domů v zástavbě. Výstavba panelových sídlišť významně ovlivnila i vývoj počtu obyvatel (desetinásobný nárůst počtu obyvatel mezi lety 1970 a 1980). Místní obyvatelstvo je charakteristické nízkým věkovým průměrem a vysokým podílem domácností úplných rodin. Největší část Prahy 11 zaujímají sídliště Jižní Město I. a Jižní Město II. Výstavba na Praze 11 pokračuje novými

obchodními centry a novými menšími obytnými soubory. Mezi nové obytné celky patří například sídliště Kulatý Chodovec při chodovsko-záběhlické hranici nebo obytný celek Křtiny v Miličově. Místní obchodní centra s přehledem reprezentuje hlavně gigantické Centrum Chodov u stejnojmenné stanice metra. V těsném sousedství obchodního centra a dálnice D1 se nachází rozsáhlé moderní administrativní centrum The Park, kde sídlí známé firmy jako Sony, IBM, DHL, GE nebo Dell. Do území Prahy 11 spadají i dvě původní sídla - Šeberov a Hrnčíře, ta nejsou prozatím vzájemně propojená zástavbou, ale při dosavadním tempu výstavby rodinných domů k tomu brzy s velkou pravděpodobností dojde. Počet obyvatel Šeberova a Újezdu se prudce zvýšil v posledních letech, vlivem bouřlivé výstavby nových domů, typických pro aglomeraci a okrajové části metropole. Vlivem suburbanizace je zasažená i obec Křeslice, kde při původní obci došlo k vytvoření satelitního městečka.

8.12. Profil správního obvodu - Praha 12

	Název	Praha 12	Správní obvod zahrnuje:	Modřany, Komořany, Točná, Cholupice, Kamýk, Libuš		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	2 858 ha	Hustota obyvatelstva	2 195	Počet cenových domácností	26 629
	Počet obyvatel	62 721	Z toho žen	32 192	Průměrný věk obyvatel	38,0
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	15,9 %	30,2 %	31,2%	4,7 %	16,2 %	
	Míra ekonomické aktivity	59,3 %	Zaměstnanci z EA	75,2 %	Nezaměstnaní	2 049
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	50,1 % (25,0 %)	17,1 % (10,6%)	2,4%	30,4 %	2,61	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	14 842	15 432	24 993	66 718	62 721	63 827
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	4 325				
	Podíl rodinných domů	73,8%	Podíl panelových domů	22,0%	Průměrné stáří domů	39,5
	Počet bytů	25 825	V rodinných domech	3 913		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	12,5%	12,0%	21,9%	17,1%	30,5%	
	Počet osob na 1 byt	2,61	Obytná plocha v m2 na osobu	16,8	Počet obytných místností na byt	2,61
	Index vybavenosti		98,7	Počet zařízení občanské vybavenosti		105
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	2 878	3 069	3 805	4 006	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	--	8 387	23 792	23 908	

Praha 12 leží v jižním zázemí centrální části města. Z hlediska vývoje počtu obyvatel po výrazném nárůstu v 80. letech dochází ke stabilizaci na 63 tisících obyvatel. Oblast má vyšší podíl produktivní složky obyvatel, přesto dlouhodobě dochází ke stárnutí populace. Většinu domácností tvoří úplné rodiny a 35% rodiny s dětmi. Na správním území Prahy 12 se vyskytuje různorodá zástavba, od masivní panelové zástavby až po řadové rodinné domky. Na

počátku 90. let došlo k zastavení hromadné panelové výstavby. Území Kamýku zahrnuje především celé sídliště Lhotka (velké sídliště postavené v 70. a 80. letech), sídliště Libuš (menší z 80. let) a dále část sídliště Modřany a několik malých vilových oblastí. Oblast měla původně venkovský charakter, v 19. století prodělává proměnu z venkovské vsi na pražskou předměstskou oblast spolu se zvětšením své velikosti, zlepšení občanské vybavenosti. Z celkové ho počtu bytů se jich 74% nachází v panelové zástavbě a 26% v ostatní (zejména cihlové) zástavbě. Zhruba 83% obyvatel Prahy 12 žije v panelových domech s byty ve státním, družstevním, podnikovém a soukromém vlastnictví. V posledních letech se severně od Točné připravuje rozsáhlá stavba Komořanského tunelu, jedné ze staveb Pražského okruhu.

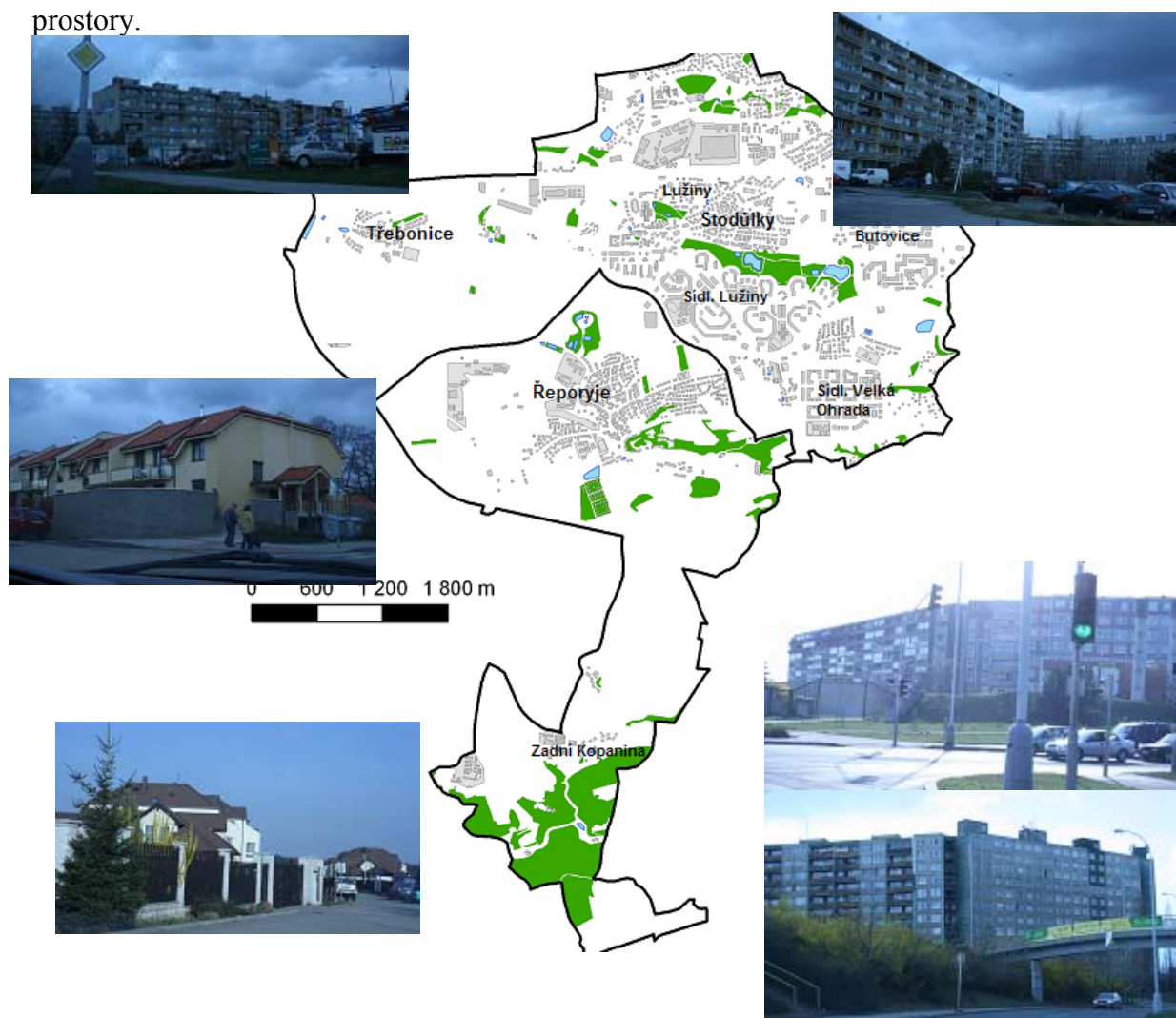

8.13. Profil správního obvodu - Praha 13

	Název	Praha 13	Správní obvod zahrnuje:	Stodůlky, Nové Butovice, Třebonice, Jinonice, Řeporyje		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	2 310 ha	Hustota obyvatelstva	2 371	Počet cenзовých domácností	22 367
	Počet obyvatel	54 767	Z toho žen	28 233	Průměrný věk obyvatel	33,7
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	16,4 %	25,9 %	30,4%	4,8 %	20,1 %	
	Míra ekonomické aktivity	56,0 %	Zaměstnanci z EA	75,8 %	Nezaměstnaní	1 563
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	50,2 % (31,4%)	18,2 % (13,0%)	2,2%	29,4 %	2,69	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	6 634	6 354	6 557	38 106	54 767	58 640
	Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	2 940			
Podíl rodinných domů		64,6%	Podíl panelových domů	33,2%	Průměrné stáří domů	32,5
Počet bytů		22 729	V rodinných domech	2 390		
Ve vlastním domě		V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
8,5%		9,9%	38,7%	28,7%	9,6%	
Počet osob na 1 byt		2,69	Obytná plocha v m2 na osobu	16,9	Počet obytných místností na byt	2,75
Index vybavenosti		102,5	Počet zařízení občanské vybavenosti		105	
Vývoj počtu domů						
1961		1970	1980	1991	2001	
--		1455	1 629	2 021	2 635	
Vývoj počtu bytů						
1961		1970	1980	1991	2001	
--		--	2 229	12 919	20 359	

Většinu zástavby Praha 13 tvoří v dnešní době panelová sídliště napojená na původní příměstské obce a rozrůstající se vnitroměstská suburbanizační zástavba. Menší sídla spíše vesnického rázu jako Butovice, Ohrada, Třebonice, Stodůlky byly v 80. a na začátku 90. let (viz rapidní nárůst počtu obyvatel v těchto letech) radikálně proměněny realizací megalomanského projektu na výstavbu Jihozápadního sídliště, jehož centrem se měly stát

Stodůlky. Stavba sídlišť byla zahájena v roce 1987. Začínalo se souborem Stodůlky (pro 7 650 lidí), dále následovaly soubory Lužiny (pro 26 tis. lidí, panelové domy jsou uspořádány do rondelů), Velká Ohrada (pro 13 tis. lidí, čtvercová zástavba a pravoúhle koncipovaná síť ulic) a Nové Butovice (pro 25 tis. lidí). Po roce 1989 se výstavba rozestavěných sídlištních celků pozastavila a stavba byla zakonzervována, ale vzhledem k tomu, že panelové domy byly již z velké části dostavěny, bylo rozhodnuto sídliště dokončit. Nové Butovice jsou tak jedním z posledních českých panelových sídlišť, dokončených až v 1. polovině 90. let. Sídlíštní komplexy jsou charakteristické minimální veřejnou vybaveností. Zbytek Nových Butovic je dokončován již kvalitnějšími, zděnými domy. Výstavba pokračuje i v současnosti a proto dnes patří Stodůlky mezi nejvíce přirůstající městské části s velmi mladým obyvatelstvem. Na počátku 21. století zaznamenaly Nové Butovice významnou změnu; vzniklo zde např. obchodní centrum Galerie Butovice a začaly se budovat nové kancelářské objekty na okraji sídliště. U obce Třebonice vznikají rozsáhlá obchodní centra. Ve Stodůlkách začíná výstavba jednoho ze současných velkých urbanistických projektů - „Západní město“, na jeho ploše by mělo vzniknout 10 tisíc nových bytových jednotek, veřejná prostranství a administrativní prostory.

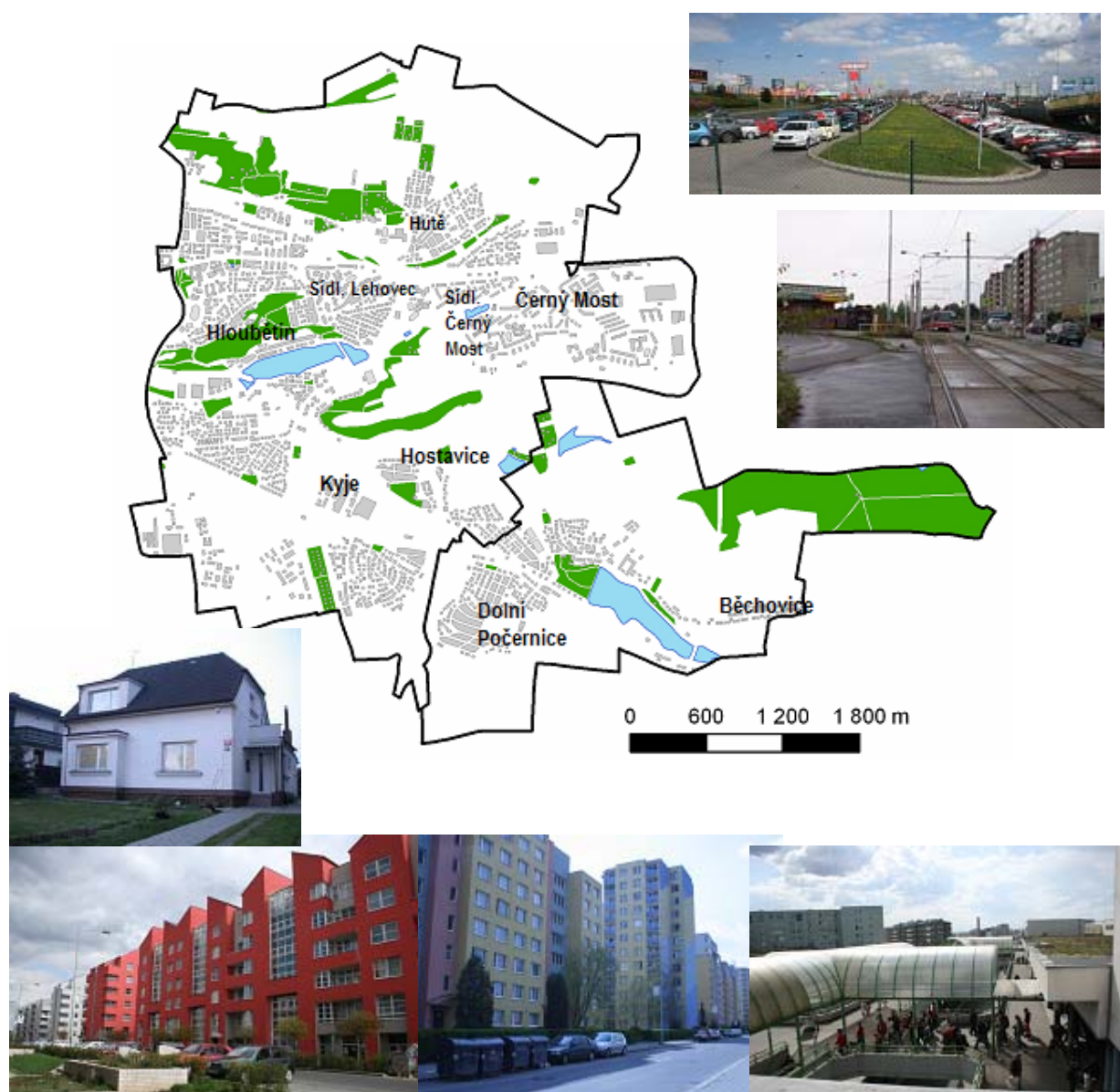

8.14. Profil správního obvodu - Praha 14

	Název	Praha 14	Správní obvod zahrnuje:	Kyje, Hostavice, Černý Most, Hloubětín, Dolní Počernice		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	1 964 ha	Hustota obyvatelstva	1 962	Počet cenзовých domácností	16 259
	Počet obyvatel	38 529	Z toho žen	19 718	Průměrný věk obyvatel	35,7
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	16,8 %	32,7 %	30,1%	4,1 %	14,1 %	
	Míra ekonomické aktivity	54,8 %	Zaměstnanci z EA	74,9 %	Nezaměstnaní	1 314
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	49,7% (26,4 %)	17,4 % (11,7%)	2,8%	30,1 %	2,58	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	14 829	18 121	19 284	26 081	38 529	44 351
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	3 391				
	Podíl rodinných domů	76,2%	Podíl panelových domů	15,4%	Průměrné stáří domů	42
	Počet bytů	16 461	V rodinných domech	3 285		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	16,8%	9,9%	38,2%	19,6%	8,8%	
	Počet osob na 1 byt	2,58	Obytná plocha v m2 na osobu	17,3	Počet obytných místností na byt	2,62
	Index vybavenosti		90,4	Počet zařízení občanské vybavenosti		64
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	2 439	2 542	2 709	3 127	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	--	6 745	9730	14 639	

Oblast Praha 14 je charakterická trvalým nárůstem počtu obyvatel, je zde nízké procento vysokoškolsky vzdělaných obyvatel doprovázený vysokou mírou nezaměstnanosti, ale velmi nízký věkový průměr. Do Prahy 14 se řadí Černý Most, nejlidnatější a zároveň plošně nejmenší část. Od počátku 70. let byla na tomto území zahájena bytová výstavba sídlištního charakteru, která později v dalších etapách pokračovala až dodnes, až dává konečnou tvář této části Prahy (výhradně obytná funkce). Koncentrují se zde tak typické problémy sídlištní zástavby, které jsou ovlivňovány stářím a

kvalitou fyzického prostředí sídliště. V posledních letech bylo v oblasti vystavěno mnoho obchodních center, které byly do té doby poddimenzované, mezi obytnou a obchodní částí leží dopravní spoj, který vytváří bariéru v území. Hloubětín má rovněž převahu obytných zón (starší sídliště Hloubětín a Lehovec z 70. a 80. let). Nachází se zde i starší vilové čtvrtě. Rozsáhlou část území Prahy 14 spadá pod obec Kyje a dále přilehlá území předměstského charakteru s vilovou zástavbou včetně části Hutě. Staré Kyje se vyznačují typickou zástavbou vesnického stylu, s čímž souvisejí obtížnosti pro rozvoj infrastruktury moderního hustě zalidněného města. Vilové čtvrti pak představují klasickou oblast předměstského bydlení s vnořenou novou zástavbou i panelového typu, na Hutích pak s obytnými domy městského typu. Kyje představují také hlavní koncentraci průmyslové produkce na jihu území, kde zabírá rozlehlé areály (Technoplyn, Laktos aj.). Hostavice, Jahodnice a Dolní Počernice jsou obytné čtvrtě příměstského charakteru, území je považováno stále za rozvojové.

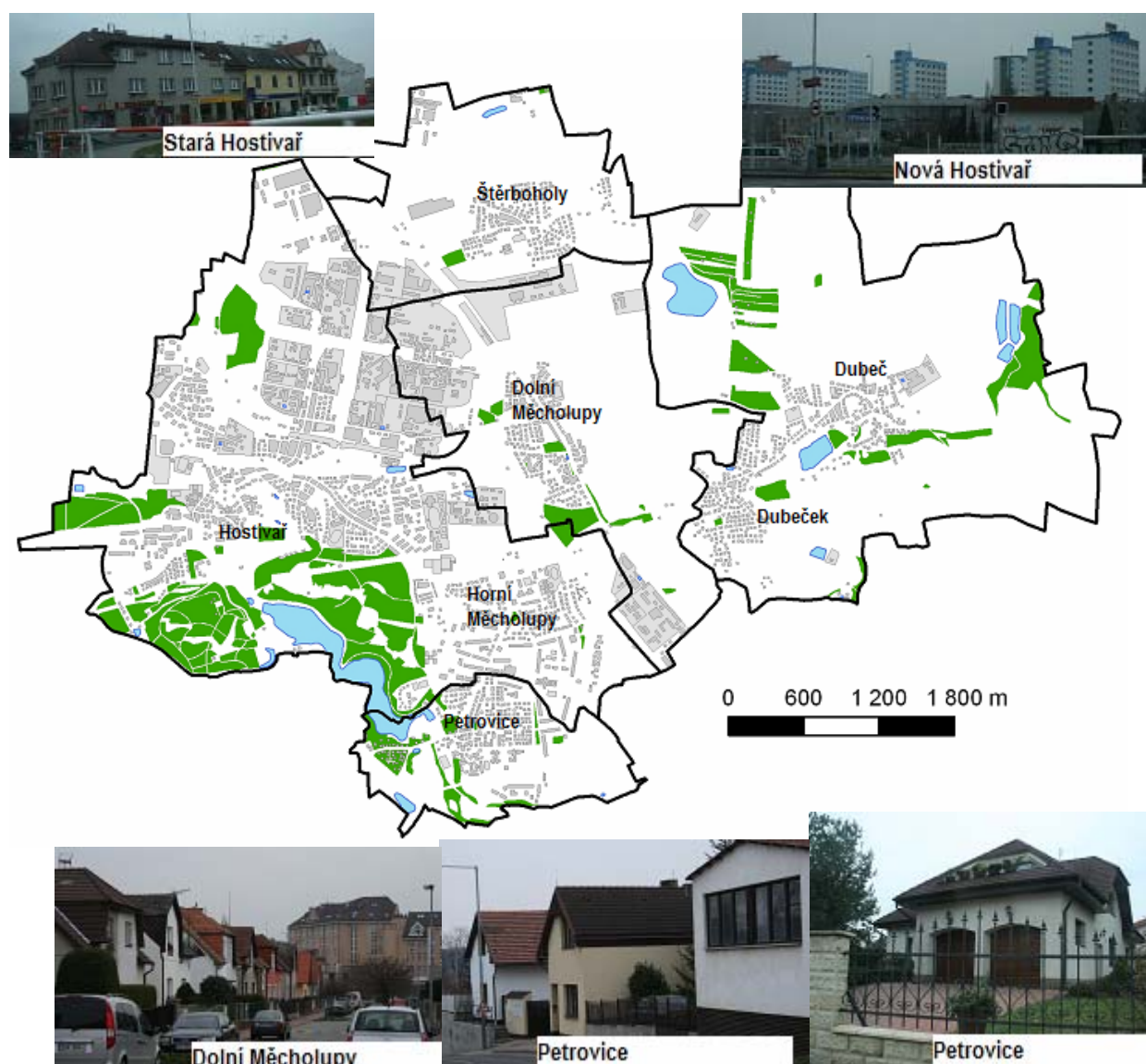

8.15. Profil správního obvodu - Praha 15

	Název	Praha 15	Správní obvod zahrnuje:	Horní Měcholupy, Hostivař, Dolní Měcholupy, Štěrboholy, Petrovice, Dubeč		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	2 827 ha	Hustota obyvatelstva	1 326	Počet cenзовých domácností	15 844
	Počet obyvatel	34 491	Z toho žen	19 217	Průměrný věk obyvatel	37,3
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	16,1 %	30,6 %	31,6%	4,4 %	15,7 %	
	Míra ekonomické aktivity	57,6 %	Zaměstnanci z EA	76,1 %	Nezaměstnaní	1001
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	50,9 % (26,1 %)	17,2 % (11,3%)	2,0%	29,9 %	2,61	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	11 275	11 420	17 033	36 414	37 491	39 409
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	3 355				
	Podíl rodinných domů	78,8%	Podíl panelových domů	18,5%	Průměrné stáří domů	38,1
	Počet bytů	15 321	V rodinných domech	3 196		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. Družstva	Člen družstva nájemců	
	17,3%	8,4%	28,1%	30,7%	10,3%	
	Počet osob na 1 byt	2,61	Obytná plocha v m2 na osobu	17,4	Počet obytných místností na byt	2,69
	Index vybavenosti		100,4	Počet zařízení občanské vybavenosti		65
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	2 213	2 382	2 817	3 068	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
--	--	5 882	13 207	14 339		

Praha 15 správním obvodem, který dlouhodobě zaznamenává velký růst populace (zejména 2 významné výkyvy v 70. a 80. letech způsobené výstavbou panelových sídlišť Horní Měcholupy a Hostivař, zdvojnásobení počtu bytů mezi lety 1980 a 1991). Charakter obce Horní Měcholupy je určován rozsáhlým sídlištěm o kapacitě 28 tisíc lidí, které zde bylo vybudováno v 80. letech. Další obec Hostivař se dělí na historickou část, která si dochovala

dobový ráz doby vzniku, novou Hostivař od 70. letech vytvořených novými panelovými sídlišti a průmyslovou část (Siemens, kabelovna, automobilové opravy), která zasahuje do území Dolních Měcholup a Malešic. Nevyužité volné plochy v průmyslové části jsou častým cílem noclehu lidí bez trvalého domova. Další oblastí jsou Petrovice, jádro původní vesnice leží na úbočí údolí, rozlohou jsou nejmenší pražskou městskou částí. Většina z místních 6 tisíc obyvatel žije v sídlištní zástavbě, která vznikla na přelomu 80. a 90. let 20. století a tvoří jednotný komplex se sídlištěm Horní Měcholupy. Staré Petrovice se v poslední době rozrůstají zejména na západ vilovou výstavbou. Štěrboholy jsou malá a klidná čtvrť, v posledních letech se zde staví mnoho rodinných domků. Ve stavbě jsou i bytové domy v blízkosti obchodního centra Europark. V obci Dubeč v současnosti probíhá rovněž výstavba nových domů. Tento správní obvod je utvářen zejména revitalizací stávajících sídlišť a suburbanizační výstavbou nových rodinných domů.

8.16. Profil správního obvodu - Praha 16

	Název	Praha 16	Správní obvod zahrnuje:	Radotín, Velká Chuchle, Lochkov, Zbraslav, Lipence		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	3 610 ha	Hustota obyvatelstva	520	Počet cenзовých domácností	8 030
	Počet obyvatel	18 789	Z toho žen	9 615	Průměrný věk obyvatel	39,5
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	15,5 %	33,2 %	29,9%	4,9 %	14,9 %	
	Míra ekonomické aktivity	54,1 %	Zaměstnanci z EA	73,7%	Nezaměstnaní	429
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	51,8% (23,6 %)	14,8 % (8,8%)	2,5%	30,8 %	2,64	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	16 731	17 640	17 613	18 045	18 789	20 658
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	3 990				
	Podíl rodinných domů	88,0%	Podíl panelových domů	4,4%	Průměrné stáří domů	48,0
	Počet bytů	7 928	V rodinných domech	4 388		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	45,8%	5,0%	24,8%	6,5%	7,6%	
	Počet osob na 1 byt	2,64	Obytná plocha v m2 na osobu	20,4	Počet obytných místností na byt	2,89
	Index vybavenosti		94,4	Počet zařízení občanské vybavenosti		55
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	3 182	3 408	3 423	3 564	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
--	--	6 176	6 638	7 022		

Praha 16 je rozsáhlou oblastí s nízkou hustotou zalidnění, i když počet obyvatel jako i nová výstavba rodinných domů má vzrůstající charakter. Největší obcí je Radotín, který se rozkládá na levém břehu řeky Berounky. Radotín se rozvíjel zejména začátkem 20.století, kdy se přeměnil na průmyslovou obec. Zástavbu tvoří nízkopodlažní zástavba zejména rodinných domů a menší sídliště postavené na místě bývalé cementárny. Další obcí je Zbraslav, charakteristická Zbraslavským zámekem a náměstním (původně vystavěné domky na náměstí

neměly vzhled měšťanských domů, dříve zde byla hospodářská stavení). V současné době v jižní části Zbraslavi probíhá rozsáhlá výstavba rodinných domů a vícepodlažních bytových domů. Další oblastí jsou Lipence, sídlo původně venkovského charakteru, během minulého století vzniklo několik chatových osad, v současné době přestěhovávají více mladé rodiny a probíhá výstavba rodinných domků. Původně samostatná venkovská obec Lochkov leží v izolované poloze uprostřed zemědělské krajiny v území. Stávající zástavba má charakter venkovského sídla, narůstající postupně kolem historického jádra, které je spolu se zámekem a bývalým dvorem navrženo k ochraně jako památková zóna. Bytový fond tvoří převážně rodinné domy a drobné provozovny místního významu s minimem pracovních příležitostí.

8.17. Profil správního obvodu - Praha 17

	Název	Praha 17	Správní obvod zahrnuje:	Řepy, Zličín, Sobín		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	1 007 ha	Hustota obyvatelstva	2 610	Počet cenзовých domácností	10 879
	Počet obyvatel	26 283	Z toho žen	13 504	Průměrný věk obyvatel	35,5
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	16,3 %	28,3 %	30,9%	4,7 %	17,1 %	
	Míra ekonomické aktivity	56,6 %	Zaměstnanci z EA	77,2 %	Nezaměstnaní	766
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	49,2 % (28,3 %)	17,7 % (12,4%)	2,7%	30,3 %	2,67	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	4 976	4 984	4 795	22 784	26 283	27 882
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	1 564				
	Podíl rodinných domů	64,9%	Podíl panelových domů	28,9%	Průměrné stáří domů	35,1
	Počet bytů	10 618	V rodinných domech	1 386		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	10,0%	4,4%	55,1%	22,6%	2,7%	
	Počet osob na 1 byt	2,67	Obytná plocha v m2 na osobu	16,3	Počet obytných místností na byt	2,67
	Index vybavenosti		100,4	Počet zařízení občanské vybavenosti		43
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	901	944	1 296	1 454	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	--	1 698	8 214	9 803	

Správní obvod Praha 17 zahrnuje městské části Řepy, Zličín a Sobín. Oblast je charakteristická nízkým věkovým průměrem obyvatel, většinu domácností tvoří úplné rodiny (40% zdejších domácností tvoří rodiny s dětmi). Vývoj počtu obyvatel je dlouhodobě rostoucí, v 80. letech nastal ve vývoji velký výkyv, zapříčiněný rozsáhlou výstavbou sídliště Řepy. Řepy byly původně vesnicí v zázemí Prahy, v 80. letech pak nastala rozsáhlá výstavba

sídlíště koncipovaného pro 20 tisíc nových obyvatel (počet bytů tak sedminásobně stoupl mezi roky 1980 a 1991). Téměř 90% bytů na Praze 17 se nachází v panelových domech. Zličín a Sobín byly rovněž původně vesnice. V posledních letech byl charakter Zličína radikálně proměněn výstavbou rozsáhlých ploch nákupních center (Metropole Zličín a Nákupní zóna Avion) a zejména pak průmyslových závodů (Siemens). Zličín kromě obslužných funkcí pro velké spádové oblasti vnitřní Prahy a okolí plní i obytnou funkci – čtvrtě rodinných domů a malé sídlíště.

8.18. Profil správního obvodu - Praha 18

	Název	Praha 18	Správní obvod zahrnuje:	Letňany		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	561 ha	Hustota obyvatelstva	2 545	Počet cenзовých domácností	6 069
	Počet obyvatel	14 275	Z toho žen	7 191	Průměrný věk obyvatel	37,8
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	16,9 %	35,9 %	29,3%	4,4 %	11,5 %	
	Míra ekonomické aktivity	60,8 %	Zaměstnanci z EA	81,4 %	Nezaměstnaní	564
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	51,1 % (23,0 %)	17,5 % (10,0%)	2,5%	28,9 %	2,59	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	2 550	3 619	10 666	14 432	14 275	15 325
	Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	586			
Podíl rodinných domů		46,7%	Podíl panelových domů	33,2%	Průměrné stáří domů	39,0
Počet bytů		5 610	V rodinných domech	359		
Ve vlastním domě		V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
5,1%		12,7%	61,7%	9,1%	8,0%	
Počet osob na 1 byt		2,59	Obytná plocha v m2 na osobu	15,2	Počet obytných místností na byt	2,49
Index vybavenosti		91,4	Počet zařízení občanské vybavenosti		18	
Vývoj počtu domů						
1961		1970	1980	1991	2001	
--		382	492	547	570	
Vývoj počtu bytů						
1961		1970	1980	1991	2001	
--		--	3 479	5 129	5 441	

Správní obvod Praha 18 tvoří městská část Letňany. Ukazatele demografické struktury naznačují dlouhodobý růst počtu obyvatel (velký výkyv proběhl zejména v 70. letech). Je zde nízký průměrný věk obyvatel a více jak polovinu domácností tvoří úplné rodiny (třetinu pak rodiny s dětmi). Podle struktury zástavby jsou v oblasti většinou rodinné domy, ale je zde zároveň zastoupeno i významné procento domů panelových. Zdejší sídliště byla postavena

během 70. a 80. let (dokladuje čtyřnásobný nárůst počtu obyvatel mezi roky 1970 a 1991), při jejich výstavbě došlo k zániku velké části starých Letňan. Podle struktury vlastnických vztahů k nemovitosti je nejčastější formou nájem. Po první světové válce zde vznikaly továrny, díky čemuž se do oblasti začalo stěhovat více dělníků, v 30. letech pak vzniklo i letiště, po druhé světové válce se továrny ještě více rozšiřovaly. Po revoluci nastává ve výrobě útlum, který je vystřídán rozvojem služeb v nákupních centrech. V posledních letech dochází rovněž k rekonstrukci panelových sídlišť. Důležitou stavbou v této lokalitě je Pražský výstavní areál Letňany.

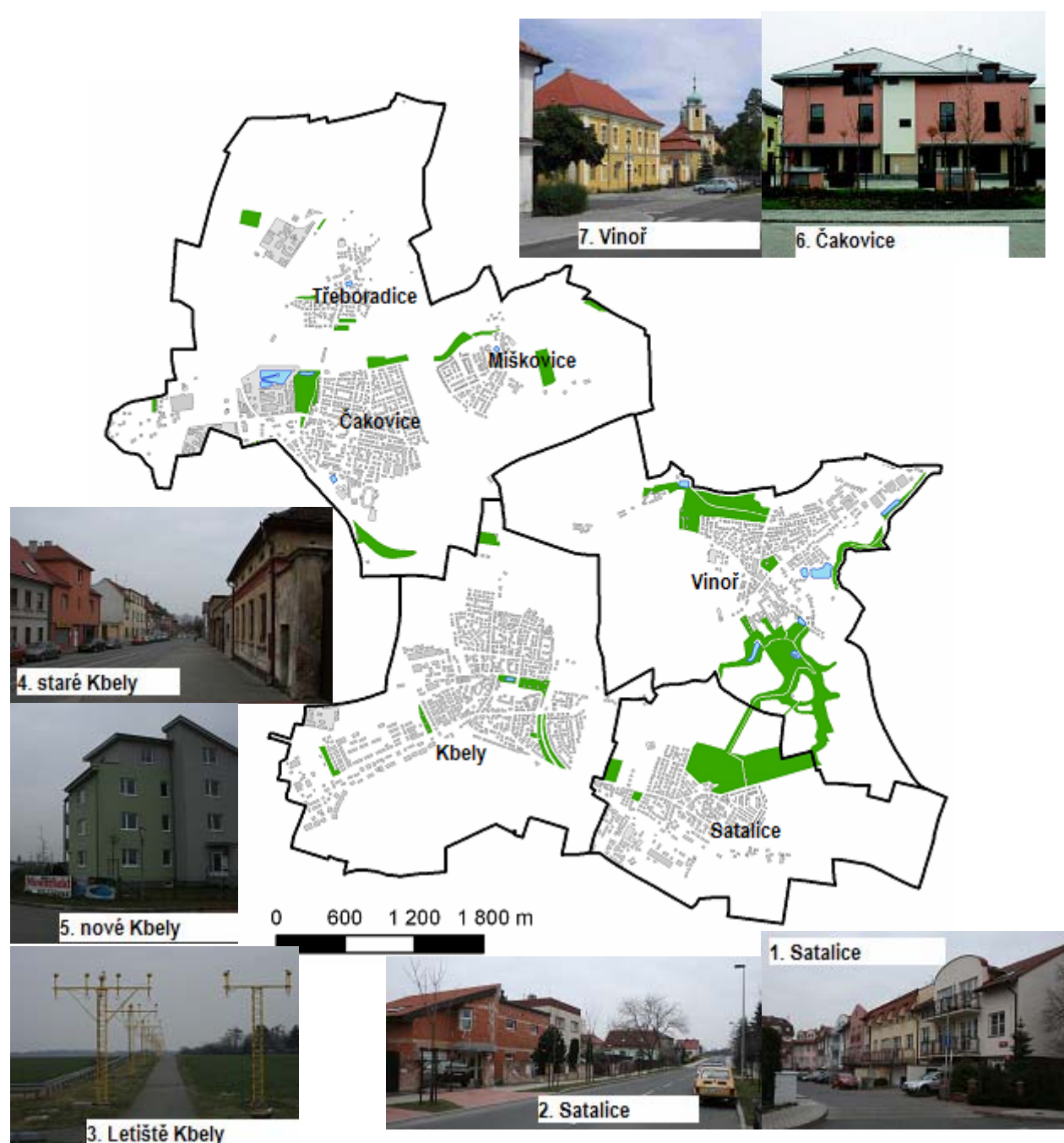

8.19. Profil správního obvodu - Praha 19

	Název	Praha 19	Správní obvod zahrnuje:	Kbely, Čakovice, Vinoř, Satalice		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	2 595 ha	Hustota obyvatelstva	546	Počet cenзовých domácností	6 188
	Počet obyvatel	14 163	Z toho žen	7 365	Průměrný věk obyvatel	40,6
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	19,3 %	36,8 %	27,2%	4,0 %	11,2 %	
	Míra ekonomické aktivity	53,1 %	Zaměstnanci z EA	73,9 %	Nezaměstnaní	439
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	51,3 % (21,5 %)	13,7 % (8,3%)	3,9%	31,0 %	2,58	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	17 458	17 288	15 474	13 476	14 163	16 962
	Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	2 973			
Podíl rodinných domů		86,2%	Podíl panelových domů	2,8%	Průměrné stáří domů	47,8
Počet bytů		5 876	V rodinných domech	3 226		
Ve vlastním domě		V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
46,3		9,3	24,9	2,6	7,4	
Počet osob na 1 byt		2,58	Obytná plocha v m2 na osobu	20,0	Počet obytných místností na byt	2,81
Index vybavenosti		88,8	Počet zařízení občanské vybavenosti		36	
Vývoj počtu domů						
1961		1970	1980	1991	2001	
--		2 677	2 854	2 753	2 373	
Vývoj počtu bytů						
1961		1970	1980	1991	2001	
--		--	5 450	5 076	5 373	

Praha 19 zahrnuje oblasti Kbel, Čakovice, Vinoře a Satalic. Patří mezi správní oblasti s nízkou hustotou zalidnění. Během vývoje počtu obyvatel došlo k několika mírným výkyvům, v současnosti je počet obyvatel méně pod 17 tisíc. Většinu domácností tvoří úplné rodiny, rodiny s dětmi pak tvoří třetinu všech domácností. Je zde nízké procento vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, v posledních letech se jejich počet zvyšuje zejména vlivem výstavby

nových rodinných domů. Z hlediska struktury zástavby, tvoří většinu (86%) domy rodinné. Kbely jsou též charakteristické rozvolněnou zástavbou rodinných domů. V polovině 50. let se ve Kbelích začalo s výstavbou dvou sídlišť, což znamenalo velký nárůst počtu místního obyvatelstva. V současné době mají Kbely charakter klidové zóny města s kompletně vybudovanou infrastrukturou. Začíná se rozvíjet bytová zástavba, což sebou přináší i rozvoj soukromého podnikatelského sektoru. Čakovice jsou malou obcí na severovýchodním okraji Prahy, většina obyvatel žije v rodinných domcích. Čakovice charakterem své zástavby připomínají spíše vesnici, v posledních letech se zde začínají stavět nové rodinné domy. Podobný charakter má i obec Satalice a Vinoř. Po první světové válce bylo v oblasti vybudováno letiště Kbely.

8.20. Profil správního obvodu - Praha 20

	Název	Praha 20	Správní obvod zahrnuje:	Horní Počernice		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	1695 ha	Hustota obyvatelstva	769	Počet cenových domácností	5 223
	Počet obyvatel	13 036	Z toho žen	6 661	Průměrný věk obyvatel	36,9
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	17,1 %	29,6 %	33,3%	4,3 %	13,7 %	
	Míra ekonomické aktivity	54,9 %	Zaměstnanci z EA	75,4 %	Nezaměstnaní	375
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	57,0 % (29,2 %)	15,5 % (9,9%)	1,8%	25,8 %	2,84	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	8 358	9 043	10 836	12 162	13 036	13 946
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	2 279				
	Podíl rodinných domů	90,3%	Podíl panelových domů	7,0%	Průměrné stáří domů	46,3
	Počet bytů	4 943	V rodinných domech	2 412		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	40,5%	6,7%	21,7%	3,4%	16,2%	
	Počet osob na 1 byt	2,84	Obytná plocha v m2 na osobu	18,5	Počet obytných místností na byt	2,99
	Index vybavenosti		101,6	Počet zařízení občanské vybavenosti		30
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	1 847	2 017	2 078	2 074	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	--	3 654	4 112	4 560	

Prahu 20 tvoří městská část Horní Počernice. Praha 20 je z hlediska demografických ukazatelů stabilizovaným územím, je zde nízký průměrný věk obyvatel, většinu domácností tvoří úplné rodiny (třetinu domácností s dětmi), kontinuálně roste počet obyvatel a přibývá i nových domů (z nich poměrná většina jsou rodinné domy 90%), domácnosti prokazují vysokou míru životní úrovně (nadprůměrný index vybavenosti). Struktura zástavby Horních

Počernic je tvořena nízkopodlažními rodinnými domy. Nachází se zde také skladovací a průmyslové areály, které jsou do prostoru obce vhodně včleněny. V území městské části stále převládá zemědělská půda i velký rozsah zeleně (včetně lesního porostu).

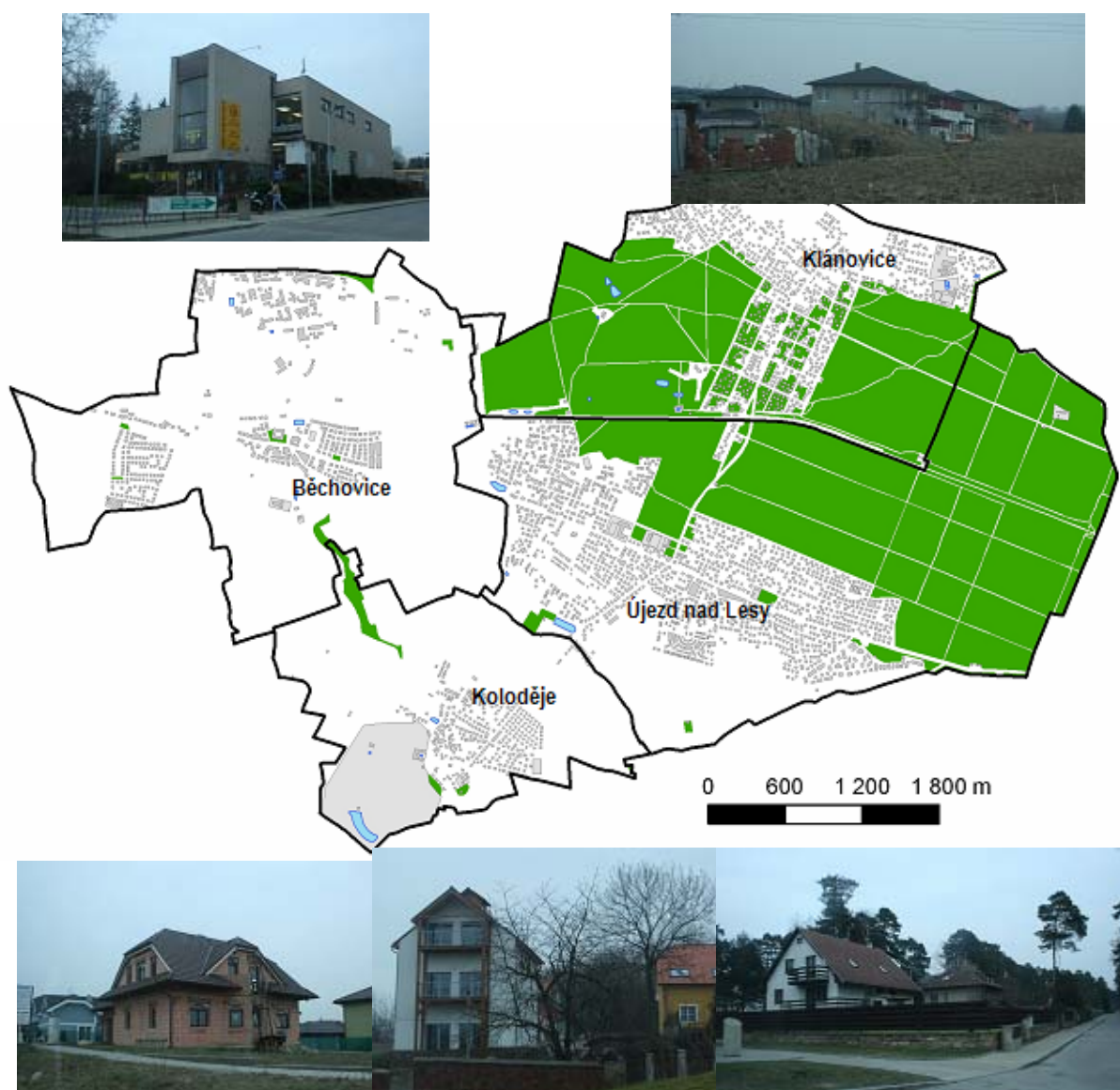

8.21. Profil správního obvodu - Praha 21

	Název	Praha 21	Správní obvod zahrnuje:	Újezd nad Lesy, Klánovice, Koloděje, Běchovice		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	2 662 ha	Hustota obyvatelstva	453	Počet cenзовých domácností	4 896
	Počet obyvatel	12 064	Z toho žen	6 125	Průměrný věk obyvatel	38,7
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	15,8 %	30,1 %	31,5%	4,8 %	15,6 %	
	Míra ekonomické aktivity	54,3%	Zaměstnanci z EA	71,2 %	Nezaměstnaní	278
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	56,6% (25,9 %)	15,8 % (10,3%)	1,8%	25,8 %	2,78	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	8 370	8 046	8 405	10 719	12 064	16 060
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	3 407				
	Podíl rodinných domů	94,4%	Podíl panelových domů	4,2%	Průměrné stáří domů	35,9
	Počet bytů	4 889	V rodinných domech	3 654		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	62,4	2,1	21,2	3,6	0,2	
	Počet osob na 1 byt	2,78	Obytná plocha v m2 na osobu	23,8	Počet obytných místností na byt	3,46
	Index vybavenosti		105,1	Počet zařízení občanské vybavenosti		36
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	1 895	2 203	2 420	2 958	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
--	--	2 837	3582	4279		

Podle statistických ukazatelů je Praha 21 od 90. let charakteristická vzrůstajícím počtem obyvatel a rodinných domů (rodinné domy tvoří 95% z veškeré výstavby, většina domů je ve vlastnictví jejich obyvatel). V oblasti žije sociálně stabilizované obyvatelstvo (domácnostmi převládají úplné rodiny a je zde nízké procento nezaměstnanosti). Část správního obvodu tvoří městská část Újezd nad Lesy, z hlediska struktury zástavby byla obec

tvořena především rodinnými domky, v osmdesátých letech dochází k výstavbě panelových domů, čímž došlo k významnému nárůstu počtu obyvatel. V poslední dekádě je rozvoj zástavby ovlivněn rozsáhlou a nepříliš neregulovanou výstavbou rodinných domků a diskontních prodejen (nízká sociální identita mezi obyvateli nové a staré zástavby). Další městskou částí Prahy 21 jsou Klánovice, na začátku minulého století byla oblast považována za jednu z nejluxusnějších příměstských lokalit, dnes je tato obec jedna z pražských oblastí s nejvyšším sociálním statusem, zejména díky dobrému dopravnímu napojení a vysokou kvalitou životního prostředí (zástavba oddělena širokým pruhem zeleně – přírodní rezervace Klánovický les). Městská část Koloděje na jihu Prahy 21 má typologii své zástavby spíše vesnický charakter, součástí je zámek s oborou, v posledních letech dochází k nové zástavbě rodinnými domky. Obec Běchovice má rovněž vesnický styl zástavby.

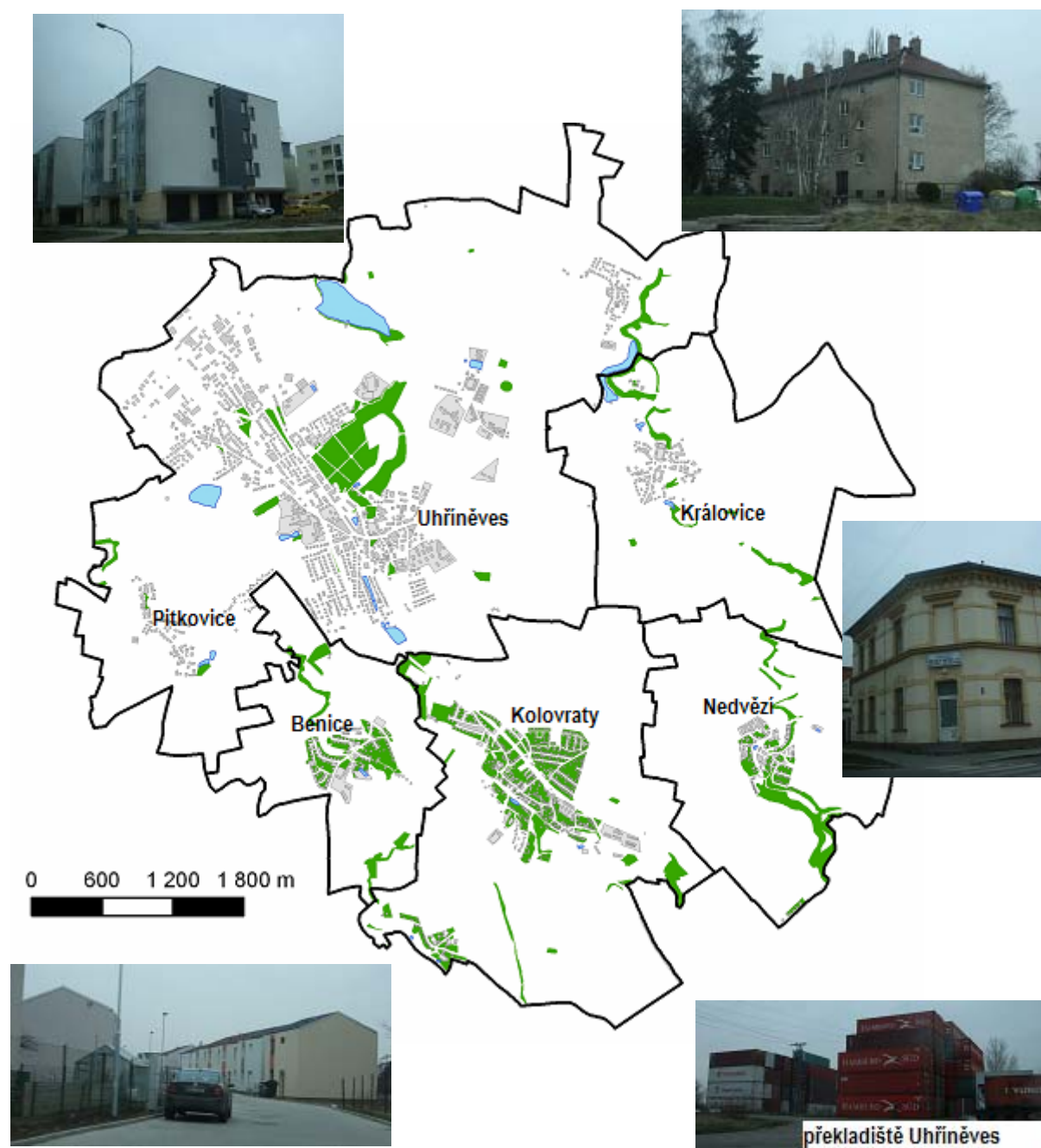

8.22. Profil správního obvodu - Praha 22

	Název	Praha 22	Správní obvod zahrnuje:	Uhřetěves, Královice, Nedvězí, Kolovraty, Benice		
Vybrané socio- demografické ukazatele	Rozloha	3 372 ha	Hustota obyvatelstva	215	Počet cenových domácností	3 070
	Počet obyvatel	7 238	Z toho žen	3 720	Průměrný věk obyvatel	39,3
	Vzdělání					
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ + nástavbové	VŠ	
	19,1 %	39,7 %	24,5%	3,3 %	10,2 %	
	Míra ekonomické aktivity	53,0 %	Zaměstnanci z EA	73,6 %	Nezaměstnaní	190
	Domácnosti					
	Úplné (s dětmi)	Neúplné (s dětmi)	Vícečlenné nerodinné	Jednotlivců	Prům. počet členů domácn.	
	52,6 % (23,3 %)	15,7 % (9,3%)	2,6%	29,0 %	2,71	
	Vývoj počtu obyvatel					
	1961	1970	1980	1991	2001	2006
	7 920	7 496	7 361	6 529	7 238	8 897
Vybrané ukazatele bytového fondu	Počet domů	2 070				
	Podíl rodinných domů	92,3%	Podíl panelových domů	2,4%	Průměrné stáří domů	47,2
	Počet bytů	3 020	V rodinných domech	2 198		
	Ve vlastním domě	V osobním vlastnictví	Nájemní	Člen stavb. družstva	Člen družstva nájemců	
	59,8%	2,6%	19,1%	3,4%	4,0%	
	Počet osob na 1 byt	2,71	Obytná plocha v m2 na osobu	21,3	Počet obytných místností na byt	3,01
	Index vybavenosti		87,4	Počet zařízení občanské vybavenosti		24
	Vývoj počtu domů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	1 561	1 613	1 606	1 788	
	Vývoj počtu bytů					
	1961	1970	1980	1991	2001	
	--	--	2 624	2 358	2 642	

Správní obvod Prahy 22 leží na jihovýchodní okrajové části hlavního města. Oblast je od 90. let charakteristická zvyšujícím se počtem obyvatel, doprovázeným výstavbou rodinných domů (ty tvoří z celkové zástavby 92,3%, je zde rovněž nadprůměrný počet obytných místností na byt). Největší část obyvatel žije v městské části Uhřetěvsi, tato oblast je jedním z velkých rozvojových území Prahy (v posledních letech kompletní rekonstrukce

inženýrských sítí). Z demografického hlediska v oblasti převažují sociálně stabilizované domácnosti (nadprůměrný počet úplných rodin), obyvatelstvo je charakteristické vysokou mírou ekonomické aktivity. Do oblasti přichází i nové mladé rodiny s vyššími příjmy. Negativně oblast ovlivňuje zejména automobilová doprava ve směru na Říčany umocněné kamionovou dopravou na rozsáhlé překladiště Metrans (největší překladiště ve střední a východní Evropě). Královice, Nedvězí, Benice a Kolovraty jsou charakterem menší obce, u některých jsou patrné začínající vlivy suburbanizace.

9. Historický přehled členění hl.m. Prahy.

Hlavní město Praha je podle členění územních jednotek označováno za obec i kraj zároveň. Praha je rovněž i územním celkem, který se sestává z několika městských částí, ty se během století rozrůstaly a zároveň členily, čímž se pak měnilo i vnitřní uspořádání hlavního města. Počátek města se datuje k druhé polovině 9. století, kdy byl postaven Pražský hrad, pod ním se začala postupně vytvářet podhradní osídlení, z kterých se postupně vytvořily samostatné městské části – Staré Město, Malá Strana, Nové Město, Hradčany. K jejich sjednocení dochází v roce 1784. Postupně se rozrůstají i další okolní města a připojují se do většího celku – Josefov (1850), Vyšehrad (1883), Holešovice – Bubny (1884), Libeň (1901).

V roce 1922 poté vzniká rozsáhlý městský celek nazývaný Velká Praha (podle zákona z roku 1920), ten je tvořen osmi dosavadními částmi spolu s 38 obcemi nově připojenými. Od té doby jsou také jednotlivé městské části tradičně číslovány římskými číslicemi. V době vzniku Velké Prahy je její součástí 19 městských částí: Praha I - Staré Město, Praha II - Nové Město, Praha III - Malá Strana, Praha IV – Hradčany, Praha V – Josefov, Praha VI – Vyšehrad, Praha VII - Holešovice – Bubny, Praha VIII - Libeň, k níž byla připojena území Střížkova, Kobylis, Troji a Bohnic, Praha IX - Vysočany, Prosek a Hloubětín, Praha X – Karlín, Praha XI - Žižkov, Hrdlořezy a Malešice, Praha XII - Královské Vinohrady, Praha XIII - Vršovice, Záběhlice, Hostivař a Strašnice, Praha XIV - Nusle, Michle, Pankrác, Krč, Praha XV - Podolí, Braník, Hodkovičky a Zatiší , Praha XVI - Smíchov, Radlice, Hlubočepy a Malá Chuchle , Praha XVII - Košíře, Motol a Jinonice, Praha XVIII - Břevnov, Střešovice a Liboc, Praha XIX - Dejvice, Bubeneč, Sedlec, Vokovice a Veleslavín.

Základ pro toto členění Prahy vycházel z katastrálních územích, na tomto způsobu členění zůstalo v podstatě založené rozdělení až po současnost. Z územního členění vycházelo i členění administrativní, kdy podle nařízení z roku 1923 bylo vytvořeno 13 správních obvodů (Praha I až VII územního členění odpovídalo Praze 1 administrativnímu, ostatní členění bylo totožné jak u správního tak u územního). K odklonu od vytváření administrativních území na základě katastrálních dochází v roce 1947, kdy jsou od Prahy XIII (Prahy 7) odděleny Strašnice, Hostivař a část Záběhlic spadající do Zahradního Města. Z těchto částí byla vytvořena Praha XX (administrativně tedy Praha 14). Toto členění Prahy ale netrvalo dlouhou, pouhé dva roky poté bylo na desetiletí vystřídáno rozdělením novým, které území Prahy upravuje do 16 nových správních částí. Tímto zaniklo i přirozené členění respektující katastrální území (15 katastrálních území z 46 bylo rozděleno mezi dva nebo tři správní obvody) a zároveň i přestalo používat značení římskými číslicemi.

V roce 1960 Národní shromáždění schvaluje zákon o nové územní organizaci státu a Praha se tak stává samostatným krajem. To souviselo opět s novým uspořádáním Prahy, správní obvody byly zregulovány na 10, a po 38 letech výraznějším rozrůstáním (přičleněním Ruzyně, Čimice a malé části deseti dalších mimopražských katastrálních území. Toto rozdělení Prahy trvalo s malými změnami, zejména rozšířením území hlavního města o připojení okolních obcí, po třicet let do roku 1990. Významná rozšíření území se týkají zejména let 1968, kdy bylo připojeno 21 obcí ze Středočeského kraje (o velikosti území 112 km² a počtu obyvatel 67 280), a v roce 1974, kdy došlo k připojení 30 obcí (119 km² a 61 128 obyvatel). Zároveň dochází k vytvoření dvou nových katastrálních území Černého Mostu a Kamýku a připojení části území letiště.

S rokem 1990 přichází významné změny v členění Prahy. Podle právních předpisů zákona o hlavním městě a ze Statusu hlavního města Prahy bylo s účinností od 24. 11. 1990 vnitřní uspořádání města rozděleno na 56 městských částí. Každá městská část se stává samostatným celkem s vlastními volenými orgány a vlastním úřadem městské části. Názvy městských částí obsahují kromě slovního spojení „městská část“ vždy název „Praha“ doplněný buď číslicí nebo názvem vycházejícím z názvu daného území (deset městských částí je označeno číslicí, ostatních 46 názvem). Na deset městských částí označených čísly byla přenesena působnost ve výkonu některých složitějších agend státní správy z obvodních úřadů a tyto městské části se staly i sídlem správního obvodu⁴⁰. V roce 1992 se městské části rozšiřují oddělením Troji od Městské části Prahy 7 o další městskou část.

Vytvořené městské části však byly do velikosti a zejména počtu obyvatel velmi různorodé. Jejich sdružování do správních obvodů vyrovnanější do velikosti se zdálo být funkčnější pro vykonávání a přesun administrativních agend nejen státní správy. Vyrovnanost městských částí narušoval především výrazný nárůst počtu obyvatel v okrajových sídlištních lokalitách (Jižní Město, Prosek, apod.) Pro příklad všechny okrajové správní obvody měly více jak třikrát větší počet obyvatel než nejmenší centrální část Praha 1. Ve vymezení jednotlivých městských částech již nenastává kromě drobnějších úprav jejich hranic žádné další členění. Ke změně dochází pouze v přečíslování dalších slovních názvů městských částí a vzniká tak 15 číselných.

Poslední změna přichází v roce 2001, kdy je vytvořeno 22 správních obvodů na území hl. města Prahy. Správní obvody jsou vytvořeny podle Zákona č.131/2000 Sb., o hl. městě Praze, který umožňuje přenos výkonu státní správy na tyto nově vytvořené územní celky. Současně

⁴⁰ Správní obvod je v tomto případě pouze administrativně vymezené území, nevyplývá z tohoto statusu tudíž žádná nadřízenost ostatním městským částem, které pod něj přísluší.

Administrative breakdown of the Capital City of Prague according to Decree of the Capital City of Prague No. 55/2000

Administrative breakdown of the Capital City of Prague according to Decree of the Capital City of Prague No. 55/2000

	Rok 1922	Rok 1923	Rok 1947	Rok 1949	Rok 1960	Rok 1994	Rok 2001
Praha 1	Staré Město	Staré Město, Nové Město, Malá Strana, Hradčany	Staré Město, Nové Město, Malá Strana, Hradčany	Josefov, Malá Strana, Staré Město, část území Holešovic a Hradčan	Staré Město, část Nového Města, Malá Strana, Hradčany	MČ Praha 1	MČ Praha 1
Praha 2	Nové Město	Libeň, Sřetkov, Kobylisy, Troja, Bohnice	Libeň, Sřetkov, Kobylisy, Troja, Bohnice	Vyšehrad, část území Nového Města, Nuslí a Královské Vinohrady	Jižní část Nového Města, Vyšehrad, Nusle-Údolí a západní část Vinohrad	MČ Praha 2	MČ Praha 2
Praha 3	Malá Strana	Vysočany, Prosek, Hlubětín	Vysočany, Prosek, Hlubětín	Karlín a část Nového Města	Žitkov a severovýchodní část Vinohrad	MČ Praha 3	MČ Praha 3
Praha 4	Hradčany	Karlín	Karlín	Jimonice, Košíře, Motol a část Smíchova	Území Nuslí, Michle, Krče, Spořilova, Lhotky, Podolí, Braniška a Hodočvček	MČ Praha 4	MČ Praha 4, MČ Praha-Kumratice
Praha 5	Josefov	Žitkov, Hrdlořezy, Malešice	Žitkov, Hrdlořezy, Malešice	Břevnov, část území Dolní Liboce a Sřetovic	Území Smíchova, Košíř, Motola, Radlic, Jimonice, Hlubočep a Malé Chuchle	MČ Praha 5, MČ Praha-Sliveneč, MČ Praha-Velká Chuchle, MČ Praha-Lochkov, MČ Praha-Radošín, MČ Praha-Zbraslav, MČ Praha-Lipence	MČ Praha 5, MČ Praha-Sliveneč
Praha 6	Vyšehrad	Královské Vinohrady	Královské Vinohrady	Dejvice, Sedlec, Velešlavín, Vokovice, a část území Bubeneč, Holešovic – Bubem, Hradčany, Dolní Liboce a Sřetovic	Území Dejvic, větší část Bubeneč, území Sedlce, Břevnova, Velešlavína, Vokovic, Dolní Liboce a Ruzyně	MČ Praha 6, MČ Praha-Nebužice, MČ Praha-Přední Kopanina, MČ Praha-Lysolaje, MČ Praha-Suchbátol	MČ Praha 6, MČ Praha-Nebužice, MČ Praha-Přední Kopanina, MČ Praha-Lysolaje, MČ Praha-Suchbátol
Praha 7	Holešovice e – Budny	Vřšovice, Záběhlíce, Hostivař, Sřašnice	Vřšovice, část Záběhlíce	Části území Bubeneč, Holešovic – Bubem, Libně, Troje	Území Holešovic-Bubem, část území Bubeneč a část Troje	MČ Praha 7, MČ Praha-Troja	MČ Praha 7, MČ Praha-Troja
Praha 8	Libeň, Sřetkov, Kobylisy, Troja, Pankava	Nusle, Michle, Pankrác, Krč	Nusle, Michle, Pankrác, Krč	Bohnice, Kobylisy, Sřetkov a část území Karlína, Libně a Troje	Větší část Libně, část Troje, Kobylisy, Bohnice, Čimice, Sřetkov a Karlín	MČ Praha 8, MČ Praha-Dolní Chabry, MČ Praha-Dáblíce, MČ Praha-Březiněves	MČ Praha 8, MČ Praha-Dolní Chabry, MČ Praha-Dáblíce, MČ Praha-Březiněves
Praha 9	Vysočany, Prosek, Hlubětín	Podolí, Branišk, Hodočvčky, Zatiši	Podolí, Branišk, Hodočvčky, Zatiši	Hloubětín, Hrdlořezy, Prosek a část území Libně a Vysočany	Území Vysočany, část Libně, Prosek, Hloubětín a Hrdlořezy	MČ Praha 9, MČ Praha-Leňany, MČ Praha-Kbely, MČ Praha-Satalice, MČ Praha-Vinoř, MČ Praha-10	MČ Praha 9
Praha 10	Karlín	Smíchov, Radlice, Hlubočep, Malá Chuchle	Smíchov, Radlice, Hlubočep, Malá Chuchle	Hostivař, Malešice, Staré Sřašnice a část území Záběhlíce zvaná Zahradní Město	Jihovýchodní část území Vinohrad, Vřšovice, Sřašnice, Záběhlíce bez Spořilova, Hostivař a Malešice	MČ Praha 10	MČ Praha 10

	Rok 1922	Rok 1923	Rok 1947	Rok 1949	Rok 1960	Rok 1994	Rok 2001
Praha 11	Žižkov, Hrdlořezy, Malešice	Košice, Motol, Jinonice	Košice, Motol, Jinonice	Žižkov a část území Vysočan		MČ Praha 11, MČ Praha-Šeberov, MČ Praha-Újezd, MČ Praha-Křeslice	MČ Praha 11, MČ Praha-Šeberov, MČ Praha-Újezd, MČ Praha-Křeslice
Praha 12	Královské Vinohrady	Břevnov, Sřešovice, Liboc	Břevnov, Sřešovice, Liboc	Část území Královských Vinohrad	MČ Praha 12, MČ Praha-Libuš, MČ Praha-Kumrátice		MČ Praha 12, MČ Praha-Libuš
Praha 13	Tršovice, Záběhlce, Hostivař, Strašnice	Dejvice, Bubeneč, Sedlec, Vokovice, Velešlavín	Dejvice, Bubeneč, Sedlec, Vokovice, Velešlavín	Tršovice a část území Michle a Záběhlce	MČ Praha 13, MČ Praha-Zličín, MČ Praha-Řeporyje, MČ Praha-Řepy		MČ Praha 13, MČ Praha-Řeporyje
Praha 14	Nusle, Michle, Pankrác, Krč		Strašnice, Hostivař, část Záběhlce	Části území Krče, Lhotky, Nových Dvůrů, Hodkoviček, Michle a Nuslí	MČ Praha 14, MČ Praha-Dolní Počernice, MČ Praha-Horní Počernice, MČ Praha-Běchovice, MČ Praha-Klánovice, MČ Praha-Újezd nad Lesy, MČ Praha-Koloděje		MČ Praha 14, MČ Praha-Dolní Počernice
Praha 15	Podolí, Bratřínk, Hodkovičky, Zatiší			Braník, Podolí a části území Hodkoviček a Krče	MČ Praha 15, MČ Praha-Štěrboholy, MČ Praha-Dolní Měcholupy, MČ Praha-Dubec, MČ Praha-Petrovice, MČ Praha-Úhřetěves, MČ Praha-Křatlovice, MČ Praha-Nečvěží, MČ Praha-Kolovraty, MČ Praha-Benice		MČ Praha 15, MČ Praha-Štěrboholy, MČ Praha-Dolní Měcholupy, MČ Praha-Dubec, MČ Praha-Petrovice
Praha 16	Smíchov, Radlice, Hlubočepy, Malá Chuchle			Hlubočepy, Malá Chuchle, Radlice a část území Smíchova			MČ Praha 16, MČ Praha-Velká Chuchle, MČ Praha-Lochkov, MČ Praha-Zbraslav, MČ Praha-Lipence
Praha 17	Košice, Motol, Jinonice						MČ Praha 17, MČ Praha-Zličín
Praha 18	Břevnov, Sřešovice, Liboc						MČ Praha 18
Praha 19	Dejvice, Bubeneč, Sedlec, Vokovice, Velešlavín						MČ Praha 19, MČ Praha-Satalice, MČ Praha-Vinoř, MČ Praha-Čakovice
Praha 20							MČ Praha 20
Praha 21							MČ Praha 21, MČ Praha-Běchovice, MČ Praha-Klánovice, MČ Praha-Koloděje
Praha 22							MČ Praha 22, MČ Praha-Křatlovice, MČ Praha-Nečvěží, MČ Praha-Kolovraty, MČ Praha-Benice

